МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТР ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ
ІМЕНІ Є. М. РУДНЄВОЇ
ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ БЕРДЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ
ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Масютіна Марина

Формування громадянських компетентностей старшокласників через навчання дебатам

навчально-методичний посібник

Бердянськ, 2018

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА **3**

ВСТУП **4**

ТРЕНІНГОВИЙ МОДУЛЬ «НАВЧАЄМОСЬ ДЕБАТУВАТИ» **11**

1.1. Введення в дебати **11**

1.2. Елементи дебатів **19**

1.3. Аргументація **34**

1.4. Доказ та підтримка **52**

1.5. Формат дебатів Карла Поппера **62**

1.6. Раунд запитань та відповідей **78**

1.7. Методи формулювання ефективних запитань **89**

1.8. Спростування та його види **102**

1.9. Контраргументація **109**

1.10. Дебати Карла Поппера- політичні дебати **118**

1.11. Всесвітній формат шкільних дебатів **140**

1.12. Інші формати дебатів **165**

1.13. Суддівство в дебатах. Теорія та практика суддівства **176**

1.14. Дебатні ігри та вправи **192**

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА **200**

ПЕРЕДМОВА

Шановні друзі! Запрошуємо вас у світ дебатів!

З чим у вас асоціюється слово «дебати»? З передвиборними теледебатами або дискусіями в дружній компанії друзів?

Як би там не було, але для багатьох людей це слово пов'язано з цікавою та пізнавальною грою, в яку грають школярі та студенти більш, ніж в 60 країнах світу. Що ж таке дебати?

По-перше це гра, в якій приймають участь 2 команди, кожна відстоює точку зору, протилежну іншій. В дебатах краще дебатує та команда, чия позиція більш аргументована, чиї промови більш логічні, переконливі, коректні.

По-друге, це міжнародний рух, який використовує рольові ігри в якості освітньої технології, направленої на:

- *поглиблене пізнання світу;*
- *безконфліктне вирішення проблем;*
- *навчання демократичним процедурам та толерантності;*
- *підготовку школярів до публічної діяльності;*
- *позашкільну (позакласну) роботу з учнівською молоддю.*

По-третє, дебати – це форма соціальної активності молоді, розвиток небайдужої молоді із новим критичним світоглядом, яка стане надійною опорою для розбудови незалежної та процвітаючої України. На сьогодні в багатьох школах та ВНЗ існують дебатні клуби. Вони залучають школярів та студентів в обговорення актуальних проблем, навчають висловлювати особисту думку та розуміти протилежну точку зору.

По-четверте, дебати – це дружня спільнота дебатерів, захоплюючі дебатні турніри в різних куточках України та за кордоном, нове пізнання та переосмислення світу, перетворення інформації на знання.

Метою навчально-методичного посібника є надання необхідної інформаційної та методичної підтримки педагогам в організації дебатів у позашкільних та загальноосвітніх навчальних закладах, а також усім тим, хто цікавиться питаннями активного навчання та новітніми технологіями освіти.

Методичні матеріали відповідають змістовному наповненню одного з розділів програми з позашкільної освіти «Дебати» (автор Масютіна М.Е., схвалена науково-методичною комісією з позашкільної освіти Науково-методичної ради з питань освіти, рекомендована МОНУ у червні 2017 р.) та базуються на інтерактивних методах роботи з молоддю.

ВСТУП

Компетентнісний підхід в освіті сьогодні передбачає відмову від традиційної монологічної дидактики і перехід до діалогічного спілкування з вихованцями в ході навчально-виховного процесу, що сприяє формуванню у дітей та підлітків власної позиції. Основна тенденція змін, що відбуваються в даний час в системі освіти України, відображає спрямованість на гуманістичні цінності, комунікативну культуру, процеси розвитку і самоактуалізації особистості кожного учасника освітнього процесу.

Проблема розвитку компетентності для України стала актуальною з моменту приєднання країни до Болонського процесу у 2005 р. Термін «компетентність» покладено в основу нового Закону України «Про освіту» [6].

Метою розбудови нової концепції системи освіти є модернізація як змісту освіти так і методів виховання підростаючого покоління. З огляду на спілкування сучасної міжнародної спільноти, можна зазначити, що таке публічне явище як дебати виходить на новий рівень свого функціонування в комунікативному просторі.

Найбільш часто термін «дебати» використовується для позначення спору, дискусії, полеміки. Разом з тим, в останні десять років у навчальному контексті це поняття найчастіше вживається для позначення освітньої технології, що отримало широке розповсюдження в Україні та інших країнах, завдяки діяльності інституту «Відкрите суспільство» та всесвітньої організації IDEA.

В Україні дебати з'явилися в середині 90-х, коли в країнах Центральної та Східної Європи почали грати в Дебати Карла Поппера, а згодом у Парламентські дебати. Програма мала на меті

прищепити українській молоді, а точніше школярам, демократичні цінності.

Сьогодні дебати в якості технології, форм та методів навчання та виховання розглядаються в багатьох наукових дослідженнях і методичних розробках. Серед них найвідоміших досліджень, присвячених дебатам є роботи М. Федрізі, Р. Еліс (M. Fedrizzi, R. Ellis), О. Фрілі і Д. Стейнберга (A. Freeley and D. Steinberg), С. Джонсона (S. Johnson), М. Любецького (M. Lubetsky), А. Снайдера (A. Snaider), П. Ур (P. Ur), Д. Зарефського (D. Zarefsky) [22-28] та інших.

Вперше в Україні термін «педагогічна технологія» щодо дебатів використала д.п.н. О.І. Пометун у передмові до українського видання посібника А. Шнайдера та М. Шнурера «Навчання через дебати: різноманіття поглядів» [12]. Цю наукову проблематику розглядають і сучасні вітчизняні педагоги І. Баранова, І. Бондарук, О. Зима, О. Пометун, Л. Пилипчатіна, Т. Ремех, І. Сущенко, С.Терно та інші [14,15,16,18, 20].

Існує багато визначень поняття «дебати», які переважно залежать від цілей. Найбільш поширене: «Дебати - це гра між двома командами, головна мета якої - переконати суддів у тому, що аргументи однієї з команд переконливіші, ніж у опонентів»[2].

Науковець д.п.н. Є.О.Галицьких дає визначення: «Дебати - форма навчання спілкуванню, спосіб організації виховної роботи школярів, що дозволяє тренувати навички самостійної роботи з літературою та іншими джерелами інформації, відпрацьовувати вміння вести дискусію та відстоювати власну точку зору з урахуванням того, що і протилежна позиція теж має право на існування» [2].

Дослідник С. Наумов акцентує увагу на тому, що дебати, як інноваційна освітня технологія - це «відтворений на практиці проект

освітньої системи, який веде до оптимізації особливо вузької орієнтованої освіти» [1,11].

На думку І. Сущенко, до характерних ознак (характеристик) цієї педагогічної технології слід віднести наступне [18]:

1) тема для обговорення відома учасникам заздалегідь і є суспільно значущою та актуальною (кожного разу це повинна бути лише одна тема, яка не змінюється протягом обговорення, вона має бути сформульована як певне твердження);

2) розуміння теми тими, хто бере участь у дебатах, має бути тотожним, (тому обидві сторони мають домовитися про дефініції - визначення ключових термінів, понять із певної теми, що мають бути спільними для обох сторін, такі визначення пропонуються учасниками, виходячи із загальновизнаних та достовірних джерел);

3) кожна сторона має можливість висловити свою позицію та обов'язково відповісти на аргументи опонентів (рівність участі у дебатах проявляється і в чіткому визначені часу як для виступів, так і для періоду перехресних запитань та відповідей);

4) у процесі обговорення учасники мають використовувати аргументи та докази, адже довести правильність власної позиції можливо тільки тоді, коли аргументація переконлива;

5) обговорення передбачає виділення певного часу на «перехресне опитування» - запитання та відповіді, які учасники дебатів використовують як для ствердження власної позиції, так і для виявлення слабких сторін в аргументації опонентів [18].

Узагальнивши різні визначення та погляди, треба зазначити, що як гра «дебати» демократичні, оскільки передбачають чесність, рівність можливостей, повагу до опонента, толерантність і, одночасно, критичне мислення. Участь у дебатах, зокрема

навчальних, дає дітям змогу відчути переваги такого способу обговорення дискусійних питань[8].

Впровадження дебатної технології в навчально-виховний процес закладу позашкільної освіти сприяє вирішенню головного завдання системи освіти демократичної держави – підготовці інтелектуального потенціалу українського суспільства: ерудованих, культурних, із гнучким мисленням, цілеспрямованих, упевнених, вільних від стереотипів громадян України. Для реалізації компетентністного підходу педагогу необхідно не тільки знати про відповідні йому технології та засоби навчання, до числа яких належать і дебати, але і володіти ними, застосовувати в практиці [2,3,5,8].

На гурткових заняттях та позакласній діяльності повинні використовуватися методи активного навчання. Дане навчання допомагає встановити емоційні контакти між учнями, забезпечує виховний процес, тому що привчає працювати в команді, прислухатись до думки своїх товаришів, забезпечує високу мотивацію, міцність знань, творчість і фантазію, комунікабельність, активну життєву позицію, цінність індивідуальності, свободу самовираження, акцент на діяльність, взаємоповагу та демократичність.

Дебати створюють умови для формування громадянської позиції у сучасних молодих людей в процесі цілісного педагогічного процесу, забезпечуючи діалогічний характер навчання; сприяють надбанню вихованцями не тільки наукових знань, способів дії, але й власної життєвої позиції, суспільно-корисного досвіду. Дебатам, як педагогічній технології, властиві не тільки такі критерії як технологічність, відтворюваність, але й гарантована ефективність. Завдяки ігровій формі дебатів, діти непомітно для себе стають

ораторами, аналітиками, а також реформаторами бо, заперечуючи будь-яку тезу, мають запропонувати альтернативу.

Таким чином, педагогічна технологія дебати спрямована на розвиток дитини, на розкриття її особистісного потенціалу. Саме цим визначається провідна мета дебатів - виховання громадянина та патріота із розвинутими інтелектуальними здібностями, творчим відношенням до світу, почуттям особистої відповідальності та моралі, здатного до продуктивної перетворювальної діяльності.

Необхідність якісного впровадження в навчально-виховний процес технології безконфліктного вирішення проблем привела до створення авторської програми «Дебати», яка направлена на формування громадянських компетентностей молоді через відкриту дискусію, дебати, технологію критичного мислення, ефективну комунікацію та взаємодію [9].

Сутність, завдання, принципи, основні напрями та мета цієї програми відповідають Концепції основних напрямів розвитку та оновлення функціонування позашкільних закладів України, Закону України «Про позашкільну освіту»[7], який визначає сучасну політику держави в сфері позашкільної освіти. Це – забезпечення дітей додатковими знаннями, вміннями і навичками у час, вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних закладах, з метою формування і розвитку їхніх інтелектуальних, творчих і фізичних якостей відповідно до природних здібностей, задатків та запитів.

Програма містить такі теми: «Тренінги», «Дебати», «Ораторське мистецтво», «Логіка», «Основи критичного мислення», «Акторська майстерність», «Діловий етикет», «Написання проектів», «Масові заходи».

Навчання включає в себе теоретичні та практичні заняття з комунікації, конфліктології, риторики, логіки, акторської майстерності,

ділового етикету, знайомить вихованців з технологією написання проектів тощо. Програма передбачає проведення занять, тренінгів, семінарів, тренувальних ігор, майстерень; вивчення будь-якого аспекту «Дебатів», «Мозковий штурм», аналіз нових тем у пошуках аргументів; роботу з джерелами інформації: книгами, журналами, газетами, Інтернетом; практику в області риторики, імпровізаційної мови, логіки. Процес навчання включає також перегляд мультимедійних презентацій, обговорення відеоматеріалів, фільмів на правову тематику, участь в Міжнародних, національних, регіональних, міських турнірах, чемпіонатах, конференціях.

Методика автора передбачає серію вправ активного та інтерактивного навчання, які можна умовно поділити на три етапи:

1 етап - підготовчий, спрямований на актуалізацію і корекцію навичок спілкування та формування навичок критичного мислення, комунікативних компетенцій.

2 етап - основний, спрямований на формування означених якостей, умінь та навичок у вихованців з допомогою дебатної технології (вправи, спрямовані на стимулювання, уміння помічати наявні суперечності, критикувати наведені аргументи, формулювати власну позицію, а також критично сприймати й давати відповідь аргументам опонентів. Вихованцям пропонуються для розв’язання проблемні завдання в умовах групової дискусії, пояснюються деякі інтелектуально-рефлексивні прийоми, правила їх включення в діалог).

3етап - проведення підсумкового анкетування думок дітей-учасників щодо організації, проведення, тематики дебатів; аналіз отриманих даних з метою корекції (пропонуються нові ідеї з удосконалення проведення турнірів і тренінгів).

Результатами практичної реалізації програми «Дебати» **є** сформованість у вихованців дебатного клубу таких компетентностей:

- навчально-пізнавальної: сукупність компетенцій старшокласника у сфері самостійної пізнавальної діяльності; знання та вміння цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії, самооцінки;
- соціальної: уміння вихованців повноцінно жити в суспільстві, брати на себе відповідальність, приймати рішення, робити вибір, безконфліктно виходити з життєвих ситуацій, сприймати діяльність демократичних інститутів суспільства;
- полікультурної: здатність особистості жити й діяти в багатокультурному середовищі, розуміти несхожості людей, поважати їхню мову, релігію, історію, культуру, традиції, дбайливо ставитися до національних цінностей;
- комунікативної: певна сукупність знань, умінь і навичок, що забезпечують ефективне спілкування (вміння спілкуватися усно і писемно рідною та іноземними мовами; здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми);
- інформаційної: вміння добувати, осмислювати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел;
- саморозвитку й самоосвіти: мати потребу і готовність постійно навчатися протягом усього життя;
- громадянської: здатність людини активно, відповідально й ефективно
- реалізовувати громадянські права та обов’язки з метою розвитку демократичного громадянського суспільства.

ТРЕНІНГОВИЙ МОДУЛЬ «НАВЧАЄМОСЬ ДЕБАТУВАТИ»

ТЕМА«ВВЕДЕННЯ В ДЕБАТИ»

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці мають знати і розуміти:

- *Що «Дебати» – це рольові інтелектуальні змагання, які дозволяють молоді обговорювати актуальні проблеми сучасності та інтелектуально розвиватись;*
- *Мету і завдання курсу «Дебати» та головні принципи цієї гри;*
- *Історію розвитку дебатів.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 7 хв.
2. Основна частина – до 75 хв.
3. Підсумкова частина – до 8 хв.

Вступна частина.

З метою створення мотивації в учнів, педагог пропонує учням скласти асоціативний кущ зі словом “Дебати”. Записи на дошці можуть мати такий вигляд.

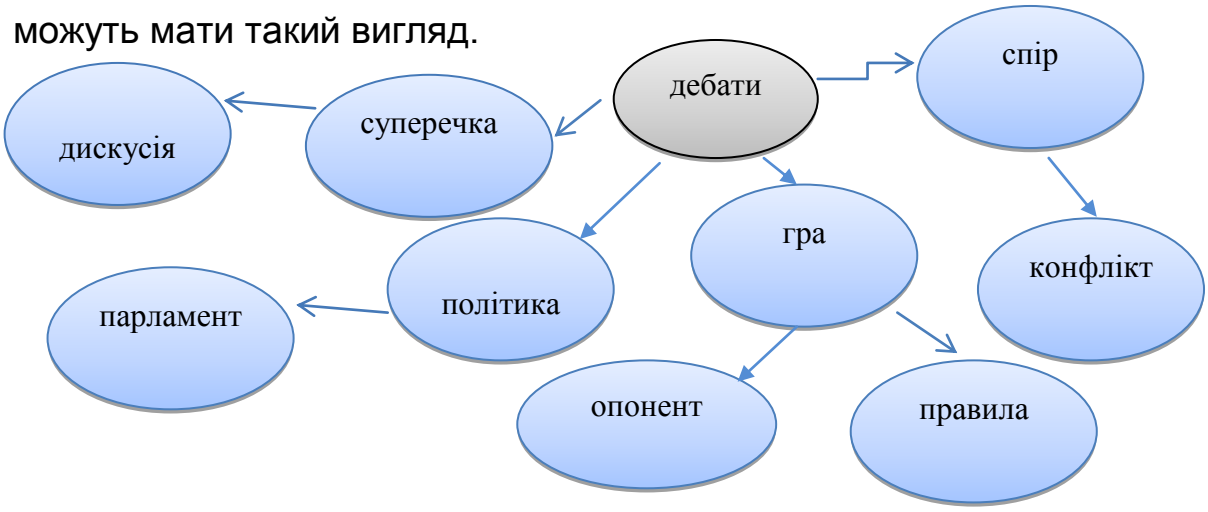

По завершенні роботи тренер пропонує обговорити:

- *Чому люди дебатують? Чи відбуваються дебати в нашому повсякденному житті?*
- *Для чого людям переконувати один одного в своїй правоті? Які вміння для цього необхідні?*

Після висловлювань учнів робиться висновок: про те, навіщо люди дебатують, чи можна з впевненістю сказати: «скільки людей, стільки і думок». Не зважаючи на те, з якою метою люди приходять в дебати, безсумнівним лишається те, що вони отримують великий досвід роботи з аудиторією, впевненість у собі, яка дозволяє переконати інших у своїй правоті.

Ця робота має зайняти не більш ніж 7 хв. Потім педагог представляє тему заняття та його очікувані результати.

Основна частина

Знайомство «Розтопимо кригу», 20 хв.

Педагог поділяє групу на 3 команди. Кожен учасник отримує питання для обговорення. Перша група обговорює питання №1,4,7,10,13, друга група – питання №2,5,8,11,14, третя група – питання № 3,6,9,12,15 протягом 5 хв. Потім два або чотири учасники з кожної групи переходять до двох інших груп. Групи таким чином “перемішуються” та знову виконують завдання, але партнерами в спілкуванні становляться інші співрозмовники.

Питання для обговорення:

1. Де Ви народились ?
2. Скільки братів, сестер Ви маєте ? Вони старші, молодші за Вас? Чи вони одного віку з вами?
3. Назвіть свій улюблений колір, книгу, фільм, співака? Яку музику Ви любите слухати?
4. Чи маєте Ви хобі ? Назвіть їх.

5. Яким видом спорту Ви займаєтесь?

6. Хто є Ваш улюблений вчитель?

7. Ви – баламут/бешкетник, чи слухняна та спокійна особа (чи інше)?

8. Скільки у Вас друзів (охарактеризуйте їх як особистостей).

9. Яку професію Ви будете обирати?

10. Який момент у Вашому житті можна назвати найскрутнішим?

11. Якими досягненнями в особистому, шкільному житті , Ви більш за все пишаєтеся?

12. Що Ви більш за все боялися зробити, але все одне зробили?

13. Чи займаєтеся Ви громадською роботою і що саме в цій роботі є важливим для Вас?

14. Чи маєте Ви заповітну мрію (наприклад, відправитись у кругосвітню подорож, навчитися вільно розмовляти іноземною мовою, таке інше), яку Вам хотілося б втілити в житті?

15. Чого інші люди не знають про Вас?

Вправа «Дебатна конституція», 15 хв.

Тренер пояснює необхідність вироблення правил групи та пропонує визначити їх методом «мозкового штурму». Тренер пропонує учасникам називати по одному правилу та записує їх різними кольорами на ватмані.

Після закінчення виголошення правил, тренер пояснює процедуру прийняття «Дебатної Конституції», згідно з якою, якщо хоч один учасник з групи буде проти, правило не приймається. Після озвучування кожного правила, тренер пропонує, щоб людина, яка його запропонувала, стисло пояснила його суть. Після цього

дізнається, чи є в групі, залі ті, хто проти даного правила. У разі підняття рук – правило не застосовуються.

Після прийняття правил тренер вивішує їх на видному місці і нагадує учасникам, що під час роботи як учасники, так і тренер можуть до них апелювати в разі порушення.

Вправа «Очікування», 5 хв.

Хід вправи: Всім учасникам видаються різнокольорові папірці, на яких вони записують, чого саме вони очікують від даного курсу чи від першого заняття. Після цього як учасники закінчили записувати, кожен по черзі озвучує свої ідеї та наклеює папірці на великий аркуш паперу, який потім вивішується на стіну кімнати для занять.

Інформаційне повідомлення «Що таке дебати», 20 хв.

Під дебатами розуміють чітко структурований та спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми. Учасники дебатів мають на меті отримання певного результату – сформувати у слухачів позитивне враження від власної позиції.

Дебати зазвичай командна гра. Команда може мати від одного до чотирьох дебатерів. Команда також повинна підтримувати або бути проти певного твердження, яке є темою гри. Коли ви дебатуєте ви можете називати протилежну команду *опонентом* (незалежно від того, яку сторону ви підтримуєте). Залежно від типу дебатів команди називаються по-різному:

Команда «за»	***Команда „проти”***
Підтримуюча	Не підтримуюча
Правляча	Опозиційна
Стверджуюча	Заперечуюча

Щоб провести дебатування треба пам’ятати основні принципи дебатів:

Дебати як навчання

Дебати – це гра, що має на меті допомогти учасникам сформувати навички, які необхідні для досягнення життєвого успіху в сучасному демократичному суспільстві. Гра «Дебати» задумана як засіб підвищення знань.

Правда, і нічого крім правди

Аргументи повинні бути правдивими. Гравці мають бути чесними у використанні фактів, якими оперують, та чесними у спростуванні аргументів іншої команди.

Повага до опонентів

Учасники дебатів мусять поважати один одного. Не можна принижувати, ображати, або зневажати інших людей тільки за те, що вони не погоджуються з Вами.

Дебати не передбачають вироблення єдиної пропозиції, а дозволяють кожному розглянути проблему з різних сторін та зробити свої власні висновки.

ІСТОРІЯ

Почати екскурс в історію краще з запитання до групи: «Хто може сказати коли з’явились дебати?». Після відповідей, розповісти, що базис для такої гри було закладено ще у давні часи (згадати Сократа), а от сама гра з’явилась у XIX ст. в Британії (див. додаток 1).

В цей час відкриваються найстаріші дебатні об’єднання світу. Мова йде про Оксфорд та Кембридж. «Дебатний клуб Кембриджу» було засновано у 1815 році. Він поглинув усі існуючі на той час в університеті дискусійні клуби, перетворившись, говорячи мовою економістів, на монополіста ринку надання риторичних послуг. Дещо

пізніше, а саме у 1823 році було засновано «Дебатний клуб Оксфорду» (Oxford Union Society), випускниками якого з того часу стали впливові члени політичного життя як Британії, так і світу загалом (Білл Клінтон, Беназір Бхутту та багато прем'єр-міністрів та членів уряду Британії). Дебатний клуб Оксфорду має у своєму розпорядженні окрему будівлю в центрі Оксфорду, а членами клубу є близько 80% студентів університету.

У 1829 році відбулася дискусія на тему: «Хто крутіший: Шеллі (випускник Оксфорду) чи Байрон (випускник Кембриджу)?» І хоча суперечка відбувалася в Оксфорді, а господарі, як справжні джентльмени, надали перевагу Байрону.

Практична вправа «Безлюдний острів», 15 хв.

Двоє бажаючих «опиняються» на безлюдному острові і мають право взяти з собою лише кілька речей. Всім іншим дають папірці з назвами (клізма, зубочистка, вудка, ґудзик, олівець та ін.) Необхідно переконати взяти саме цю річ.

Підсумкова частина, 5 хв.

На завершення заняття, застосовуючи методику «Незакінчене речення», вихованцям пропонується закінчити одне з речень:

- *На сьогоднішньому занятті мені було цікаво дізнатись…*
- *На сьогоднішньому занятті мене схвилювало…*
- *На сьогоднішньому занятті мені сподобалось…*

Додаток 1

ІСТОРІЯ

Очевидно, що діалог як форма мовної комунікації (і суперечка як його різновид) з'явився в глибокій старовині, коли одна людина не погодилася з іншою з якогось питання. Адже суперечка природна звичка для людини. Саме у спорі, як відомо, народжується істина; із зіткнення думок - об'єктивне знання. Відомо: ще великий грецький мислитель **Сократ** намагався спровокувати суперечку, щоб виявити помилки співвітчизників. Його учень, **Платон**, записав свої ідеї у формі діалогів. Диспути між політичними діячами, що нерідко приймали крайні форми, були характерні для повсякденного життя античного світу. Скільки бісів може помістится на вістря голки – характерна тема запеклих теологічних суперечок Середньовіччя.

Вагоме місце серед просвіти й культури в Україні посідала свого часу Києво-Могилянська академія, основою якої стала Київська братська школа, створена 1615 року. А видатними ораторами риторики були викладачі академії І. Галятовський та Ф. Прокопович.

У своєму більш-менш сучасному вигляді дебати сформувалися **наприкінці XIX ст. – початку XX ст**. в англомовних країнах (Великій Британії та США).

У XX ст. відбувається їх експансія по всьому світу. Так Гарвардський університет, який організував в 1953 році студентські змагання Harvard Model United Nations. Цьому сприяли різноманітні причини. Популярність гри підвищилась після II Світової війни, а піку своєї популярності у США дебати досягли, починаючи з **1960-их** років, після легендарних президентських теледебатів між Джоном Ф. Кеннеді та Річардом Ніксоном.

В США участь в дебатній команді школи без отримання значних перемог приносить учням 4 % додаткового рейтингу, а перемоги на національному рівні або рівні штату додає 22-30 % рейтингу. До речі, більшість американських президентів свого часу були непоганими дебатерами (Лінкольн, Рузвельт, Барак Обама). В Англії відомим дебатером у своєму середовищі свого часу була Маргарет Тетчер (прем'єр міністр Великої Британії у 70-80-х роках XX сторіччя).

Глобалізаційні процеси, які інтенсифікували культурний діалог між молоддю багатьох країн, активна діяльність дебатних організацій, а також НУО, які опікуються розбудовою громадянського суспільства посприяли розповсюдженню гри. Спочатку дебати з'явилися в інших англомовних країнах (ПАР, Австралія) та Західній Європі. У **1990**-их роках починається «світовий дебатний бум», коли дебати потрапляють на територію Східної Європи, СНД, Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Африки.

На сьогодні в дебати грають школярі та студенти в різних куточках земної кулі. Вже не одне десятиліття відбуваються Чемпіонати Світу та Європи серед школярів та студентів. Величезна кількість різноманітних міжнародних ліг проводять щорічні змагання серед найкращих студентських команд: National Forensic League, International Public Debate Association, International Public Debate Association, World Individual Debating and Public Speaking Championships, World Universities Debating Championship.

Дебати, як інтелектуальні змагання з'явилися в Україні 1994 році, коли міжнародним фондом «Відродження» була започаткована програма «Дебати Карла Поппера».

ТЕМА 2 «ЕЛЕМЕНТИ ДЕБАТІВ»(ч.1)

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці зможуть:

- *застосовувати теоретичні знання щодо використання обов'язкових елементів дебатування у практичній діяльності;*
- *розуміти понятійний матеріал, необхідний у вивченні даної теми;*
- *захищати свою точку зору.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 78 хв.
3. Підсумкова частина – до 7 хв.

Вступна частина

Після загальних привітань, тренер звертається до учасників з проханням відповісти на запитання: «Що таке дебати?» Відповіді фіксує на дошці. Якщо треба – скеровує групу у потрібному напрямку; звертає увагу на відмінність дебатів і побутового спору.

Коли на дошці назбирається достатньо характеристик - об’єднує їх в наступне визначення:

Дебати – це рольові інтелектуальні змагання, в яких одна команда аргументовано доводить певну тезу, а інша – опонує їй. Дискусія вимагає змістовної підготовки та відбувається за формалізованими правилами.

Основна частина

Вправа «Взаємні презентації», 15 хв.

А) Учасники розбиваються на пари. Дається 10 хвилин на те, щоб розповісти один одному про себе якомога докладніше - адже вам доведеться представляти свого партнера групі. Передбачувані питання:

1. Що я чекаю від роботи на занятті,
2. Що я ціную в самому собі,
3. Предмет моєї гордості,
4. Що я вмію робити найкраще,
5. Що вас об'єднує з вашим партнером

Б) Один з членів пари сидить на стільці, другий стоїть за його спиною, поклавши руки йому на плечі та говорить від імені сидячого, називаючи себе ім'ям партнера. Протягом 1 хвилини він говорить, граючи роль свого сидячого партнера. Після цього будь-який член групи може задати питання, на які відповідати буде теж той, хто стоїть. Наприклад:

1. Які якості ти найбільше цінуєш у людях?
2. Що ти вважаєш найбільш огидним?
3. Чи є людина, яка зробила сильний вплив на твоє життя?
4. Назви своє заповітне бажання.
5. Чого б тобі хотілося досягти в житті?

Вправа закінчується обговоренням почуттів і думок учасників.

Практична вправа «Пінг-понг, 15 хв.

Учасники по черзі називають аргументи на підтримку чи спростування заданої ведучим тези. Ведучий задає стартову тезу (наприклад, «Влітку добре відпочивати на морі») і разом із пропозицією назвати аргумент на підтримку передає першому

учаснику якийсь предмет (м’ячик для тенісу). Після того, як перший учасник називає аргумент на підтримку, він передає предмет будь-якому іншому учаснику і той має надати аргумент, що спростовує стартовий тезис, і так далі.

Презентація «Елементи дебатів», 20 хв.

Дебати не передбачають вироблення єдиної пропозиції, а дозволяють кожному розглянути проблему з різних сторін та зробити свої власні висновки. Спікерів судять не як незалежних виступаючих, а як команду, що представляє один кейс і підтримує аргументи один одного.

Кейс - це сукупність «конструктивного матеріалу» (аргументів, фактичного матеріалу, уточнюючих тверджень), спрямованих на доведення необхідності прийняття/відхилення резолюції. Зміст кейсу команди має бути структурований. Елементи структури включають в себе: а) структуру виступу гравця і б) структуру виступу команди. Структура виступу гравця повинна містити: вступ, основну частину, що складається з серії аргументів і висновок.

Тема. Для проведення дебатів необхідно визначити тему. В дебатах тема формулюється риторичним реченням, яке може мати неоднозначне пояснення. У ній піднімається питання або проблема для обговорення. Теми мають бути актуальними й цікавими, зрозумілими і доступними для учасників та суддів.

Критерій. Це мета команди, яка показує, чого вона хоче досягти при розгляді теми. Критерій використовується у грі для побудови суджень, одночасно він є інструментом доказу для команди. У кожній дебатній грі критерій вказує на її головні моменти, закріплює ціль і показує суддям, що має довести команда, аби виграти гру. Критерій - фундамент позиції команди.

Дефініції. Об'єктивні визначення ключових термінів заданої теми з достовірного загальновизнаного джерела. Для того, щоб грати і говорити про одне і те саме, кожна команда готує означення кожного терміна теми, щоб показати, що розуміється під тим чи іншим терміном.

Аргументи. Довести суддям правильність позиції команди можливо лише за умов застосування підкріпленої фактичним матеріалом аргументації (використання історичних фактів, інформаційних довідок, цитат тощо). Аргументи можуть бути вагомими або слабкими.

Докази. Разом із аргументами гравці повинні подати суддям докази на їх підтримку. У дебатах докази моделюються передусім шляхом розумової діяльності.

Перехресне опитування. Більшість форматів (правил) навчальних дебатів дають право гравцям ставити питання опонентам та відповідати на їхні запитання. Питання можуть бути використані для уточнення позиції, або для виявлення слабких місць у ланцюгу аргументації опонентів.

УЧАСНИКИ ГРИ

Стверджуюча сторона. Представники команди доводять свою позицію, побудовану на аргументах, прикладах, фактах. Вони намагаються переконати у своїй правоті команду опонентів та суддів.

Заперечуюча сторона. Представники цієї команди спростовують ідею стверджуючої сторони. Вони намагаються довести хибність аргументації своїх супротивників та схилити суддів на свій бік.

Рішення. Під час промов судді занотовують Ваші аргументи та докази і після закінчення раунду виносять рішення хто з команди

був кращим.

Дебати – це командна рольова гра

Під час дебатів одна команда доводить певну тезу, а інша опанує їй. У ході гри команди змагаються між собою навколо визначеної теми. Обов'язок обох команд кваліфіковано та в межах часових рамок представити свою позицію, власні аргументи, водночас переконуючи в помилковості аргументів своїх опонентів. Кожна команда – стерджуюча та заперечуюча намагаються переконати 3 сторону-суддю, що тільки їх позиція є правильною.

ГОЛОВНІ ПРИНЦИПИ

Принцип № 1. Дебати як навчання
Принцип № 2. Говорити правду
Принцип № 3. Поважати опонента

Структура кейсу

I.Вступ до кейсу.
II. Власне кейс:
- Тема. Обґрунтування її актуальності.
- Дефініції.
- Критерій. Пояснення Критерію.
- Лінія Аргументації (Аргументи). Кожен Аргумент складається з Назви, Пояснення, Підтримки, Висновку та Зв'язку з Критерієм.

Дефініції

Дефініції – це елемент кейсу в КФДКП, який спрямований на уточнення та конкретизацію Тези, з метою більш точного формулювання предмету дебатування.

При підготовці Дефініцій необхідно пам'ятати наступні правила:

- **Дефініції повинні бути чіткими** – стверджуюча сторона повинна чітко пояснити як вона використовуватиме кожне поняття.
- **Дефініції повинні бути обґрунтованими та коректними** – необґрунтоване звуження або розширення змісту Дефініції може бути оскаржене опонентами. Менше суперечностей викликають Дефініції взяті із словників та довідкової літератури.
- **Дефініції повинні відповідати "духу кейсу"** – Дефініції повинні відповідати змісту Лінії Аргументації та Критерію. **Краще давати визначення не окремим словам, а словосполученням.**
- **Дефініції повинні відображати усі ключові моменти Резолюції** – якщо стверджуюча команда не зробить цього, то заперечуюча команда має права самостійно висунути необхідні Дефініції. **Дефініції повинні бути чесними** – вони не повинні ставити опонентів у завідомо програшне становище.

Критерій

Критерій – це елемент кейсу в дебатах, який є мірилом виправданості Аргументів, а також засобом зв'язку між Темою та Лінією Аргументації.

Існує 2 типа Критеріїв: **Критерій як Стандарт** та **Критерій як Мета**

Критерій

Критерій як Стандарт оцінює виправданість цінностей, які закладені в Резолюції з точки зору існуючих умов (передумов), тобто носить **ретроспективний характер**.

Наприклад,:

Тема: "Встановлення контролю за змістом інформації, що надходить до мережі Інтернет є виправданим".

Критерій (Стандарт): Моральне здоров'я.

Через мережу Інтернет розповсюджується величезна кількість інформації, що заподіює шкоду ментальності людей.

Критерій

Критерій як Мета навпаки оцінює виправданість певних цінностей з точки зору результатів(цінностей), що будуть досягнуті, якщо команда доведе Тему, а отже, і Лінію Аргументації. Таким чином цьому різновиду Критерію притаманний **перспективний характер**.

Наприклад:

Тема: "Встановлення контролю за змістом інформації, що надходить до мережі Інтернет є виправданим".

Критерій (Мета): Забезпечення інформаційної безпеки.

Якщо контроль за інформацією буде встановлене це дозволить забезпечити безпечний режим користування мережею.

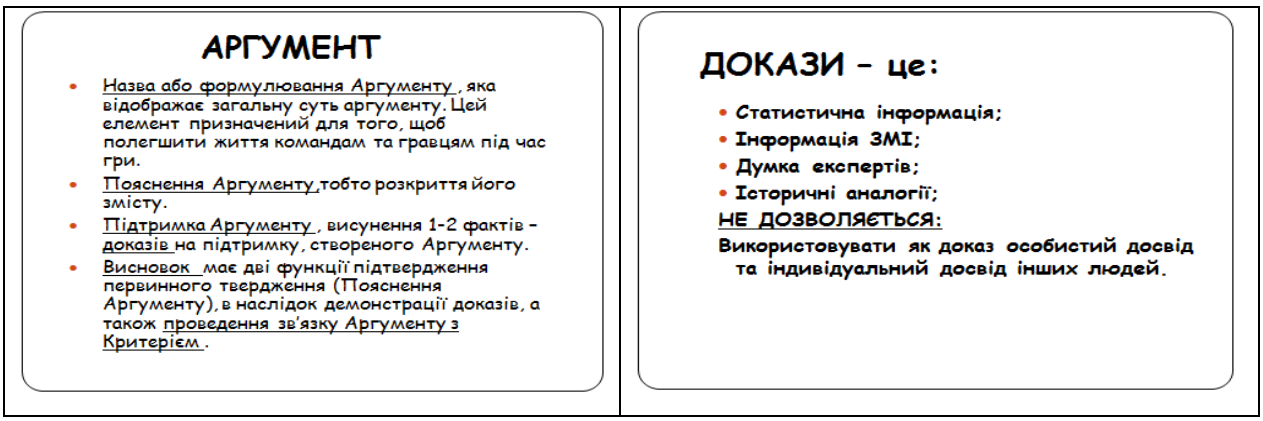

Руханка "Фігури", 8 хв.

Учасникам пропонується стати в коло. Ведучий пропонує виконати наступні фігури: "Вікінги", "Слоненя", "Тостер", "Пальма."

Кожну з фігур повинні виконувати три людини, і в кожного з них буде своє завдання. Ведучий в колі може вказати на будь-якого учасника і дати йому завдання зобразити фігуру, учасники що стоять ліворуч і праворуч від нього повинні цю фігуру доповнити. Завдання дається в дуже швидкому темпі, таким чином той, хто неправильно виконав завдання, стає ведучим.

Наприклад, ведучий, вказуючи на людину, просить його зобразити "Вікінга". Ця людина повинна виголошувати вигук вікінга, при цьому махати руками над головою, учасники ліворуч і праворуч гребти веслами, відповідно, кожен у свій бік. «Слоненя". Людина, на якого вкаже ведучий, повинен зобразити хобот. Для цього він простягає витягнуту праву руку вперед, ліву проводить під праву і береться за ніс: вийшов хобот. Учасники справа і зліва зображують вуха: склавши дугою руки, прикладають їх до "голови" слоника.

"Тостер". Людина в центрі – хлібець. Учасники зліва і справа беруться за руки, утворюючи тостер, хлібець всередині підскакує.

"Пальма". Людина в центрі – крона. Люди праворуч і ліворуч – гілки. Людина по центру підіймає витягнуті руки вгору і змикає їх у кільце. Ліві і праві учасники витягують руки вгору з нахилом

відповідно вправо, вліво. Гра проходить у швидкому темпі. Той, хто збивається, виступає в ролі ведучого, таким чином, в ролі ведучого може побувати вся група.

Вправа на фіксування тез «Займи позицію», 20 хв.

В кімнаті, де проходить заняття оберіть сектори «Згоден» та «Не згоден», вони мають бути з протилежних сторін. Після цього тренер проголошує тези, а учасники мають обирати згодні вони з тезою, чи ні, обравши відповідний сектор. У новостворених групах учасники-«однодумці» обговорюють свою позицію та добирають аргументи на її підтримку. Після чого групи учасників у кожному з секторів кімнати обирають по одному спікеру, який обґрунтовує, чому він обрав саме цей сектор. Вислухавши різні точки зору, запитайте, чи не змінив хтось із учасників своєї думки, чи не бажає перейти до іншого плакату? Якщо такі учні є, варто попросити їх обґрунтувати причини свого переходу. Попросіть учнів (студентів) назвати найпереконливіші аргументи своєї та протилежної сторони.

Під час проведення вправи необхідно дотримуватися таких правил:

- говорити по черзі, не перебивати інших — одночасно говорить тільки одна людина;
- не сперечатися;
- не повторювати вже висловлені ідеї;
- переходити від одного до іншого плакату можна будь-коли, однак треба вміти пояснити причини зміни своєї позиції;
- вислуховувати аргументи та ідеї інших; бути готовим відповісти на запитання, які аргументи або ідеї вам сподобалися найбільше.

Тези для прикладу:

- Хлопці розумніші за дівчаток
- Гуманітарні науки більш важливі, ніж природничі
- Дід Мороз - комерційний діяч
- Старовинні будівлі потрібно зберігати недоторканими
- Жінка - гірший політик, ніж чоловік

Після цього тренеру слід звернути увагу учасників на те, що коли тези проголошувалися, вони не мали жодної ваги для дебатного раунду, і тільки після обґрунтування учасниками, вони починали бути аргументами.

Підсумок

Вправа "Оплески по колу", 7 хв.

Ведучий: «Ми добре попрацювали сьогодні, і мені хочеться запропонувати вам гру, в ході якої оплески спочатку звучать тихенько, а потім стають все сильнішими і сильнішими». Ведучий починає тихенько плескати в долоні, дивлячись і поступово підходячи до одного з учасників. Потім цей учасник вибирає з групи наступного, кому вони аплодують удвох. Третій вибирає четвертого і т.д., а останньому учаснику аплодує вже вся група.

ТЕМА «ЕЛЕМЕНТИ ДЕБАТІВ» (ч.2)

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці мають вміти і застосовувати:

- *правила та принципи дебатування за різними темами;*
- *формулювати критерій дебатування;*
- *знаходити пояснення термінів, які використовуються в дебатах.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 7 хв.
2. Основна частина – до 78 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Повторення вивченого матеріалу. Питання до групи:

- В якій країні з'явилися дебати?
- Назви імена «винахідників» дебатів?
- Коли і де зародилися дебати як інтелектуальна гра?
- В які часи були актуальними дебати "Скільки бісів може помістится на вістрі голки"
- У 1829 році відбулася дискусія студентів на тему: «Хто крутіший: Шеллі чи Байрон?» Які університети вони представляли?
- Яка подія стала поштовхом для розвитку дебатів у США?
- Коли дебатний рух охопив весь світ?
- Коли починається історія дебатів в Україні?

Оголошення теми та завдань заняття.

Основна частина

Інформаційне повідомлення «Тема в дебатах», 10 хв.

Тема - це те, що обговорюється під час дебатів. Перший крок, який треба зробити у будь-яких дебатах, це вибрати тему. Щоб забезпечити проведення результативних дебатів, зміст теми мусить відповідати кільком принципам: тема повинна мати вагоме значення, вона повинна викликати громадський інтерес та бути загальновідомою й актуальною. До того ж, вона повинна надавати обом командам можливості для ефективного розвитку їх аргументів. Тема має бути сформульована таким чином, щоб не надавати

переваги жодній із сторін. Якщо тема не придатна для обговорення в повному обсязі, тоді важко буде прийняти правильне рішення. Для формування теми важлива також ціннісна сторона. Вдало вибрати тему дуже складно. Обрання теми вимагає напруженої інтелектуальної роботи і значної кількості людей.

Тема для обговорення у дебатах повинна бути:

1. Суперечливою і викликати інтерес.
2. Збалансованою таким чином, щоб кожна із сторін мала приблизно однакову кількість аргументів.
3. Вільною від незрозумілих або двозначних термінів.
4. Придатною для дослідження.
5. Придатною для дебатування на різних рівнях.
6. Сформульована у такий спосіб, щоб стверджуюча команда погодилася з нею або підтримала її.

Вправа «Предмет суперечки», 10 хв.

Педагог виписує на дошці фрази типу:

- Травичка зеленіє сонечко блищить;
- Восени часто йде дощ;
- НЛО існує;
- Телебачення скоро остаточно замінить газети і книги;
- Вода з моря має солоний смак;
- Справжня дружба завжди передбачає підпорядкування одного іншому;
- Учіння корінь - завжди гіркий.

Учасникам потрібно визначити, які з перерахованих фраз мають підставу для дискусії (суперечки), а які - ні. Потім учасники обґрунтовують свою думку. Ведучий допомагає їм сформулювати думку так, щоб вона звучала аргументовано.

Індивідуальна вправа «Терміни», 18 хв.

https://www.jigsawplanet.com/?rc=play&pid=04e3b17785d7

Тренер: «Подивіться на хмару слів та знайдіть терміни, які дуже часто використовуються в дебатах, визначеннями яких є:

1. Вони як броня захищають нас; вони як правила — говорять нам, як себе поводити; і вони як арбітри — ми можемо до них звертатися. Вони абстрактні — як емоції, і як емоції вони належать всім й існують, щоб навколо не відбувалося. Вони подібні до природи, тому що їх можна зневажити; та до духу, тому що їх неможливо зруйнувати. Подібно до часу, вони однаково ставляться до всіх нас: багатих і бідних, старих і молодих, білих і чорних, високих і низьких. Вони пропонують нам повагу, і вимагають від нас ставитися з повагою до інших. Вони подібні до доброти, правди і справедливості: ми можемо розходитися в думках стосовно їхнього визначення, але ми впізнаємо їх, коли бачимо, що їх порушують.

2. Це поняття означає здатність людини (природна або вихована) до самостійної оцінки явищ оточуючої дійсності, наукових знань, думок і тверджень інших людей, вміння бачити їх позитивні та негативні сторони; а також прагнення до кращого, більш

оптимального розв'язання проблем, до перегляду існуючих догм, стереотипів, традицій.

3. Це слово означає твердження, за допомогою якого людина обґрунтовує певне положення з метою переконання іншого в його істинності. Правильні відповіді:

Права людини-критичне мислення-аргумент

Вправа для вироблення дефініцій, 10 хв.

Тема дебатів: «Економічний розвиток важливіший за захист навколишнього середовища». Вправа проводиться у два етапи.

1) Учасники об'єднуються в 2 групи. Кожна група отримує одне з двох ключових словосполучень: «економічний розвиток» і «захист навколишнього середовища». На першому етапі групам слід визначити всі поняття, які підходять під цю дефініцію. Наприклад, «економічний розвиток»: економіка, промисловість, ВВП тощо.

На другому етапі групи мають вибрати, які саме дефініції вони вважають оптимальними для того, щоб застосувати їх для підготовки кейсу. Це краще робити методом групового обговорення, аналізуючи пропозиції з точки зору «комфортності» гри пропозицією та опозицією, враховуючи чіткість та зрозумілість дефініцій, наскільки кожна з обраних дефініцій підходить одна до одної.

Руханка «Море хвилюється, раз…», 5 хв.

Тренер промовляє, а учасники імітують це рухами: «Море хвилюється, два. Море хвилюється, три. Кумедна фігура на місці замри!» Усі завмирають у кумедних положеннях. Тренер обирає найкумеднішу фігуру. Це – новий ведучий. Він повторює слова тренера (спортивна, ледача, грайлива, сидяча, лежача фігура).

Інформаційне повідомлення «Критерій»,15 хв.

Етимологію цього слова, яке стане нашим помічником, слід шукати в латинській та грецькій мовах і означає воно наступне: здатність розрізнення, судження. Без нього обійтися аж ніяк не можна, бо воно є складовою підготовки до захисту або спростування теми. В дебатах це може бути стандартом і допоможе з'ясувати правильність чи неправильність нашого твердження. А може бути метою, тоді вже з його допомогою ми можемо визначити ті цінності, яке вказує стверджуюча сторона. Отже, дайте відповідь про що йде мова (відповіді-критерій).

Критерій - це основа дискусії. В дебатах використовуються два види критеріїв: критерій-стандарт та критерій-мета.

КРИТЕРІЙ ЯК СТАНДАРТ

Уявімо, що ми хочемо визначити, чи є якийсь мінерал твердим або м’яким. Ми будемо використовувати критерій, котрий пояснює, що ми розуміємо під поняттям "твердий". Один із способів визначити, є мінерал твердим чи ні, полягає у спроможності мінералу дряпати скло. Можливість дряпати скло буде при цьому критерієм для визначення твердості матеріалу. Ось приклад критерію як стандарту для теми: Тема: Телебачення є причиною насильства.

Критерій (стандарт): Копіювання поведінки. Якщо люди здійснюють те саме насильство, яке показують по телебаченню, тоді ми можемо сказати, що телебачення має негативний ефект і тому є причиною насильства.

КРИТЕРІЙ ЯК МЕТА

Крім стандарту існує критерій, що має назву остаточної цілі або цінності, котру підтримує стверджуюча команда. У цьому значенні критерій не тільки засіб для оцінки, а більше - мета, якої ми намагаємось досягти нашою лінією аргументації. Як мета критерій

повинен бути позитивною цінністю. Прикладом критерію-мети, що використано для ціннісних дебатів за темою «ООН не ефективна» є збереження миру між народами. Збереження міжнародного миру збагатить країни всього світу як економічно, так і культурно. Отже, якщо мир матиме такий неоціненний вплив на світ, то нашою метою має бути його збереження.

У будь-якій лінії аргументації, використовуючи критерій, Ви тим самим фокусуєте дебати на важливих моментах теми і чітко показуєте суддям, що треба довести стверджуючій стороні, аби виграти гру. Розробляючи критерій, весь час тримайте в голові, яким він повинен бути:

- Досяжним - стверджуюча команда повинна мати можливість довести правильність теми згідно з критерієм. Якщо стверджуюча команда намагається довести, що поліпшення навколишнього середовища важливіше за економічне зростання, то з їхнього боку буде не зовсім розумно визначати критерій як "світ без забруднення", оскільки такої мети майже неможливо досягти.
- Конкретним - невиразний критерій пропонує нечіткий напрямок для лінії аргументації, ускладнює для суддів розуміння Ваших думок та визначення того факту, чи спрацьовують Ваші аргументи у досягненні мети. Наприклад, такий критерій, як "якість життя", хоча і є досить сильним для доведення, але не дає ясності щодо можливості підтримки понять "освіта" і "працевлаштування".
- Зв’язаним з метою критерій служить об’єднуючим ланцюжком між стверджуючою лінією аргументації та темою. Він повинен зосереджувати увагу на темі й не відводити фокус від неї "незв’язаними" питаннями.

Самостійна робота для перевірки засвоєння знань, 10 хв.

Завдання для учнів:

Перед вами список з 7 тем, а нижче список імовірних критеріїв. Приведи у відповідність тема-критерій.

Теми

1. Розширення НАТО виправдане;
2. Цензура в ЗМІ виправдана;
3. Примусове лікування від наркотичної залежності виправдане;
4. Смертна кара не виправдана;
5. Зовнішнє втручання в політику держави не виправдане;
6. Особисте життя політиків повинно бути публічним;
7. Релігійні секти небезпечні для суспільства.

Критерій

1. абсолютна цінність людського життя;
2. дотримання права невтручання в особисте життя;
3. здоров'я людини;
4. дотримання свободи слова;
5. державний суверенітет;
6. стабільність в Європі;
7. благо суспільства.

Після виконання завдання тренер пропонує відповісти на питання: Чи є критерій який підходить до всіх тем? Якщо так, то назвіть його. Правильна відповідь: 1-6; 2-4; 3-3; 4-1; 5-5; 6-2; 7-7

Підсумок. Рефлексія заняття, 5 хв.

- Про що Ви дізналися на занятті?
- Як Ви себе почували на занятті, виконуючи завдання?
- Де ви зможете використати набуті під час заняття знання та вміння?

ТЕМА «АРГУМЕНТАЦІЯ»(ч.1)

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці зможуть:

- *будувати структуровані аргументи, відрізняти аргументи від прикладів;*
- *формулювати аргументи «за» та «проти» з однієї теми замість її однобічного розгляду.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 75 хв.
3. Підсумкова частина – до 10 хв.

Вступна частина

Для мотивації учнів педагог пропонує обговорити цитату Вольтера: «Я можу бути не згодним з Вашою думкою, але я готовий віддати життя за Ваше право висловлювати її».

Потім педагог представляє тему заняття та його очікувані результати.

Основна частина

Міні-лекція «Аргументація як процес комунікації між людьми», 20 хв.

Аргументація - процес комунікації між людьми, в якому використовується обґрунтування для переконання інших. У такій комунікації потрібні аргументи.

Аргумент - це твердження, за допомогою якого людина

обґрунтовує певне положення з метою переконання іншого в його істинності. Кожен аргумент має певну структуру. Обов'язковими елементами є теза, докази та обґрунтування

АРГУМЕНТ=ТЕЗА+ДОКАЗИ+ОБГРУНТУВАННЯ

Теза – це положення, що треба обґрунтувати і довести .

Докази - приклади, факти, посилання, за допомогою яких доводиться істинність тези.

Обґрунтування - пояснення суттєвого зв'язку між тезою і доказами.

Від тези до аргументів можна поставити питання "Чому?", а аргументи відповідають: "Тому, що".

Наприклад: Телевізор дивитися корисно - теза нашого виступу. Чому?

Аргументи - тому, що:

1) по телевізору ми дізнаємося новини;

2) по телевізору повідомляють прогноз погоди;

3) по телевізору ми дивимося навчальні передачі;

4) по телевізору показують цікаві фільми і т.д.

✓ Аргументи, які наводить оратор, бувають двох типів: аргументи "за" (за свою тезу) і аргументи "проти" (проти чужої тези). Аргументи "за" повинні бути:

✓ правдивими, спиратися на авторитетні джерела;

✓ доступними, простими і зрозумілими;

✓ максимально близькими до думок, які встановилися в аудиторії;

✓ відображати об'єктивну реальність та відповідати здоровому глузду.

Аргументи "проти" повинні переконати аудиторію в тому, що аргументи, які наведені на підтримку тези слабкі, не витримують

критики. Важливе правило аргументації: аргументи треба приводити в системі. Це означає, що треба продумати, з яких аргументів почати, а якими закінчити.

Вправа «Метод прес», 15 хв.

Навчитись формулювати думку в чіткій і короткій формі, переконливо аргументувати свою позицію, «ефективно» представляти інформацію (діалог, виступ, листування), аргументовано відповідати на запитання дозволяє:

Позиція «Я вважаю, що…»

Пояснення (причина появи позиції) «Тому, що…»

Підтримка (факти, цифри, приклади, цитати, посилання…) «Наприклад…»

Висновок «Отже…»

Тренер пропонує відпрацювати презентаційні навички, вміння аргументовано переконувати за допомогою цього метода.

Кожен учасник самостійно формулює тезу, пояснення, підтримку та висновок. Тези повинні бути простими та зрозумілими. Наприклад: «Учні старших класів повинні взяти участь в екологічній акції», або - «Жити в маленькому місті краще, ніж у великому».

Гра «За себе і за того парня»,15 хв.

Всі учасники діляться на дві або три групи, не менше ніж за 4 особи в групі, оголошується резолюція (бажано, щоб вона була ціннісною). Одна підгрупа продумує аргументи «за», інша - «проти». Кожна сторона вибирає представника, який повинен виступити з промовою і представити свою позицію.

Далі члени однієї команди стають «слідчими», а інші - «підозрюваними». Перший слідчий викликає першого

«підозрюваного» і починає допит. Якщо у «підозрюваного» немає гідної відповіді, або у «слідчого» скінчилися питання, то на заміну їм виходить колега по команді.

Коли гра набридає, команди міняються сторонами, а ведучий проводить розбір, вказуючи на найбільш вдалі питання і відповіді, а також і на помилки, допущені учасниками обох команд.

Робота в малих групах «Шкільна форма», 30 хв.

Тренер об'єднує учасників у 4-и групи наступним чином: пропонує першим чотирьом людям назвати свої улюблені фрукти (але так, щоб вони не повторювалися). Тренер рахує решту учасників по назвам цих фруктів.

Тренер пропонує учасникам взяти участь в певній рольовій грі, і для цього – уявити себе головними людьми в школі, а саме – лідерами шкільного самоврядування. У школі запроваджується шкільна форма. І наразі перед шкільним самоврядуванням стоїть доволі важливе завдання – визначити колір або комбінацію кольорів, якою вона має бути (див. додаток 1)

Тренер попереджає, що зараз учасникам будуть роздані їхні ролі, які не можна відкривати до кінця гри. Їхнє завдання, відстояти думку, яка наведена в завданні, та переконати в її правильності інших.

Тренер акцентує, що він не втручається у процес прийняття рішень групами. На самостійне прочитання завдання учасники матимуть 1 хвилину, потім починається обговорення по групам та за 10 хвилин групи мають сказати, чи вибрали вони колір (або комбінацію кольорів) шкільної форми.

Тренер слідкує за виконанням завдань, підходячи до кожної з груп. Орієнтовно за 15 хвилин він зупиняє обговорення. Запитує

кожну з груп, якого кольору буде їхня шкільна форма. Тренер просить бажаючих висловитися, яке було в них завдання, і чи вдалося його виконати.

Підсумкова частина

Заключна вправа "Автобусна зупинка", 10 хв.

Інструкція: на 4-х стінах тренінгової кімнати треба повісити паперові листи, в верхньому куті яких написати незакінчені пропозиції. Наприклад: "З цієї хвилини я буду ..", "Спасибі ..", "Цей тренінг для мене ..", "Найважливіше - це ..", "Сьогодні я зробив відкриття, що .." та інші. Всі учасники діляться на 4 групи і відправляються у подорожі по цих зупинках. По 2-3 хвилинки знаходяться на кожній і пишуть продовження пропозиції. Потім можна дати ще 2-3 хвилини, щоб учасники подивилися на всі аркуші.

Додаток 1

Роздаткові матеріали до вправи:

Ви глибоко переконані, що найкраща комбінація – це поєднання зеленого та білого кольору. Ви знаходите різні аргументи на підтримку цієї комбінації. Будьте активні, Ваше завдання – переконати інших в правильності своєї точки зору.

Вам байдуже, якого кольору буде студентська форма. Але Ви категорично проти зеленого кольору. Будьте активні, Ваше завдання – переконати інших в правильності своєї точки зору.

Ви підтримуєте будь-яку комбінацію, де присутній червоний колір. Ви знаходите різні аргументи на підтримку свого улюбленого кольору. Будьте активні, Ваше завдання – переконати інших в правильності своєї точки зору.

Ви вважаєте, що синій або коричневий колір є найдоречнішим, оскільки він є продовженням традицій. Будьте активними під час обговорення.
Вам байдуже, якого кольору буде шкільна форма. Головне, щоб вона не була повторенням минулих варіантів, а несла в собі елемент новизни.
Ви висуваєте свою пропозицію, якого кольору має бути шкільна форма. Будьте активними під час обговорення.

Додаток 2

МИСТЕЦТВО АРГУМЕНТАЦІЇ

Аргументація у широкому вжитку означає майстерний добір переконливих доказів. В основі аргументації лежить складна логічна операція, що є комбінацією суджень як елементів доведення.

Доведення – це сукупність логічних засобів обґрунтування істинності будь-якого судження за допомогою інших істинних і пов’язаних з ним суджень. Структура доведення складається з тези, аргументів, демонстрації (форми доведення).

Теза – це судження, істинність якого потребує доведення.

Переконати когось у своїй правоті означає створити у нього впевненість в істинності тези. Порушення цього правила призводить до логічної помилки – втрати або підміни тези. Якщо втрата тези є мимовільною помилкою недосвідченого оратора, то підміна тези – цілеспрямованою дією особи, яка її висунула.

Аргументи (докази) – це ті істинні судження, якими послуговуються під час доведення тези. Розрізняють такі види

аргументів: вірогідні одиничні акти, визначення, аксіоми та постулати, раніше доведені закони науки та теореми.

Докази мають відповідати таким логічним вимогам, як істинність, підтвердження висунутої тези, очевидна істинність поза висунутою тезою. Необхідно заздалегідь підготувати достатню кількість аргументів, які повинні бути вивіреними. Важливе значення має послідовність наведення аргументів.

Демонстрацією (формою доведення) називається засіб логічного зв'язку між тезою та аргументом, який веде до встановлення бажаної істини.

За формою докази поділяються на *прямі та непрямі*. *Прямим* називають такий доказ, в якому безпосередньо обґрунтовують істинність тези. Наприклад, довести, що 1992 рік був високосним, можна на основі аргументу-визначення, що таке високосний рік, тобто діленням його двох останніх цифр на чотири. *Непрямим* називається такий доказ, в якому істинність обґрунтовується шляхом доведення помилковості протилежного твердження. Інколи непрямий доказ називають доведенням за допомогою доведення до абсурду. Наприклад, ми маємо твердження, що якщо дві прямі перпендикулярні до тієї ж самої площини, то вони паралельні. Припустимо протилежне: перпендикулярні пряму непаралельні. У такому разі вони перетинаються, тобто утворюють трикутник, у якому два кути біля основи складають 180^0, а цього бути не може, бо тільки сума всіх кутів може становити180^0. Отже, перпендикулярні прямі є паралельними.

Спростування – це логічна операція, спрямована на зруйнування доведення шляхом встановлення хибності або необґрунтованості висунутої тези. Тезою спростування називають судження, за допомогою якого заперечується теза. Існують три

засоби спростування: критика аргументів, спростування тези (пряме і непряме), виявлення неспроможності демонстрації.

Критика аргументів, які висунуті опонентом в обґрунтуванні його тези, реалізуються доведенням їхньої хибності або неспроможності. Але хибність аргументів ще не означає хибності самої тези.

Спростування тези досягається відкиданням фактів, встановленням хибності (або суперечності) наслідків, що випливають з тези, спростуванням тези через доведення антитези.

Виявлення неспроможності демонстрації полягає в тому, що встановлюються помилки у формі самого доведення.

Правила доказового міркування, що стосуються тези: по-перше, теза повинна бути логічно визначеною, ясною і чіткою; по-друге, вона повинна лишатися тотожною самій собі протягом усього доведення.

Правила щодо аргументів: вони мають бути істинними і не суперечити один одному, достатньою основою для підтвердження тези, такими судженнями, істинність яких доводиться самостійно, незалежно від тези.

Правила щодо форми обґрунтування тези: вона повинна бути висновком, що логічно випливає з аргументів за загальними правилами виводу або має бути одержаною згідно з правилами непрямого доведення.

Порушення правил умовиводу: по-перше, це помилки в дедуктивних висновках (з припущення, що коли число закінчується на 0, то воно ділиться на 5, не випливає, що коли число ділиться на 5, то воно обов’язково закінчується цифрою «0»); по-друге, це помилки в індуктивних висновках через підміну реальних відношень (висловлювання «після того» не означає, що це здійснюється «з причини того»); по-третє, паралогізми, софізми і парадокси.

Паралогізм – це ненавмисна логічна помилка в міркуванні, яка виникає внаслідок порушення законів і правил логіки та зазвичай призводить до хибних висновків.

Софізм – навмисно хибно зроблений умовивід, який має видимість істинного.

Парадокс – це міркування, в якому доводиться як істинність, так і хибність певного судження.

Пропонент – учасник дискусії, доповідач, дисертант, дипломник, що висунув і відстоює певну тезу, ідею або концепцію.

Опонент – особа (учасник дискусії, співдоповідач або рецензент), яка заперечує або спростовує думки пропонента, чи оцінює її.

Існують різні ступені незгоди опонента з пропонентом: незгода у формі сумніву (в пасивній формі висловлюється певний сумнів щодо тези пропонента); деструктивна незгода (руйнується теза пропонента); конструктивна незгода (не тільки руйнується теза пропонента, а й висувається і доводиться інша, власна, теза). Якщо опонент не погоджується з аргументом пропонента, то останній може обрати той чи інший варіант поведінки: відмовитися від аргументу; замінити його іншим; знайти додаткові факти на користь висунутого аргументу.

Аудиторія – це третій, колективний суб'єкт дискусії, оскільки як пропонент, так і опонент не тільки намагаються переконати один одного, а й схилити всіх присутніх на свою сторону.

ТЕМА «АРГУМЕНТАЦІЯ» (ч.2)

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці зможуть:

- *аргументувати і переконувати;*
- *пояснювати, чим відрізняється спростування від контрагументації;*
- *будувати тези для спростування.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 10 хв.
2. Основна частина – до 75 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Вправа «Вітер дме», 10 хв.

Ведучий говорить слова «Вітер дме на…», а потім називає одну з наведених ознак. Той, у кого є ця ознака, піднімається і швидко пересаджується на вільне місце. Гра відбувається у швидкому темпі, без обговорень та довгих роздумів

- ✓ Вітер дме на тих, хто хоч раз брав участь у дебатах
- ✓ Вітер дме на тих, хто думає, що він самостійна людина
- ✓ Вітер дме на тих, хто вміє слухати інших
- ✓ Вітер дме на тих, хто впевнений, що інші його чують
- ✓ Вітер дме на тих, хто вміє задавати питання
- ✓ Вітер дме на тих, хто знає про різні формати дебатів
- ✓ Вітер дме на тих, у кого сьогодні гарний настрій
- ✓ Вітер дме на тих, хто хоче навчитися формувати аргументи

Основна частина

Інформаційне повідомлення «Побудова лінії аргументації», 15 хв.

Аргумент – це твердження, за допомогою якого людина обґрунтовує певне положення з метою переконання іншого в його істинності.

Аргументація – це процес комунікації між людьми, в якому використовуються обґрунтування (аргументи) для переконання інших.

Існує кілька підходів до визначення структури аргументу.

Найчастіше в змаганнях школярів використовується наступна ***структура аргументу***:

2. твердження *формулюється*;
3. твердження *пояснюється*;
4. твердження *підтримується* (підтримку складають докази, приклади та інший фактичний матеріал);
5. для первинного твердження *робиться висновок*.

Приклад.

Теза. Реклама медичних препаратів підтримує тенденцію самолікування, яка шкодить здоров'ю українців.

Доказ. У більшості випадків реклама описує не хворобу, яку здатен діагностувати лікар, а симптоми, які можуть бути схожими при різних хворобах і можуть бути діагностовано самостійно. Наприклад: здуття, температура, запалення горла. Тому люди схильні до того, щоб, не консультуючись з лікарем, купити препарат, який на їх думку має допомогти. Це призводить до того, що 50% ліків купуються в ситуаціях, коли вони не потрібні і можуть зашкодити, вважають експерти МОЗ та лікарі.

Висновок. Таким чином, якщо ми заборонимо рекламу медичних препаратів у ЗМІ люди будуть частіше ходити до лікаря та купляти тільки ті ліки, які порадив їм спеціаліст.

Для побудови чіткої структури аргументу використовується *робочий аркуш дебатів*.

Теза – це положення, що треба обґрунтувати і довести. Воно є причиною для появи позиції, яку захищає учасник дебатів.

Докази – приклади, факти, посилання, за допомогою яких доводиться істинність тези.

Обґрунтування – пояснення суттєвого зв'язку між тезою та доказами.

Для того, щоб переконати в чомусь людину наводяться *логічні аргументи*, засновані на зверненні до її логічного мислення, та *психологічні аргументи*, що звернені до її почуттів і потреб.

Приклад.

Теза: В нашій школі працює дебатний клуб.

Доказ: Бо ми всі разом періодично збираємося і граємо в дебати.

Обґрунтування: А якщо учні цієї школи збираються та грають в дебати - це означає що дебатний клуб працює.

Крім логічних міркувань, існують різні види підтримки. Для формування доказів можливо використовувати таку інформацію:

- Статистичні дані – для кращого сприйняття промови їх має бути не більше 4 - 5 кількісних даних, інакше є ризик, що суддя не зрозуміє навіщо їх наводять.
- Історичні приклади – особливо цінуються у ретроспективі, у порівняні з нинішнім станом.
- Аналогії з іншими країнами – найкраще шукати країни, які ментально та історично схожі на нас (для України це може бути Польща чи Білорусь).
- Цитати експертів – важливо щоб експерт був відомий саме у тій галузі, яку він коментував. Інакше не буде виконаний критерій прийнятності аргументу.
- Законодавчі акти, або традиції, що поширені у суспільстві.

- Суспільну думку – але стосовно специфічних знань вона може бути хибною.

Вправа «Ялтинська конференція», 15 хв.

Наступна вправа направлена на формування аргументів виходячи з наявного доказового матеріалу. Для цього тренер об’єднує учасників в групи даєте, їм фрази відомих політикыв. Після чого вони мають визначити тему, до якої цю фразу можна застосувати і сформувати аргумент, використовуючи як доказ думку авторитетної людини.

- Найкращий аргумент проти демократії - п'ятихвилинна бесіда з середнім виборцем (Черчилль)
- Демократія – найгірша форма правління, якщо не вважати всіх інших (Черчилль)
- Одним страхом не можна утримати владу. Брехня виявилася не менш необхідною (Сталін)
- Не важливо, як проголосували,- важливо, як підрахували. (Сталін)
- Всі американці пишаються нашою традицією гостинності до людей всіх рас і віросповідань (Рузвельт)
- Дайте мені 10 млн. $ - і я провалю прийняття будь-якої поправки до конституції (Рузвельт)

Вправа «Поясни мені» 20 хв.

Завдання: логічно пояснити тезу, виходячи з наведених методів. Прочитайте кожне твердження та запропонуйте учням завершити його (підкресліть, що немає правильних та неправильних відповідей, важлива кожна думка). Проаналізуйте засоби які використовувались.

- Причина голоду в світі сьогодні є в тому, що …

- Люди безпритульні, тому що …
- Оскільки в світі так багато людей, це означає …
- Бідність існує, коли …
- Молоді люди скоюють злочини, тому що …
- Допомога бідним країнам означає …
- Молодь часто пасивна, тому що …
- Більшість жінок в Україні працює більше, ніж чоловіки, тому що …
- Люди залишають Україну, тому що …

Міні-лекція «Різновиди аргументів», 20 хв.

Коли ми намагаємось переконати у чомусь іншу людину ми можемо звертатись до її логічного мислення і наводити логічні аргументи. Розглянемо їх різновиди.

Логічні аргументи бувають *індуктивні* та *дедуктивні*.

Індуктивні аргументи – це умовиводи, що будуються від конкретного до загального.

Індуктивні аргументи можна побудувати як:

1) *узагальнення* – коли через перерахування окремих випадків ми приходимо до узагальнення – висновку;

2) *аналогію* – якщо два предмети схожі одне на одне в одному відношенні, ми можемо зробити висновок про їх тотожність;

3) *причинна залежність* – висновок, що за існуючим станом речей результатом буде те чи інше явище, або, що існуючий стан речей викликаний певними умовами.

Приклад: “За відгуками мешканців нашого міста, які користувалися фільтрами для води, витрати виправдали себе. Отже, такий вид очищення взагалі вигідне вкладання коштів”.

Дедуктивні аргументи – це умовиводи, що будуються від загального до конкретного.

Приклад: “В усіх випадках занедужання треба звертатися до лікаря. Головний біль — ознака недуги, тому при виникненні головного болю треба звертатися до лікаря ”.

Психологічні аргументи – це ті доводи, які формуються на основі інтересів і потреб слухачів та впливають безпосередньо на їхні почуття. Мотивом переконання та дії може служити одне чи декілька бажань. Серед них: поява у слухачів відчуття небезпеки; пробудження прагнення діяти для досягнення благополуччя; економічні інтереси; суспільні інтереси; прагнення до істини.

Аргумент – це набір фраз, тверджень або припущень, в яких містяться передумови і висновок. Передумови мають стати обґрунтуванням для висновку. Мета аргументації – пояснити, переконати і довести. Не можна плутати аргумент зі звичайним твердженням. Твердження містить об'єктивну інформацію, але, на відміну від аргументу, позбавлене намагань переконати в чомусь або захистити якусь точку зору.

Аргумент може бути істинним або хибним. Аргумент є нейтральним поняттям, яке відноситься до структури інформації і не стосується коректності інформації. Це означає, що і хибний аргумент, що будується на алогічній або помилковій основі, все рівно вважається аргументом.

Приклад нелогічного аргументу

1. Бібліотекарі люблять багато читати.

2. Історики люблять багато читати

1 + 2 = Бібліотекарі є істориками.

Ніби звучить резонно, чи не так? Але, звісно, це належно не обґрунтовано. Розгляньмо інший подібний приклад:

А. Леся Українка – велика поетеса

Б. Ліна Костенко – велика поетеса

А + Б = Леся Українка – це Ліна Костенко

Структура аргументу – припущення та висновок

Щоб зрозуміти процес аргументації, потрібно збагнути його формулу і вміти розкласти аргумент на його стрижні.

(1) передумова + (2) передумова = (3) висновок

Приклад:

Передумова (1): Купуючи товари, сертифіковані за системою «Справедлива торгівля», ви сприяєте освіті дітей фермерів.

Передумова (2): Освіта підвищує шанси на краще життя в майбутньому.

Висновок (3): Ми збільшуємо шанси дітей фермерів для їх кращого життя в майбутньому, купуючи сертифіковані товари.

Приховані передумова і висновок

Втім, часто трапляється, що в аргументації одна з передумов або навіть і сам висновок залишаються прихованими десь поміж рядками, тому виявити їх значно важче.

Приклад прихованого висновку

Аргумент: «Не розумію, навіщо ти палиш. Паління шкідливе для здоров'я», розкладений за формулою, виглядає наступним чином:

(1) Паління шкідливе для здоров'я.

(2) Ти палиш.

(3) Паління шкідливе для тебе.

Висновок «Паління шкідливе для тебе» прихований в цьому аргументі, але він вгадується між рядками.

Приклад прихованої передумови.

Аргумент: «Звісно, він знає теорему Піфагора, він є вчителем математики», розкладений за формулою, виглядає наступним чином:

(1) всі викладачі математики знають теорему Піфагора (прихована передумова)

(2) він є вчителем математики

(3) він знає теорему Піфагора.

Завжди має бути логіка.

Хороший аргумент не має містити маніпуляцій, двозначностей або помилок. Навпаки, він має бути зрозумілим і чітким, без приховування будь-якого факту. Хороший аргумент має бути логічним. Навіть, якщо обидві передумови істинні, все рівно без логіки не можна дійти правильного висновку.

Приклад:

1) всі люди ссавці

2) Петро людина

3) Петро ссавець

Цей аргумент вірний:

1) всі тигри ссавці

2) Петро (людина) ссавець

3) Петро (людина) тигр

Це аргумент хибний:

Попри те, що обидві передумови є правильними, висновок не вірний. Чим відрізняється перший приклад? Логікою. Те, що всі тигри ссавці і Петро ссавець не означає, що він тигр. Без логіки навіть правильна формула не допоможе.

Як перевірити, чи наші аргументи добре обґрунтовані?

Наступні запитання можуть допомогти нам в якості підказок:

- Чи, буває так ,що ,,причини, використані нами для висновків, вибрані недоречно?
- Чи є в аргументі які-небудь приховані передумови?

- Чи хоч одне з ключових слів в нашому аргументі є нечітким, неоднозначним, яке схиляє до певного упередження?
- Чи є в нашому аргументі маніпуляції або хиби?
- Чи є в ньому щось пропущене або приховане?
- Чи містить він щось не правдиве, не коректне, не послідовне/суперечливе?

Якщо хоча б на одне запитання є відповідь «так», постарайтеся ще раз обмізкувати свій аргумент.

Коли набирається багато поганих аргументів, вони продукують різного роду маніпуляції, як-то:

- маніпулювання мовою (шляхом використання нечітких формулювань та евфемізмів);
- маніпулювання емоціями (фобіями, стресами, стереотипами);
- маніпулювання відволіканням уваги (повторення одного й того ж висновку іншими словами).

Пам'ятка «Питання для перевірки логічних доводів на наявність у них помилок»

1) Чи правильний приклад покладено в основу узагальнення?

2) Чи має приклад відношення до узагальнення?

3) Чи достатньо наведено прикладів?

4) Чи дійсно доцільно порівнювати ці явища?

5) Чи виникає передбачуваний наслідок, якщо відсутня причина, що названа?

6) Чи немає інших можливих причин?

7) Чи немає інших можливих наслідків?

8) Чи слідує висновок із посилань?

Заключна вправа «Остання гра», 5 хв.

Попросіть учасників сісти в коло. Нагадайте їм, чим вони займались. Виберіть одну пару з тверджень, які наведені нижче, і запропонуйте кожному учаснику по черзі закінчити речення, без коментарів та дискусій. Ця вправа допомагає налагодити зворотній зв'язок.

Приклади тверджень:

- Найкраще в занятті було. Найгірше в занятті було.
- Найцікавіше в занятті було. Найнудніше в занятті було.
- Я хотів би більше. Краще за все у мене вийшло.
- Гірше за все у мене вийшло.

ТЕМА «ДОКАЗ ТА ПІДТРИМКА»

Очікувані результати

Учасники будуть знати:

- *Поняття термінів «доказ» та «підтримка»;*
- *Види підтримки;*
- *Критерії відбору підтримки;*
- *Стратегії пошуку інформації;*
- *Можливі помилки;*
- *Як можна використовувати отриману інформацію в реальному житті.*

Учасники будуть вміти:

- *Ефективно працювати з джерелами інформації (навички*

вибіркового читання, визначення вагомості підтримки, її компетентності);

- *Надавати логічне обґрунтування підтримки, вміння пов'язати підтримку із заявою*.

Регламент заняття

1. Вступна частина, 5 хв.
2. Основна частина, 80 хв.
3. Заключна частина, 5 хв.

Вступна частина

Тренер вітає аудиторію та показує зв'язок нової теми з попередньою. Задається питання: «Що робить аргумент переконливим?». Усі відповіді вислуховуються. Можливі відповіді: пояснення, доказ, факти, висновок.

За допомогою мозкового штурму учасникам пропонується написати всі асоціації на слово «підтримка».

Усі відповіді фіксуються на дошці.

Педагог: Сьогодні ми поговоримо про поняття «підтримка», її застосування та ролі в аргументації. У ході цього заняття ви дізнаєтеся, що таке підтримка, доказ. Набудете навичок пошуку та аналізу інформації, навчитеся ефективно використовувати отриману інформацію як підтримку до аргументу.

Основна частина

Міні - лекція «Поняття підтримки, її застосування та роль в аргументі», 20 хв.

Тренер: Підтримка - це опора кого-небудь або чого-небудь. А якщо це опора, то це те, що надає надійність і стійкість в різних

життєвих ситуаціях. Якщо Ви хочете, щоб вам повірили, то необхідно підкріпити свої слова якимись фактами. Спробуйте переконати батьків відпустити Вас на дискотеку в нічний клуб, довівши, що це безпечно. Що можна сказати на підтримку Вашої точки зору? Отже, треба вміти наводити переконливу підтримку. Але що є критерієм переконливості? Де знайти потрібну інформацію?

Учасники презентують свої відповіді.

Після обговорення педагог просить звернути увагу на схему. Ви вже знайомі з основними елементами дебатів. Згадаймо основні кроки підготовки до дебатів. Дана схема дозволяє вам визначити пошук підтримки, як один з кроків підготовки до дебатів. Успішність вашої промови багато в чому залежатиме від того, як буде здійснений цей етап. Демонструється схема: «Як готуватися до дебатів» (кроки підготовки):

- **Визначаємо ключові слова;**
- **Методом «мозкового штурму» продумуємо всі «за» і «проти» теми;**
- **Шукаємо критерії для команди ствердження і команди спростування;**
- **Створюємо аргументи, використовуючи ідеї «мозкового штурму»;**
- **Шукаємо підтримку до своїх аргументів (збираємо інформацію);**
- **Продумуємо, які заперечення можуть бути в опонентів, готуємо «контрзахист»;**
- **Готуємо контраргументи, які атакують передбачувані аргументи опонента**

Вами ще на початку заняття, що робить аргумент сильним. Звернемося до плакату, що дозволяє згадати структуру аргументу.

Дебатний аргумент має складатися з трьох частин:

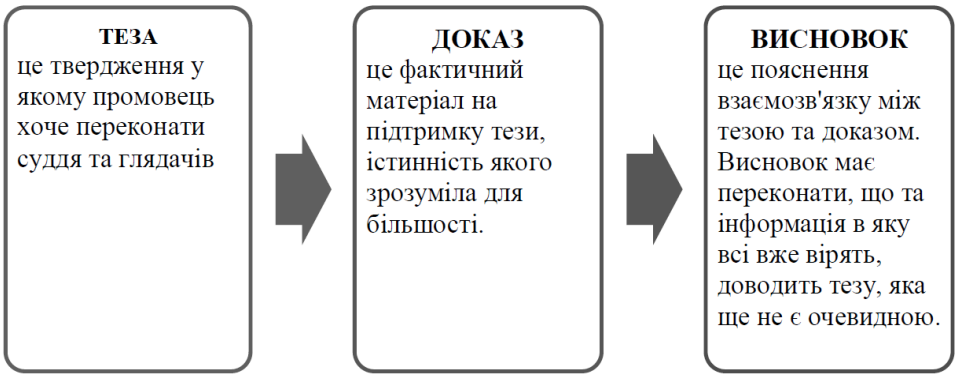

Як Ви можете бачити, важливим компонентом аргументу є підтримка, яка забезпечує його значимість, силу. Без підтримки, тобто без конкретних фактів, даних, неможливо створити переконливий аргумент. Це засвідчує необхідність і цінність підтримки під час презентації аргументу.

Питання до учнів: Яку інформацію ми можемо використовувати для формування доказів?

Відповіді фіксуються на дошці. Це:

- Статистичні дані;
- Історичні приклади;
- Аналогії з іншими країнами;
- Цитати експертів;
- Законодавчі акти, або традиції, що поширені у суспільстві;
- Суспільна думка.

Важливо щоразу оцінювати, наскільки переконлива буде дана підтримка в конкретному контексті. Хотілося б особливо відзначити, що ваші опоненти можуть протистояти тому чи іншому виду підтримки. На ваші статистичні дані вони приведуть свої чи доведуть, що ваша статистика необ'єктивна (вигідна для певних верств суспільства, кіл уряду або взагалі не репрезентативної). Думка вашого експерта оскаржуватиметься шляхом приведення думки іншого експерта або групи експертів. Якщо Ви приводите цитати з

джерел, то будуть виникати питання про їх надійність, термін давності і т.п. Ваші факти повинні бути достатньо загальновідомими, сучасними і доречними, інакше їх легко можна буде спростувати. Необхідно розрізняти доказ і підтримку.

Приклад: «Витрати на соціальні потреби більшості держав складають не більше 4%». Це є прикладом підтримки. Але сам по собі факт не може служити доказом, оскільки не містить коментарів, висновків. З цього факту можна зробити наступний висновок: соціальній політиці у багатьох країнах не приділяється належної уваги.

Отже, доказ - це підтримка плюс висновок або інтерпретація.

Вправа «Робота в малих групах»,10 хв.

Інструкція: Групи по 3-5 чоловік отримують завдання довести справедливість однієї зі східних мудростей:

- «Хто не відповідає гнівом на гнів, рятує обох - і себе, і іншого»;
- «Не роби іншому того, що було б неприємно тобі самому»;
- «Той великий, хто стає сліпим перед чужими дружинами, кульгавим у погоні за чужим багатством, німим, чуючи хулу на ближніх».

Завдання виконується і обговорюється спочатку в малих групах, потім йде презентація групових рішень. Робляться висновки, що будь-яке твердження потребує доказів. У цьому випадку Ви користувалися логічним обґрунтуванням, що є важливим компонентом будь-якої суперечки.

Гра «Анотація», 10 хв.

Інструкція: На столі вчителя лежать бібліографічні картки з

описом книг, які не знайомі учням. Учасники гри по черзі підходять до столу, витягають картку й розповідають ніби про прочитану ними книгу, а потім відповідають на питання однокласників щодо змісту, оформлення цієї книги.

1. Вагапова Д.Х. Риторика в интеллектуальных играх и тренингах. – М.: Цитадель. 1999

2. Карнегі Д. Як здобувати друзів і впливати на людей / Дейл Карнегі; [пер. з англ. В.М. Грузина].— К.: Молодь, 1990.— 168 с. 4.

3. Пиз А. Язык телодвижений. – СПб, 1998

4. Сущенко. Дебати в школі. Як навчити учнів аргументації та публічному мовленню. Посібник для вчителів. - Київ: СПД Кузьменко, 2006.-126с

Бесіда «Де шукати інформацію», 15 хв.

Аудиторія ділиться на групи по 3-5 чоловік, кожна з них отримує набір карток з різними видами підтримок (причому, це можуть бути і помилкові підтримки). Завдання груп – відокремити прийнятні підтримки від помилкових та класифікувати прийнятні підтримки, згідно із запропонованими видами. Стратегія пошуку джерел. Далі слід обговорити результати. Питання для аудиторії:

- Чому ви вважаєте, що дана інформація може бути підтримкою?
- Який це вид підтримки?

Відповіді обговорюються і коментуються. Після обговорення можна зробити висновок, що не будь-яка інформація може бути підтримкою. На підтвердження цього рекомендується продемонструвати плакат:

Не рекомендується використовувати:

- Думки людей, які не є фахівцями в даній області;
- Застарілі дані;
- «Жовту пресу»;
- Усні заяви.

Далі виникає питання, де шукати інформацію?

Для збору інформації використовуйте бібліотеки, Інтернет, думку фахівців, громадську думку (її можна дізнатися шляхом опитування). В якості дослідника вивчайте джерела інформації, шукайте дані, пов'язані з темою дебатів у різноманітних джерелах; класифікуйте, аналізуйте, а потім систематизуйте всі докази в логічну, чітку схему. Щоб швидко визначити, чи корисне вам джерело і чи відповідає воно потрібній темі, необхідно вміти швидко переглянути його.

Питання для аудиторії «Як ви думаєте, що є надійним джерелом інформації?»

Після того, як учасники висловлюють свої думки, тренер записує їх на фліпчарті та коментує. Можливі відповіді:

- Офіційні періодичні видання;
- Сайти в Інтернеті;
- Авторські роботи за темою;
- Друковані видання;
- Дані компетентних організацій;
- Телебачення;
- Радіо.

Після відповідей демонструється плакат:

Книжки
Періодичні видання
Телебачення
Дані компетентних організацій
Інтернет

Оформлення доказів

Далі педагог пропонує рекомендації з оформлення доказів:

- Записуйте підтримку на окрему картку чи аркуш паперу, щоб ви могли використовувати його для підтвердження своїх аргументів.
- Підтримка повинна містити інформацію про джерело (ім'я автора, назва статті, книги рік видання).

Тема: «Релігійні секти небезпечні для суспільства» стверджує сторона.

Аргумент 1 «Релігійні секти ведуть до розчарування суспільства. Доказ: «20% всього населення США схильні підпадати під вплив членів релігійних сект. Що ж відбувається з тими, хто вступає до релігійних сект? 80% людей припиняють спілкуватися зі своїми старими друзями, втрачають зв'язок із сім'єю та рідними. Вони починають по-іншому мислити; те, що доступно нормальній людині, їм чуже. Більшість членів сект не розуміють інших людей»

Джерело: Книга «Обманщики» Д. Макгадануела. с. 110, 2000 рік. Прокоментувати інформацію.

Ви познайомилися з поняттям «підтримка», її видами. Зараз ви будете практикуватися в пошуку та оформленні доказів.

Практика, 15 хв.

Об’єднайтесь в пари, прочитайте наведені ситуації і визначте, в яких джерелах треба шукати інформацію в таких випадках.

- Учень дев’ятого класу Павло П. вирішив піти з нового навчального року в іншу школу, що спеціалізується на викладанні іноземних мов. Йому хотілося б також, щоб це була добре обладнана

школа і така, де відносини між учнями та вчителями є демократичними;

- Для виступу в міській раді депутатові Андрію М. потрібні дані про матеріальне становище вчителів міста за останні п’ять років;

- Учениця десятого класу Ганна О. отримала на уроці історії завдання підготувати реферат про основні тенденції в розвитку української культури на початку XIX ст.;

- Студенти з Києва вирішили здійснити похід по Криму;

- Сім`я Соколенків збирається купити ділянку в межах міста С. для побудови житлового будинку і хоче довідатись про ціни на такі ділянки та плани впорядкування території в місті;

- Випускник школи з м. Донецька вирішив зареєструватися для участі в зовнішньому незалежному оцінюванні та пройти тестування з відповідних навчальних предметів.

Питання для обговорення:

- Звідки люди беруть інформацію про події суспільного життя?
- Чим відрізняються різні джерела інформації?
- Чи існує інколи небезпека скористатись неправильною інформацією?
- Як можна оцінити інформацію, що надійшла?

Самостійна робота, 10 хв.

Контрольні питання:

1. Яку інформацію ми можемо використовувати для формування доказів ?

2. За якою тезою буде проходити дебатування, якщо у вас є тільки доказ: "У більшості випадків реклама описує не хворобу, яку

здатен діагностувати лікар, а симптоми, які можуть бути схожими при різних захворюваннях і можуть бути діагностовано самостійно. Наприклад: здуття, температура, запалення горла. Тому люди схильні до того, щоб, не консультуючись з лікарем, купити препарат, який, на їх думку, має допомогти. Це призводить до того, що 50% ліків купуються в ситуаціях, коли вони не потрібні і можуть зашкодити, вважають експерти МОЗ та лікарі".

3. Придумай аргумент до такого доказу «Не дивлячись на значний технічний прогрес людства, в деяких бідних країнах Східної Азії та Африки досі гостро стоїть продовольче питання та пов'язана з ним висока смертність. Проблемою є нестача вітамінів, котрі люди недоотримають з досить обмеженого раціону, доступного їм. Зокрема йдеться про вітамін А, від дефіциту якого страждають, за оцінками ЮНІСЕФ, близько 250 мільйонів людей, з котрих 100 мільйонів становлять діти, яким ще не виповнилося і п'яти років. За оцінками експертів, це провокує до двох мільйонів передчасних смертей щорічно, а близько пів мільйона людей втрачають зір, через нестачу вітаміну А. Спробою вирішити проблему стало створення так званого «золотого рису» - генетично модифікованої культури, котра дозволить забезпечити бідні країни продуктом з достатнім вмістом вітаміну А. Втім таке рішення досить неоднозначне. Не дивлячись на підтримку цього кроку 107 нобелівськими лауреатами, організація Greenpeace виступає рішуче проти використання генетично модифікованих продуктів, навіть у цьому випадку.

Підсумок. Рефлексія, 5 хв.

Використовуючи уявний мікрофон, закінчи речення «Я знаю, що…..», «Я вмію……», «Я хочу більше дізнатись про….»

ТЕМА «ФОРМАТ ДЕБАТІВ КАРЛА ПОППЕРА»(ч.1)

Очікувані результати

Після проведення заняття учасники будуть знати:

- *основні правила ведення дискусії, толерантного спілкування;*
- *що існує чимало різновидів (форматів) дебатів, які різняться своїми правилами;*
- *правила гри дебатів К. Поппера (ціннісні).*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 75 хв.
3. Підсумкова частина – до 10 хв.

Вступна частина

Повторення вивченого матеріалу, 5 хв.

Педагог пропонує обговорити в загальному колі наступні твердження:

- Дебати – це дискусія, тому ця гра, не має певних правил;
- Під дебатами розуміють чітко структурований та спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми;
- Дебати як різновид публічної дискусії спрямовують учасників на переконання одне одного у своїй правоті;
- Тема дебатів формулюється у вигляді твердження і не дає переваг жодній зі сторін;
- Дефініції пропонуються учасниками, виходячи із загальновизнаних та достовірних джерел;

- Система аргументації – це сукупність аспектів і аргументів на захист своєї точки зору, представлених в організованій формі;
- «Перехресне опитування» використовуються дебатерами тільки як виявлення слабких сторін в аргументації опонентів.

Після обговорення педагог представляє тему заняття та його очікувані результати.

Основна частина

Гра «Інтерв'ю», 10 хв.

Кожен з вас повинен взяти у партнера інтерв'ю. Можна питати про все, що вас цікавить в цій людині: про його улюблені заняття, міста, в яких він бував, про його хобі, улюблені страви, мрії і т.д. Через 3 хвилин ви поміняєтесь ролями, а через 6 хвилин ми зберемося в коло, і кожен з вас представить свого партнера, розповість про нього. Після цього той, про кого говорили, скаже, чи згоден він з почутим, і при бажанні щось додасть. А тепер розподіліться по кімнаті так, щоб пари не заважали один одному, і починайте інтерв'ю.

Інформаційне повідомлення «Формати дебатів», 10 хв.

Дебати – це гра, а кожна гра має свої правила. У світі існує чимало різновидів (форматів) дебатів, які різняться своїми правилами.

Формат – це різновид дебатів, що виокремлюється властивими лише йому характеристиками та правилами: кількість гравців у команді; час та порядок їх виступів; змістовне наповнення промов; види тем, що граються в межах даного формату; певні загальновживані засоби доведення тем, що притаманні даному формату; завдання команд; обов'язки гравців. Світ дебатів є досить

різноманітним. У першу чергу це зумовлено різними особливостями в різних країнах світу. В наш час є популярними такі дебатні формати:

Для школярів

- Дебати Карла Поппера (ціннісні);
- Дебати Карла Поппера (політичні);
- Всесвітній формат шкільних дебатів;
- Американський формат шкільних дебатів.

Для студентів:

- Американський формат парламентських дебатів;
- Британський формат парламентських дебатів;
- Дебати Лінкольна-Дугласа;
- Оксфордський формат дебатів;
- Дебати Теда Тернера (публічний форум).

Всі формати відрізняються кількістю учасників в командах та розподілом їх ролей, порядком виступів, визначенням часу для промов та наявністю чи відсутністю окремого раунду перехресних запитань. Незважаючи на відмінності, всі формати мають спільні ознаки:

- участь двох команд – ствердження та заперечення, які будуть обговорювати актуальну та суспільно важливу тему, яка сформульована у вигляді твердження;
- можливість для кожної сторони обґрунтувати свою позицію, обов’язково відповісти на аргументи опонентів та використати раунд «перехресних запитань» як для ствердження власної позиції, так і для виявлення слабких сторін в аргументації опонентів;
- встановлення певної послідовності виступів учасників та дотримання чітких часових меж;

- забезпечення зворотнього зв'язку між учасниками дебатів та суддями

Гра-розминка «Фермер, будинок, землетрус», 5 хв.

Тренер об’єднує учасників на трійки так, щоб пара ставала обличчям один до одного і, з’єднуючи руки над головою, утворювала «дах» будинку. Третій учасник стає всередині будинку під «дахом», цей учасник буде «фермером». Учасники уважно слухають і виконують команди тренера: за командою «будинок!» двійки, які утворюють «будинки», мають знайти собі інших «фермерів», котрі в цей час нерухомо залишаються на своїх місцях; за командою «фермер!» на місці залишаються «будинки», а всі «фермери» мають знайти собі нові «будинки»; за командою «землетрус!» кожний член трійки повинен знайти собі нових партнерів.

Презентація «Формат дебатів Карла Поппера», 30 хв.

https://docs.google.com/presentation/d/1KmmOPVRwLmpSo1S01CKFFs_BQ-Ni4efwkK236w0No-c/edit#slide=id.p3

ПРАВИЛА ГРИ

Перед дебатами учасники займають місця згідно такого принципу:

- **з правої сторони особи, що захищають тезу**
- **з лівої сторони особи, що заперечують тезу**
- **у кінці залу-глядачі**

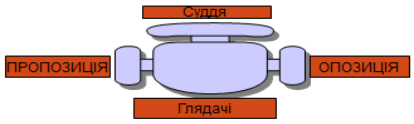

Правила гри

Промова	Час
Конструктивна промова 1 гравця Стверджуючої команди (1A)	6 хв.
Перехресні запитання 3N до 1A (3N →1A)	3 хв.
Конструктивна промова 1 гравця Заперечуючої команди (1N)	6хв.
Перехресні запитання 3A→1N	3 хв.
Розвиваюча промова 2 гравця Стверджуючої команди (2A)	5 хв.
Перехресні запитання 1N →2A	3 хв.
Розвиваюча промова 2 гравця Заперечуючої команди (2N)	5 хв.
Перехресні запитання 1A→2N	3 хв.
Підсумовуюча промова 3 гравця Стверджуючої команди (3A)	5 хв.
Підсумовуюча промова 3 гравця Заперечуючої команди (3N)	5 хв.

КОМАНДИ ТА ГРАВЦІ: ДВІ ЛІНІЇ

ПРОПОЗИЦІЯ		ОПОЗИЦІЯ
1 гравець(6 хв.)	Питання N3-A1	1 гравець(6 хв.)
	Питання A3-N1	
2 гравець (5 хв.)		2 гравець(5 хв.)
	Питання N1-A2	
	Питання A1-N2	
3 гравець(5 хв.)		3 гравець(6 хв.)

Обидві команди мають 8 хв. часу на підготовку, який вони можуть використати для підготовки перед виступом чи перехресними запитаннями

Функції гравців

Стверджуюча команда A1
Основна функція – Презентація

- **представляє стверджуючу команду;**
- **представляє Тему (твердження), обґрунтовує її актуальність;**
- **дає визначення термінам (поняттям) у темі;**
- **обґрунтовує Критерій (аспекти розгляду даної теми);**
- **представляє Аргументи стверджуючої команди, які будуть доводитись командою під час гри (у відповідності з Критерієм);**
- **переходить до доказування висунутих аргументів (по можливості);**
- **закінчує чітким формулюванням загальної лінії стверджуючої команди;**
- **ставить перехресні питання N2 та відповідає на питання N3.**

Заперечуюча команда N1
Основні функції – Презентація, Відбиття

- **представляє заперечуючу команду;**
- **заперечує тему (заперечує тезис, заявлений стверджуючою командою), формулює заперечення теми;**
- **приймає (не приймає) визначення представлені стверджуючою командою;**
- **представляє кейс заперечуючої команди;**
- **приймає (не приймає) Критерій стверджуючої команди (висуває альтернативний критерій);**
- **представляє стратегію заперечення (контраргументи); – відбиває аргументи висунуті A1; – закінчує чітким формулюванням загальної лінії заперечуючої команди;**
- **– ставить перехресні питання A2 та відповідає на питання A3.**

Функції гравців

A2
Основні функції – Відбиття , Відбудова

- відновлює точку зору стверджуючої сторони за допомогою доказів, гіпотез, прикладів;
- відновлює стверджуючий кейс пункт за пунктом (відповідно до початкової структури;
- наводить нові докази;
- повторює Критерій;
- докладно розвиває стверджуючу лінію Аргументації;
- спростовує заперечуючий кейс;
- не наводить нових аргументів;
- закінчує чітким формулюванням загальної лінії стверджуючої команди;
- відповідає на питання N1.

N2
Основні функції – Відбиття , Відбудова

- відновлює заперчуючу позицію за допомогою за допомогою доказів, гіпотез, прикладів;
- докладно розвиває заперечуючу лінію Аргументації;
- продовжує спростовувати стверджуючу лінію аргументації;
- наводить нові докази;
- не наводить нових аргументів;
- закінчує чітким формулюванням загальної лінії заперечуючої команди;
- відповідає на питання A1.

Функції гравців

A3
Основна функція – Аналіз зіткнень

- Концентрує увагу суддів на вирішальних моментах гри.
- Ще раз пояснює чому стверджуюча команда продовжує підтримувати власні Дефініції (якщо є потреба).
- Пояснює переваги мети власної команди.
- Слідкуючи за структурною лінією стверджуючої команди;
- вказує судді на вагу вирішальних аргументів
- поясноює вплив кожного аргументу та чому стверджуюча команда продовжує його підтримувати. Не випускайте аргументи опонентів, вкажіть на їх вагу та відбийте їх. Зробіть висновок всього, що сказала ваша команда.
- Ставить перехресні запитання до N1

N3
Основна функція – Аналіз зіткнень

- Концентрує увагу суддів на вирішальних моментах гри.
- Вказує на позицію власної команди щодо Дефініцій (якщо є потреба).
- Надає оцінку будь-якій дискусії щодо мети.
- Слідкуючи за структурою лінії аргументації стверджуючої команди;
- вказує суддям на вагу вирішальних контр-аргументів
- поясноює їх вплив
- відбиває головні аргументи.
- Впевніться, що ви відбили всі аргументи та не випустили з уваги жодного із своїх. Зробіть висновок.
- Ставить перехресні запитання до A1 .

Перехресні опитування

використовуються з наступними цілями:

- ***Чітке розуміння опонентів*** – Перехресні опитування дозволяють команді більш чітко записати та сприйняти окремі ідеї опонентів, оскільки гравець, що запитує може попросити респондента повторити окремі елементи його промови.
- ***Уточнення ідей опонентів*** – Перехресні опитування дозволяють деталізувати окремі ідеї опонентів та зрозуміти їх значення в грі.
- ***Виявлення суперечливих моментів*** – Перехресні опитування дозволяють виявити та сконцентрувати зіткнення між командами в межах раунду.
- ***Підгрунтя для промов*** – Результати Перехресних опитувань можуть бути використані у наступних промовах команди.

Загальнокомандні функції гравців

- **Презентація** – презентація стверджуючої лінії
- **Відбиття** – спростування лінії опонентів
- **Відбудова** – відбудова власної лінії та спростування контраргументації опонентів
- **Аналіз зіткнень** – аналіз суперечок в межах гри , демонстрація переваги команди в зіткненнях

«Я так думаю», 20 хв.

Тренер пояснює правила вправи. Учасникам пропонується стати в одну шеренгу та пояснюється, що тренер буде зачитувати певну тезу (висловлювання). Теза буде неоднозначною. Тому учасники мають три варіанти поведінки: якщо вони з нею погоджуються, то мають перейти праворуч; якщо з нею не погоджуються, то мають перейти ліворуч; у разі, якщо не визначились, то залишаються в центрі.

- Після того як учасники зайняли свої позиції, тренер пропонує висловитись бажаючим та надати аргументи в підтримку свого вибору. Черговість виступів визначається самими учасниками, які перекидають одна сторона одній паперовий м'яч. Учасник, який отримав, паперовий м'яч, має сказати контраргумент на сказане попереднім учасником із протилежної сторони.
- Першим кидає м'яч тренер і гра починається. Коли тренер говорить «стоп», м'яч має повернутися до нього і всі учасники займають вихідну позицію.
- Учасникам дозволяється змінювати свою точку зору і, відповідно, позицію під час вправи (її одного раунду).

Приклади тез:
Потрібно обмежити доступ школярів до соціальних мереж;
Конвенція про права дитини не має жодного практичного значення;
Одна із основних функцій середньої школи - виховання дітей;
Рекламу на телебаченні необхідно повністю заборонити;
ЗНО є найбільш об'єктивним способом оцінки знань школярів

Підсумок

Рефлексія заняття, *5 хв.* Питання:

• Про що Ви дізналися на занятті?

• Як Ви себе почували на занятті, виконуючи завдання?

• Де ви зможете використати набуті під час заняття знання та вміння?

ТЕМА 3 «ФОРМАТ ДЕБАТІВ КАРЛА ПОППЕРА» (ч.2)

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці будуть знати:

- *про алгоритм з підготовки дебатів;*
- *як треба аналізувати тему з дебатів;*
- *ефективні вправи, які використовуються для підготовки до дебатів та розвивають їх комунікаційну компетентність.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 10 хв.
2. Основна частина – до 75 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Вправа «Або-або», 10 хв.

Попросіть всіх вишикуватися в шеренгу посередині кімнати. Повідомте, що збираєтеся поставити їм деякі питання, на які вони будуть відповідати 3 кроками вліво, або вправо, або залишатися на місці. Перша серія питань така:

«Ви - вчора?» (Якщо так, переміститеся вліво),

«Ви - Сьогодні?» (Залишайтеся на місці),

«Ви - Завтра?» (Переміститеся вліво)

При необхідності повторіть питання кілька разів. Зверніть увагу, що ви пропонуєте гравцям у всій повноті ототожнити їх з цими словами. Спочатку можливе деяке нерозуміння, після якого кілька людей відступлять вліво або вправо. Дочекайтеся, поки човгання закінчитися, потім попросіть тих, хто прийняв остаточне рішення, пояснити, чому вони вибрали те чи інше слово. Наприклад, завтра,

тому що вони молоді, і їм належить майбутнє. Вчора - через продуктивність минулого тощо. Продовження гри:

- Ви - табличка з написом: відкрито для відвідувачів, вхід заборонено, скоро повернуся;
- Ви - гора, рівнина, долина;
- Ви - земля, небо, море;
- Ви - місто, село, передмістя;
- Ви - так, ні, може бути;
- Ви - принтер, золота ручка, олівець;
- Ви - джип, кінний візок, автобус.

Завершення: заохочуйте учасників задавати один одному питання щодо їх вибору. Весь процес повинен підвищити самосвідомість і розуміння своєї і чужої мотивації.

Основна частина

Вправа "Справу зроблено",10 хв.

Учасники обговорюють кілька актуальних тем, а потім ведучий дістає капелюх, повний всіляких підтримок до аргумента по різним темам. Дебатери черзі дістають бумажки з капелюха і швидко визначають, до якої теми відноситься підтримка, а також доказом якого аргументу вона може бути.

Бажано давати пояснення, демонструючи логічний зв'язок між запропонованим аргументом і підтримкою.

Підготовка до дебатів за темою «Шкільна форма повинна бути обов’язковою», 20 хв.

Питання до бесіди з аналізу теми (зробити плакат):

Тема актуальна для обговорення тому, що…
Причини виникнення цього питання важливі тому, що…
Тема має наступні ключові слова: …
Цим словам можна дати наступні дефініції …
У цій темі є такі ключові моменти (пункти) обговорення
Ствердження має взяти до уваги те, що …
Заперечення має взяти до уваги те, що

Дефініції до теми

Тренер пропонує знайти визначення таких понять у статті, з якою працювали: *Шкільна форма, обов'язкова*

Рекомендація «Три питання для опрацювання дефініцій до теми»:

- Як Ви вважаєте, що цей термін означає в цій темі?
- Де і в якому контексті Ви зустрічалися з цим терміном у Ваших навчальних справах чи в житті?
- Які існують приклади застосування цього терміну, згідно Вашого

Вправа «Травинка», 5 хв.

Всі учасники встають у коло, щільно притиснувшись один до одного. Будь-який з учасників, за бажанням встає в центр і погойдується в різні сторони. Група притримує його руками. Так триває 1-2 хвилини. Після цього розповідає про свої відчуття.

Робота в малих групах зі статтею «Шкільна форма та демократія», 15 хв.

Тренер пропонує кожній з групі такі завдання (див. додаток)

Група № 1

Інструкція до роботи з текстом.
1. Прослухавши заголовок тексту, запишіть 2-3 ідеї, відповіді на які ви знайдете в тексті.

Група № 2

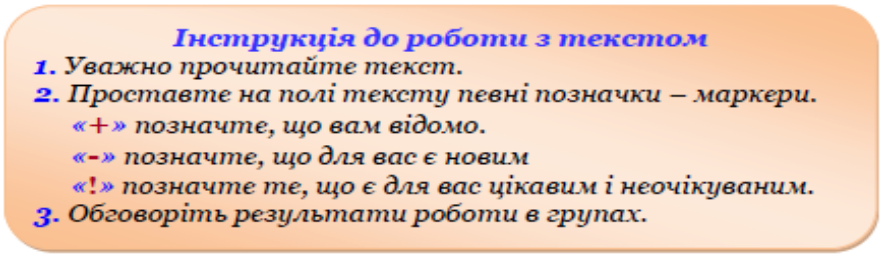

Група № 3

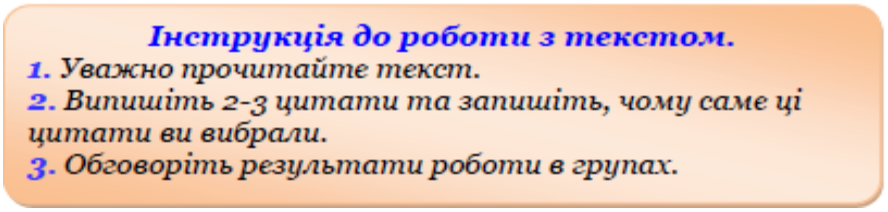

Група № 4

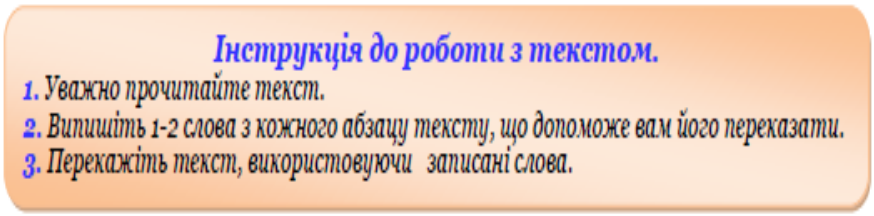

Після обговорення тренер пропонує заповнити **робочий аркуш дебатів** (зробити плакат), на якому відображено такий зміст:

Тема:
Сторона:
Твердження: (Причина, чому Ви погоджуєтеся, або не погоджуєтеся з темою).
Пояснення: (Будьте конкретні. Детально поясніть причину).
Підтримка: (Включає доказ або обґрунтування Вашої причини, що, як правило, записується на карточках).
Висновок: (Підтвердить Ваше первинне твердження або причину).

Дебати «1х1», 25 хв.

Тренер запрошує пари учасників для виступу з різними позиціями.

Рефлексія. Питання до гравців:

- Що ви зробили гарно?

- Над чим вам треба попрацювати?

- Яка пара гравців, на вашу думку краще дебатувала? Чому?

Заключна вправа «Валіза (Рюкзак)», 5 хв.

Хід вправи: Намалюйте на папері валізу чи рюкзак і попросіть присутніх по черзі скласти, що з тих знань і навичок, які вони отримали сьогодні, візьмуть з собою в дорогу.

Додаток 1

Шкільна форма та демократія

Шкільну форму скасували в 1992 році - саме тоді раптово, на хвилі прориву демократії все вимагало змін. Юним особам хотілося змінити обридлі темні сукні з білими «міщанськими» комірцями і манжетами на щось більш яскраве; молоді люди соромилися ходити в костюмах темно-синього кольору і порівнювали шкільну форму з робою. Демократія перемогла, додавши проблем батькам: не кожна сім'я у важкі 90-ті мала фінанси для покупки модного підліткового одягу. Діти, які відвідують школу у вільному одязі, розділилися на «крутих» і «жебраків», вперше одяг вплинула на психологічний настрій школярів: позитивним його назвати було складно ...

Мінуси вільного одягу і плюси і шкільної форми

Через кілька років експеримент з відміною шкільної форми призупинили, але повернути колишні міцні позиції класичного учнівському костюму не вдалося. У більшості навчальних закладів вийшло лише відновити традицію одягатися а-ля «білий верх, чорний низ» в урочистих випадках. Уряди окремих регіонів почали вводити єдиний шкільний одяг на місцях: адміністрація школи, психологи пояснювали і дітям, і батькам, що це вкрай необхідно, кажучи про мінуси «вільної форми».

Різний одяг «б'є» по дисципліні. У деяких школах дітей, які одягаються не так стильно і модно, буквально труять більш

«просунуті» однолітки. Звідси небажання ходити до школи, образа на батьків, які не можуть придбати дитині речі подорожче. Як наслідок - конфлікти, нервові зриви і зниження успішності, причому, як «немодних», так і «модних» учнів. Перші страждають від ураженого самолюбства, а другі зайняті самоствердженням за рахунок яскравого одягу.

Різний одяг плутає свідомість дітей і підлітків. У них відсутнє розуміння того, де вони знаходяться - на відпочинку або в навчальному закладі. В результаті виникає дисонанс при формуванні стилю. Відомий випадок, коли на останній дзвоник випускник прийшов у спортивному костюмі. Ну а що такого? Зручно і не сковує рухи ...

Яскравий і барвистий одяг, святковий і доступний за ціною, може бути виготовлений з неякісного матеріалу, а це небезпечно для здоров'я. Барвники можуть викликати алергію, а синтетика миттєво спалахнути. Адже це в СРСР шкільна форма випускалася відповідно до Держстандарту, якого не існує в наш час, а зараз батьки купують одяг на ринку або в бутіках, дуже рідко вимагаючи сертифікат якості.

Плюси шкільної форми

На сторінці Facebook психолог і педагог Марина Аромштам розмірковує: «Свою форму має і Оксфорд, і Кембридж. Футбольні команди мають форму. І Венеціанський карнавал - теж, але зовсім іншу. Навіть організатори вручення Нобелівської премії зобов'язують номінантів з'являтися на церемонію у фраках. Форма сама по собі - лише знак чогось. Важливо, навіщо її надягають. У нашому випадку шкільна форма - симптом повернення до дисциплінарної моделі навчання. Люди так і аргументують своє «за»: «шкільна форма дисциплінує».

Крім того, шкільний дрес-код сприяє єднанню дітей,

усуваючи соціальну нерівність сімей з різними статками. Єдина форма знімає з батьків питання: у що ж нарядити дитину з ранку? Акуратний і універсальний шкільний наряд завжди напоготові.

Дитина розуміє, що надівши форму, він йде не відпочивати, а вчитися. Таким чином, єдиний шкільний одяг створює певний психологічний настрій.

Додаток 2

Теми для обговорення в форматі Карла Поппера:

1. Аборти є аморальними;
2. Батьки мають відповідати за злочини, скоєні їхніми дітьми;
3. Батьки не повинні купувати іграшкову зброю дітям;
4. Батьків потрібно карати за помилки їхніх дітей;
5. В школах не повинні застосовувати оцінки при оцінюванні учнів;
6. Вивчення історії в школі не має практичного застосування;
7. Відвідування школи повинно бути добровільним.
8. Вплив однолітків приносить більше користі, ніж шкоди;
9. Вторгнення США в Ірак принесло більше шкоди, ніж користі.
10. В'язниця не місце для дитини;
11. Гуманітарні науки більш важливі, ніж природничі;
12. Деградація мови - деградація нації;
13. Демократія - це ілюзія;
14. Для учнів старшої школи їхнє право на конфіденційність важливіше, ніж права їхніх батьків мати інформацію про своїх дітей;
15. Економічний розвиток важливіше захисту навколишнього середовища;
16. Жити у великому місті краще, ніж у маленькому;
17. Жорстокі відеоігри необхідно заборонити;

18. Заробітна плата вчителів повинна бути основана на успішності їх учнів;

19. Збереження природних ресурсів для наступних поколінь важливіше за їх використання для існуючого;

20. Іммігранти повинні мати право голосувати;

21. Їсти м'ясо неетично;

22. Конкурси краси приносять більше користі, ніж шкоди;

23. Краще жити в маленькому місті, ніж у великому;

24. Кримінальна поведінка має біологічні причини;

25. Куріння необхідно заборонити;

26. Люди, які хочуть завести дітей, повинні отримати на це дозвіл;

27. Навчання в школах повинно тривати цілий рік;

28. Наявність житла повинно бути основним правом людини;

29. Невиліковно хворі пацієнти мають право на евтаназію (смерть за бажанням);

30. Немає важких дітей, є важкі батьки;

31. Необхідно ввести комендантську годину для дітей;

32. Необхідно гарантувати безкоштовну вищу освіту для всіх громадян;

33. Необхідно дозволити носіння вогнепальної зброї;

34. Необхідно знизити віковий ценз при голосуванні;

35. Необхідно істотно знизити кількість імпортованої нафти;

36. Необхідно припинити державне фінансування музеїв;

37. Обов’язкова військова служба має бути припинена;

38. Окреме навчання хлопців та дівчат у школі виправдане;

39. Освіта за рахунок держави має бути привілеєм, а не правом;

40. Правління мудрого диктатора краще, ніж демократія;

41. Право на приватність важливіше свободи преси;

42. Професійне навчання є більш важливим, ніж гуманітарна освіта;

43. Самоврядування в школі потрібно більше вчителям, ніж учням;
44. Світ, в якому ми живемо - жахливий;
45. Свобода преси корисна;
46. Систему соціальної допомоги слід передусім націлити на створення робочих місць, а вже потім на забезпечення субсидіями;
47. Сім'я важливіша за кар'єру;
48. Смертна кара є аморальною;
49. США і Росія повинні відмовитися від ядерної зброї;
50. Сьогодні батьки надто багато дозволяють дітям;
51. Телебачення погано впливає на дітей;
52. У сучасному суспільстві все ще не існує справжньої рівності між чоловіками і жінками;
53. У школах необхідно заборонити мобільні телефони;
54. У школах необхідно заборонити нездорову їжу;
55. Факт того, що люди вважають щось хорошим, робить його хорошим;
56. Шкільна форма має бути обов'язковою;
57. Школа не готує учнів до реального життя;
58. Школярам-спортсменам необхідно платити стипендію.

Ролі спікерів

С1

- представлення команди
- формулювання теми, актуальність
- визначення ключових понять, які входять до теми
- висування критерія
- представлення кейсу стверджуючої позиції
- підсумок

З1

- представлення команди
- формулювання тези заперечення
- визначення ключових понять, які входять до теми
- атака на критерій/або погодження з ним
- спростування позиції ствердження
- представлення кейсу заперечуючої позиції
- підсумок

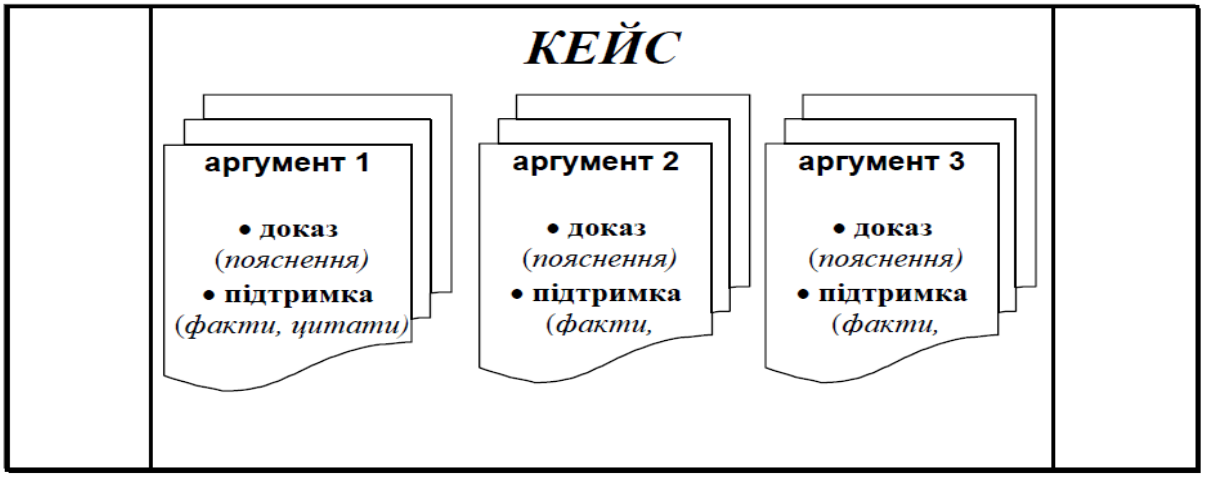

С2

- спростування аргументів опонентів
- відновлення та розвиток своєї лінії аргументації
- нові докази та підтримка
- підсумок

З2

нові аргументи не приводяться!

С3

- виділення найбільш важливих питань, за якими відбулися суперечки
- порівняний аналіз позицій сторін за ключовими питанням гри
- пояснення того, чому аргументи своєї команди були більш переконливими
- ефектний підсумок

З3

Порівняний аналіз позицій сторін:

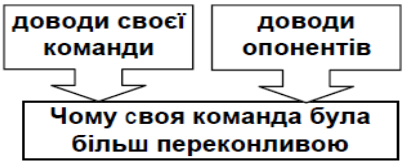

Формат дебатів:

У1	6 хв.
Раунд запитань З3 до С1	3 хв.
О1	6 хв.
Раунд запитань С3 до З1	3 хв.
С2	5 хв.
Раунд запитань З1 до С2	3 хв.
З2	5 хв.
Раунд запитань С1 до З2	3 хв.
С3	5 хв.
З3	5 хв.
Тайм-аути	8 хв.

ТЕМА «РАУНД ЗАПИТАНЬ ТА ВІДПОВІДЕЙ»

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці зможуть:

- *пояснювати роль запитань в дебатах;*
- *формулювати відкриті та закриті запитання;*
- *розраховувати час на ведення раунду.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 80 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Тренер розповідає учням історію про Мудреця та Учня. "Мудрець спитав учня:

— В чому є головна трагедія життя людини?

— Мабуть в тому, що людина не знаходить відповіді на свої питання? — спитав учень.

— Ні — відповів мудрець, — в тому, що він не знаходить питання, на які треба шукати відповіді".

Сьогодні у вас є можливість навчитися задавати та відповідати на питання.

Основна частина

Вправа "Мої думки", 20 хв.

Учасникам роздаються сторінки незакінчених речень «Мої думки». Кожен з них повинен самостійно закінчити ці речення. Після

завершення роботи вислови зачитуються по одному і пропонується деяким учасникам (за бажанням) прочитати свої відповіді.

У будь-який момент вони повинні бути готовими обговорити відповідь товариша або попросити його обґрунтувати свій варіант закінчення речення. Думаю, екологічні проблеми виникли тому, що...(зростає населення, людство споживає занадто багато природних ресурсів, Земля надто мала, можливості природи обмежені);

- Вважаю, що виробництво увесь час потрібно (обмежувати, нарощувати, вдосконалювати);
- Вважаю, що кількість продуктів харчування, необхідних людству з кожним роком..(зростає, зменшується);
- Думаю, що збільшення населення Землі призводить до.(зростання споживання, зменшення життєвого простору, збільшення забруднення);
- Вважаю, що можу зменшити своє споживання шляхом..(ощадливого використання, повторного використання, відмови від споживання, збільшення витрат);
- Вважаю, що глобальні екологічні проблеми мене .(не стосуються, безпосередньо стосуються, залежать від моїх дій).

Запрошуємо зробити,10 хв.

Прочитайте «Притчу після притчі» (автор О. Шангін).

«На ранок, стурбовані почутою в вечорі розповіддю про дебати, подорожувальники були мовчазними. Не довго. Кожен вирішив поговорити про те, що зрозумів під час сну на задану тему. Цінність від почутого полягала у запитаннях, на які вони хотіли почути відповіді:

- «Чи правда, що філософія аргументація базується на цінностях?»

- «Чи мають тези та аргументи бути актуалізованими?»

- «Чи правда, що в передбачуваному результаті аргументу, потрібно чітко закласти максимальну егоїстичну вигоду слухачів?»

- «Чи правильно, що сила аргументу у зрозумілості й глибині?»

- «Чи правильно відмовлятися від слабких аргументів?»

- «Чи правда, що філософія аргументу попадає в точку реакції?»

Почувши запитання, мудрець із задоволенням промовив: «Я побачив по вашим обличчям і почув через інтонування запитань, що зерна інтересу знайшли гарне підґрунтя для укорeніння. Відповіді ви зможете отримати тільки через досвід спілкування у дебатах. Майте на увазі, що ви будете передбачати вигідну логіку, однак рішення за сприйняття чи ні, за особою, яка приймає рішення. Досвід відточує майстерність. Навчаючись переконувати, пам'ятайте, що душа ніколи не міркує без образів, так і аргументи, які не створюють «картинку бачення образу» не аргументи!
Щоб укорінитися та розцвісти любі переконання потребують часу та уваги».

Питання:

- З якою метою учні запитували мудреця? Чи знайшли вони відповіді на свої питання?
- Подумайте, навіщо люди задають питання і в чому їх значення?
- Як ви вважаєте які цілі перехресних питань під час дебатів?

Тренер зазделегіть готує плакат.

Лекція за темою «Як найкраще поставити запитання», 20 хв.

Головне в дебатах – це зіткнення думок. Найяскравіше це відчувається у раундах перехресних запитань.

Питання - це пропозиція, що виражає недолік інформації про який-небудь предмет і вимагає відповіді, пояснення.

Таким чином, в питанні, по-перше, міститься деяка наявна вихідна інформація про предмет питання, і, по-друге, наголошується її недостатність або недостовірність і формулюється вимога доповнити або уточнити цю інформацію.

Здавалося б, що може бути простіше: поставити запитання і відповісти на нього. Але в житті нерідко саме правильно поставлене запитання чи слушна відповідь висвітлює сутність проблеми, а невміння чітко запитати може завадити отриманню результату.

Те саме й у дебатах: запитання і відповіді нагадують підводну частину айсбергу. Не можна сказати, що це головний елемент гри, але, мабуть, найгнучкіший і творчий. Від запитань та відповідей залежить інтрига гри, причому передбачити перебіг їх майже неможливо.

А чи можна навчитися ставити запитання і відповідати на них? Ясна річ, можна! З огляду на це – трохи теорії.

Перед вами класифікація можливих запитань (учасники отримують роздаткові матеріали, див. додаток 1).

Види запитань. На сучасному етапі процесу пізнання об'єктивного світу виокремлюють такі види запитань:

- уточнювальні та доповнювальні;
- прості й складні;
- проблемні;
- інформаційні запити.

Визначимо специфіку цих видів запитань.

Уточнювальне запитання ("чи - запитання") вимагає уточнення знання (інформації) стосовно певного об'єкта пізнання (його існування, властивостей, притаманних йому, тощо). Наприклад: "Чи насправді газета вперше виникла у Римі ще за часів Ю. Цезаря?"; "Чи справді інопланетяни існують?"; "Чи справді, на Марсі немає життя?". Уточнювальні запитання передбачають із множинності відповідей лише два варіанти - "так" або "ні".

Доповнювальне запитання ("що - запитання") вимагає отримання у відповіді додаткового знання (інформації) стосовно предмета міркувань: "Що змінюється швидше? Система права чи система законодавства?"; "Що студентові потрібно для доброго навчання?"

Доповнювальні запитання передбачають множинність відповідей залежно від контексту.

Просте запитання - запитання, до структури якого входить лише одне запитання (запитальне речення): "Коли був створений перший комп'ютер?"

Складне запитання. До його структури входять два та більше запитань (запитальних речення). Наприклад: "Чи справді сучасні

комп'ютери обчислюють і проектують?" або «Розум - це дар природи чи результат виховання?" (Гельвецій).

Проблемне запитання - запитальне речення, що за змістом виражає певну проблему; запитання, на яке на певному етапі пізнавального процесу не можна дати однозначної відповіді - "так" або "ні": "Чи можна законами фізики та хімії пояснити духовні вияви життя людини?", "Чи існує куля, крім ось цих окремих куль, або будинок, окрім зроблених із цеглин?" (Проблема загального та одиничного, сформульована Аристотелем), "Чи візьмуть роботи владу над людьми в майбутньому?", "Чи існує розумне життя за межами Землі?"

Запитання про причини існування певних явищ і процесів, дій та подій ("чому - запитання") - особливий вид запитальних речень, коли в процесі пізнання певних об'єктів хочуть визначити й пояснити причину їх існування ("Чому змінюється клімат на Землі?", "Чому ти не хочеш вчитися?", "Чому політики так прагнуть влади?") і причинно-наслідкові зв'язки між предметами і явищами, діями та подіями тощо.

Інформаційний запит - запитальне речення, яке формулює особа х, коли хоче отримати точну інформацію про певний предмет: "З якої платформи відправляється потяг Львів - Київ?" Від логічно точних і зрозумілих запитань, що вимагають точних і зрозумілих відповідей, варто розрізняти ще риторичні, провокаційні, софістичні запитання.

Риторичне запитання не передбачає відповіді, яка б мала значення істинності або хибності, оскільки в самому запитанні вже передбачається однозначна відповідь. Наприклад: "Хто не хоче жити довго?", "Хто не хоче бути здоровим?"

Провокаційне запитання містить приховану інформацію, на підставі якої, незалежно від відповіді "так" або "ні", визнається, що

властивість, про яку йдеться у запитанні, притаманна йому: "Так ти брехун?", "Кажуть, що ти злодій?"

Софістичне запитання формулюють на підставі навмисно зробленої логічної помилки через використання абстрактних невизначених термінів, оперування термінами, які мають багато смислів, постановок провокаційних запитань та інших інтелектуальних маневрів із метою, щоб відповідь на запитання була такою, яку "бажає" почути софіст:

"- Чи знаєш ти людину, яка стоїть зараз за шторою?- Ні. - За шторою стоїть твій батько. Отже, ти його не знаєш".

Логічний аналіз запитання виявляє коректність (правильність) або некоректність (неправильність) його формулювання.

Коректне запитання формулюють згідно з вимогами законів логіки. Воно має відповідати таким правилам:

- передумови запитання мають бути істинними;

- запитальні речення повинні містити імена з точним смислом та предметним значенням;

- запитальні речення мають відповідати вимогам синтаксису тієї мови, якою формулюється запитальне речення.

Наголосимо, що некоректні запитання не варто застосовувати в дебатах. Існує кілька простих загальних правил формулювання запитань:

- запитання має бути чітким і доступним;
- не можна переходити на особистості й перетворювати раунд запитань на сварку;
- треба ставити конкретне запитання, а не вкотре викладати позицію вашої команди;
- не можна тиснути на опонентів.

Ви самі можете вирішити, які запитання слід ставити частіше, які корисніші в дебатах, а які – недопустимі, але завжди пам’ятайте: запитання слушне тоді, коли ви знаєте, з якою метою ви поставили його.

Із чого слід почати? Від того моменту, коли з’явилася думка, про що ми хочемо запитати.

Будь-яка інформація містить вже відоме. Запитання стосуватиметься тієї частини інформації, яка нам незрозуміла.

Розглянемо простий приклад. Відома фраза: “Стоїть гора висока, а під горою гай”. Отже, про що тут запитувати? А втім, кожне слово – це можлива, але недостатня інформація. Що за гора? Де вона стоїть? Яка вона заввишки? З яких дерев складається гай? Яку площу він займає?

І чим складніший текст, тим більше в ньому точок, де відоме стикається із невідомим. Це, так звані, зони запитання. Спробуйте самостійно виокремити зони запитання в невеликому тексті. Це буде корисне тренування.

Щоб уміти ставити й відповідати на запитання, потрібно вміти слухати і чути, тобто аналізувати інформацію. Це вміння максимально знадобиться під час гри, адже в дебатах більшість запитань виникає експромтом. Деякі з них можна передбачити, тож не завадять “домашні заготовки”. Але куди важливіше не згаяти можливостей, які вам нададуть опоненти.

Ще одне важливе вміння – сконструювати запитання. Тут головне – пам’ятати про мету, з якою ми запитуємо, й про те, що ми хочемо почути. Одним із ефективних прийомів є створення запитання – ланцюжка, коли ваш опонент просто мусить дати потрібну вам відповідь.

Варто пам’ятати, що запитання ставлять не заради самого запитання, а для подальшого використання гравцями, щоб перемогти опонентів. Усі запитання й відповіді слід записувати. Від них нерідко залежить стратегія спростування аргументів опонента. Складність полягає у тому, що запитує один гравець, а використовувати його запитання доведеться іншому. Тут має працювати команда. Що має спільну мету й діє в єдиному ключі.

Гра «Принцеса, самурай, дракон», 5 хв.

Всі учасники діляться на 2 команди. Зміст гри: принцеса перемагає самурая, самурай перемагає дракона, дракон перемагає принцесу. Кожен персонаж робить певний рух: принцеса - кокетує і каже «ля-ля-ля», самурай махає шаблею, а дракон шипить. Команда вибирає один з персонажів, а потім шеренги починають зближуватися. Майже підійшовши один до одного, команди виконують ті рухи, які відповідають обраному їм персонажу.

Робота в парах, 10 хв.

Працюючи в парах, згадайте 2-3 фрагмента літературних творів, пісень, віршів, в яких задаються питання. Після цього пари презентують свою роботу.

Самостійна робота, 15 хв.

Спробуйте виконати наступні завдання (можна вибрати один з трьох варіантів, але краще виконати всі).

Завдання 1. Уявіть, що ви викладаєте іноземну літературу і хочете з'ясувати, наскільки ваші учні освоїли трагедію В. Шекспіра «Гамлет». Які 10 питань ви поставили б для з'ясування глибини знань ваших учнів? Питання запишіть.

Завдання 2. Уявіть, що ви вчитель, і один з ваших учнів запізнився з термінами виконання реферату. Придумайте 5-6 питань, які ви поставили б, щоб зрозуміти причину і визначити справедливу оцінку.

Завдання 3. Уявіть, що ви критик-мистецтвознавець. Ви відбираєте фільми для фестивалю. Перед вами стоїть завдання вибрати 3 фільми з 5 представлених на конкурс. Придумайте 3-4 питання тим, хто вже бачив ці фільми, які допомогли б зробити вам вибір до перегляду.

Педагог: Якими питаннями ви «користувалися» - відкритими, тобто вимагають розгорнутої відповіді (наприклад, «Коли ти користувався цією річчю в останній раз?") або закритими, на які можна відповісти «так» чи «ні» («Ти давно шукаєш цю річ?"). Зауважте, що відкрите питання дає співрозмовникові більше шансів висловитися, а вам - отримати більше інформації. Ще одна проблема закритих питань - уявлення автора запитання про те, що таке давно, далеко, добре, можуть істотно відрізнятися від уявлень відповідає (саме так народжується нерозуміння). Для вас «давно» - це тиждень тому, а для іншого - вчора. Спробуйте переформулювати питання, які опинилися у вашому списку закритими так, щоб вони стали відкритими.

Вправа «Міняються місцями», 5 хв.

Закінчити заняття можна веселою, рухливою вправою. Інструкція: Тренер стоїть в центрі кола і називає будь-яку ознаку, яка відноситься до деяких учасників (а може бути, і до всіх), наприклад: "міняються місцями всі, хто сьогодні прокинувся рано!" Той, кого це стосується, схоплюється з місця і біжить на інше, я теж намагаюся зайняти чиєсь місце. Хто не встиг зайняти місце – водить.

Додаток 1.

Класифікація запитань

За метою	За формою	За структурою	За характером
Уточнювальне Доповнювальне Інтерпретаційне Компрометаційне Дискредитаційне Підтримувальне	Розгорнуте Стисле Відкрите Роздільне Риторичне Формальне Цитатне Ланцюжок Закрите	Правильне Хибне Просте Складне	Коректне Некоректне Маєвтичне Емпатійне

За метою	
Доповнювальне	Потребує відсутньої інформації
Інтерпретаційне	Перевіряє, чи правильно зрозуміли інформацію
Компрометаційне	Висвітлює особистісні недоліки співрозмовника
Дискредитаційне	Висвітлює недоліки позиції співбесідника
Уточнювальне	Уточнює інформацію
Підтримувальне	Демонструє підтримку з боку співрозмовника
За формою запитання	
Розгорнуте	Довге, багатослівне
Стисле	Коротке
Розподільне	**Пропонує альтернативу**
Риторичне	Не потребує відповіді
Формальне	Не є запитанням, стосується проблеми
Ланцюжок	Ряд логічно поєднаних запитань
За структурою	
Правильне	Логічно правильно побудоване запитання, ґрунтоване на істинному твердженні

Хибне	Побудоване із порушенням логіки
Просте	Не може поділятися на дрібніші
Складне	Може поділятися на дрібніші
За характером	
Коректне	Ввічливе
Некоректне	Зневажливе, зухвале
Маєвтичне	Стосується особистих проблем, емоцій
Емпатичне	Доброзичливе, співчувальне

ТЕМА «МЕТОДИ ФОРМУЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНИХ ЗАПИТАНЬ»

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці зможуть

- *пояснювати, які є функції і значення запитань, наводячи приклади;*
- *розрізняти коректно і некоректно поставлені запитання;*
- *формулювати запитання більш ефективно;*
- *висловлювати власне ставлення до вміння ставити запитання.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 7 хв.
2. Основна частина – до 75 хв.
3. Підсумкова частина – до 8 хв.

Вступна частина

Вправа «Вірю - не вірю», 7 хв.

На початку заняття педагог пропонує

- Раунд перехресних запитань відбувається після кожного конструктивного раунду дебатів;
- Перехресні запитання тривають протягом хвилини;
- Раунд перехресних запитань не є особливо істотним, адже його метою є уточнення незрозумілих моментів;
- Одною з цілей перехресних запитань є виявлення вад в кейсі опонентів;
- Перехресні питання – це інструмент, який допомагає Вам формулювати Ваші аргументи;
- Якщо ви дозволяєте учаснику дебатів говорити без обмеження часу, це не є корисним для Вас;
- Гарною звичкою у дебатах є використання прогалин у кейсі опонента, виявлених під час перехресних запитань;
- Гарним прикладом перехресних запитань є втягнення відповідаючого на перехресні запитання у дискусію;
- Розігрування замішання під час відповіді на запитання є позитивною стратегією поведінки респондента;
- Під час перехресних запитань слід завжди залишатися урівноваженим і впевненим.

Педагог: З якою метою вам задавалися питання?

Сьогодні на занятті ми познайомимося з методами, які допоможуть вам розвинути кілька хороших звичок, пов'язаних з задавання питань.

Основна частина

Методичний прийом «Сократівський діалог», 15 хв.

Цей прийом ефективної комунікації відомий із часів грецького філософа Сократа (понад 25 століть тому) і звучить так: «Для одержання позитивного рішення з важливого для вас питання

поставте його на третє місце, вивівши на перші два короткі, прості для співрозмовника питання, на які він без труднощів відповість вам «так». Такі питання повинні бути короткими, щоб не втомлювати співрозмовника і не забирати в нього багато часу».

Сучасна методика пояснює техніку цього прийому через три рівноцінні частки: ***погодження – сумнів – аргументація***.

На прикладі цей діалог може бути у такій формі:

Співрозмовник: «Я глибоко переконаний, що найкращі та практичні автомобілі відрізняються дуже високою ціною на них. Можна, звичайно, придбати і якесь недороге авто, але навряд ця машина буде якісною і не додасть своєму власникові клопоту».

Ви: «Ти, безумовно, прав, мій друже. Автомобілі можуть бути дорогими і дешевими, хорошими і не дуже **(ЗГОДА).**

Але не завжди дорогий автомобіль буде максимально практичним і підходитиме для наших доріг **(СУМНІВ).**

Наприклад, деякі дорогі авто розраховані на якісніші дороги та не такий клімат, як у нас. Та і не на кожне дороге авто можна в Україні дістати запчастини, тільки якщо замовляти з-за кордону, а це час. Деякі по півроку чекають. Так що, іноді практичніше взяти машину дешевшу, зате в ній буде більше упевненості, а у разі поломки не складе проблем купити запчастини у будь-якому автосалоні **(АРГУМЕНТ).**

Я обиратиму собі автомобіль не лише за ціною, а й за зручностями **(ВИСНОВОК).**

Може статися так, що після аргументації, співрозмовник може змінити свою точку зору, а може і ні. Головне у навчанні — навчити учнів вести конструктивний і аргументований діалог.

Самостійна робота «Методи формулювання ефективних запитань», 15 хв.

Тренер. Три хвилини для перехресних запитань – це зовсім не багато часу. Подумайте, які стратегії можна застосувати щоб з користю використати час?

Після відповідей учнів педагог пропонує:

1. Познайомиться з роздатковими матеріалами (див. додаток 2);
2. Зробити короткий конспект у зошитах.

Наприкінці вправи педагог об’єднує учнів в пари та просить пояснити декілька методів за допомогою пантоміми. Інші учасники повинні вгадати.

Методичний прийом «Модель 6 W», 15 хв.

Суть цього прийому полягає у послідовних запитаннях до партнера «Чому?» (англійською «Why?», звідси і назва прийому). Це логічно побудовані запитання на кожну репліку партнера. Підбір у такий спосіб запитань дозволить дізнатися більше за темою, ніж здавалося спочатку, а також стимулюватиме учнів до синтезу (дослідження предметів, явищ дійсності в цілісності, єдності та взаємозв’язку їх частин).

Наприклад:

- Чому потрібно читати книги? / Щоб бути розумним.
- Чому важливо бути розумним? / Щоб гарно вчитися
- Чому важливо гарно вчитися / Щоб отримати знання
- Чому важливо отримати знання/ Щоб вміти щось робити

Використання такого прийому під час раунду перехресних запитань дозволить не просто вести конструктивний діалог, а й проявляти увагу до свого співрозмовника, навчатися уважно слухати, робити проміжні висновки на очевидних фактах.

Вправа «Чорне, біле, так, ні, - не говорити», 15 хв.

А) Визначається доброволець. Група задає йому довільні питання. Його мета - не сказати «так», «ні», «чорне», «біле», відповідаючи на питання. Якщо відповідач помилився, його місце займає той, хто поставив останнє, виграшне питання.

Б) Завдання ускладнюється: тепер уже не можна ще й вимовляти букву «р».

Інформаційне повідомлення «Найпоширеніші помилки в раундах запитань», 15 хв.

У світі немає нічого ідеального, тож кожна людина має право на помилку. Щоб навчитися, важливо не лише набивати собі гулі, а й зважати на нагромаджений досвід. Якими є найпоширеніші помилки в раундах запитань?

Погляньмо на таблицю. В ній відображено найтиповіші помилки (учасники отримують роздаткові матеріали, додаток 2). Тренер коментує цю інформацію.

Підсумок заняття. Висновок, 3 хв.

Практично завжди помилка у запитанні спричиняє помилку у відповіді, бо дуже важко дати чітку відповідь на незрозуміле запитання. Тому причини таких помилок спільні. Їх можна розподілити на змістовні, структурні й поведінкові.

Якщо раунд запитань став заслугою самого лише спікера, це вже недолік командної роботи. Уміння правильно запитувати і відповідати пов’язано із цілим комплексом інших важливих умінь та навичок, що автоматично розвиваються в процесі роботи над запитаннями. Поведінкові правила та етика раунду запитань у дебатах чітко відповідають ідеям толерантності, поваги до точки зору інших, що становлять підґрунтя філософії відкритого суспільства. Бажаю вам опанувати непросте мистецтво ставити запитання та відповідати на них.

І головне. Пам’ятайте слова Вольтера «Судіть про людину більше за її питаннями, ніж за її відповідями».

Заключна вправа «Мийна машина», 5 хв.

Учасники стають в «струмочок». Це мийна машина. Один з учасників грає роль автомобіля, який необхідно помити. Він входить до «струмочку». Це і є мийна машина, а учасники торкаються по черзі до нього і кажуть йому ласкаві слова і добрі побажання на майбутнє. На виході з машини його чекає «сушарка», яка повинна його обійняти. Після цього відбувається зміна ролей «сушарки» і «автомобіля». Вправа вважається завершеною тоді, коли всі члени групи зможуть побути в різних рольових образах.

Додаток 1

«Методи ефективних запитань»[10]

1. Уникайте суперечок

Перехресні питання – це час для запитань, а не для суперечки. Ви шукаєте інформацію, яку Ви могли б використовувати у Вашій аргументації під час Вашого подальшого конструктивного виступу. Вам не вигідно втягувати Вашого опонента в обмін аргументами. Завжди пам'ятайте, що Ви шукайте інформацію.

2. Уникайте залякування опонента

Закон дивиться на це спокійно – допитуйте людей з пристрастю досить довго, і вони безумовно визнаються в злочині. але період перехресних питань під час дебатів не дає Вам права обстрілювати опонента уїдливими запитаннями без надання йому часу на відповідь.

Задавайте питання, відповідь на які Ви потребуєте, і ввічливо чекайте відповіді. Якщо відповідь не надійде, можливо, Ваш опонент не зрозумів питання. Чемно задайте його ще раз. Якщо після трьох спроб Ви так і не отримаєте необхідної Вам інформації, переходьте до наступних питань.

Ухилення від певної поведінки передбачає іншу поведінку, яке сприяє хорошим дебатів. Ось кілька порад, які допоможуть провести відведений на Ваші питання час більш продуктивно.

3. Контролюйте час перехресних питань

Перехресні питання – це інструмент, який допомагає Вам формулювати Ваші аргументи. Уміння контролювати період перехресних питань означає, що Ви спокійні, організовані, чемні й напористі. Вам не потрібно бути надмірно агресивними в Ваших питаннях. Це погано позначиться на Вас і змусить респондента захищатися, а не відповідати на питання. Зберігаючи контроль, Ви

задаєте гарне питання, чекаєте хороший відповідь і рухаєтеся далі, отримавши потрібну інформацію.

Однак дозволяється переривати респондента у середині пропозиції фразою типу: "Дякую, це все, що я хотів би дізнатися", якщо Ви вже отримали відповідь, яку Ви шукали. Чемно перервіть опонента і збережіть контроль над часом перехресних питань, яке у Вас залишилося.

4. Підготуйте ряд запасних питань

Запасні питання, по типу запасних спірних проблем – це такі питання, які матимуть якесь відношення до будь-якого кейсу на дану тему. Запасні питання корисні тим, що до них завжди можна вдатися в разі необхідності взяти коротку паузу. Відповідь опонента на запасне питання може допомогти Вам відшукати продуктивніші питання. Подумайте про запасні питання, які завжди можна задати щодо будь-якого кейса цієї теми.

5. Розробіть план

Час перехресних питань буде більш плідним, якщо Ви спочатку розробите план. Ви можете почати запитувати з роз'яснення кейса іншої команди, питаючи про заголовки тверджень, про відносини між твердженнями тощо.

Коли Ви роз'яснили це, Ви можете перейти до виявлення прогалин в кейсі або до тактики, що змушує іншу команду зв'язати себе будь-яким становищем (положенням).

6. Підготуйте необхідну Вам відповідь серією питань

Припустимо, у Вас виникають сумніви щодо здатності іншої команди розв'язати проблему, представлену в темі. Замість того, щоб просити респондента відкрито визнати власні упущення в кейсі, краще підготувати серію коротких запитань.

7. Давайте закриті, засновані на фактах питання

Якщо ви дозволяєте учаснику дебатів говорити без обмеження часу, це не є корисним для Вас. Ви завжди можете розраховувати на те, що досвідчений оратор буде у всіх подробицях описувати переваги свого кейса. Весь час вашого періоду перехресних питань може цілком піти на вільний виступ іншої команду. Запитання повинні дути конкретними і вимагати відповідь, засновану на конкретних фактах.

Щоб уникнути цього потрібно просто правильно поставити правильні питання. Закриті, засновані на фактах питання потребують лише відповіді так / немає і не дають респонденту поширювати їх думки за рахунок вашого часу.

Закриті питання іноді вимагають від Вас описати і роз'яснити Ваше розуміння позиції іншої людини, а потім попросити підтвердження. Наприклад, "В цілому у Вашому затвердження йдеться, що існує пряма кореляція між кількістю витраченого часу і рівнем досягнень, так?". Респондент може відповісти на це так чи ні.

Це краще, ніж питати: "Будь ласка, не могли б Ви пояснити мені твердження 2? "Через три хвилини Ви все ще будете перебувати в пошуках матеріалу, який Ви могли б використовувати у своїй конструктивній промові.

2. ***Використовуйте інформацію, отриману під час перехресних питань, в своїх виступах***

Мало хто з арбітрів спостерігає за періодами перехресних питань. Будь-які визнання, вирвані в іншої команди, нададуть мало впливу на рішення, якщо це визнання не буде приведено у Вашому подальшому конструктивному виступі. Візьміть в звичку використовувати в Ваших конструктивних виступах інформацію, яку Ви здобули у перехресних питаннях. В своєму виступі Ви повинні повідомити арбітрам, про цю прогалину є у кейсі опонента.

Задавати хороші питання протягом періоду перехресних питань не легко, але варто навчитися це робити. Інформація, яку Ви можете отримати з респондентів, може бути використано як могутню зброю проти їх кейса. Не робіть помилку, яку робили інші учасники дебатів, вважаючи, що перехресні питання – це лише три хвилини, під час яких Ваш партнер міг підготуватися до свого виступу. Навчіться ставити гарні запитання, а потім використовувати відповіді на них з найбільшою вигодою для себе.

Стратегії для опонентів

Також як існують рекомендовані способи формулювання питань, існують і кращі відповіді на них. Знову ж, перед тим як розглядати відповідну поведінку, обговоримо ті пастки, яких слід уникати.

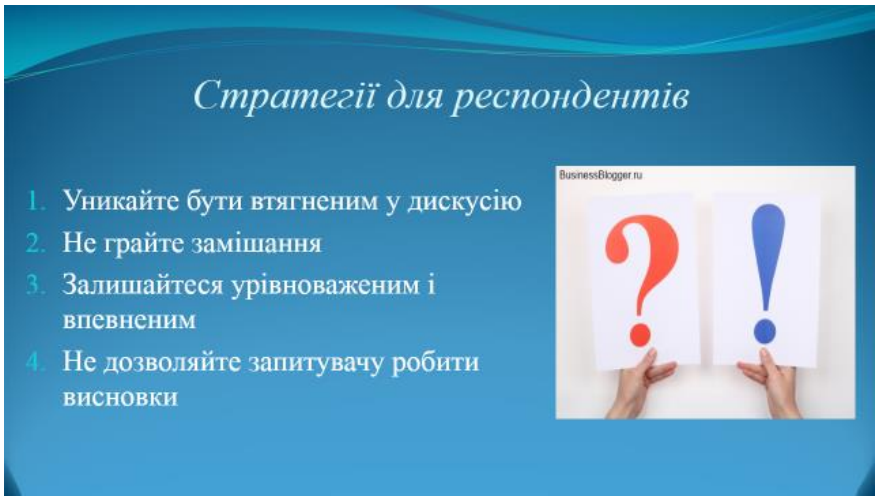

1. Уникайте бути втягненим у дискусію

Час від часу людина, що задає питання, буде намагатися спокушати Вас твердженнями, які будуть бити до самого серце Вашого кейса. Ви не повинні відповідати на твердження, тільки на питання. якщо опонент починає презентувати своє мислення, найкраща реакція – "Це питання чи ні?"

2. Не грайте замішання

Деякі респонденти, коли їх запитують про якійсь-небудь елемент їх кейса, намагаються розігрувати замішання. Це не найкраща стратегія. Коли питання погано сформульований, попросіть, щоб його поставили ще раз. Але якщо питання правильне, це допоможе вам захистити свою справу від нападів опонента.

З іншого боку, розглянемо кілька стратегій поведінки респондента, які можуть послужити зміцненню Вашого кейса і Вашій репутації як оратора.

3. Залишайтеся урівноваженим і впевненим

Вас не повинні лякати прості запитання, навіть якщо Вам здається, що ці питання оголюють величезні діри в структурі Вашого кейса. Перебуваючи в ролі респондента, залишайтесь врівноваженим і зберігайте контроль. Не давайте арбітрам або іншій команді побачити по Вашій манері висловлювати свої думки, вагаєтесь. Чим більш самовпевненим Ви виглядаєте, тим складніше витягти інформацію, яка могла б бути використана проти Вас.

Уникайте відповідати на фактичні питання, які потребують обмеження. Трапляються такі моменти, коли прості відповіді "так" або "ні" не працюють. Коли Вам задають питання, відповідь на яке може мати руйнівні наслідки вашої позиції, найкраще запитати, чи можете Ви обмежити свою відповідь. Якщо ж вам відмовлять, то Вам краще відповідати на запитання. Запропонуйте обмеження в своєму наступному конструктивному виступі. Якщо ж Вам здається, що арбітр схильний вважати, що Ваше прохання не виходить за межі Вашої компетенції, тоді Ви можете спробувати просто відмовитися відповідати на питання. Подібна відповідь може змусити запитувача переглянути його або її обмежене становище.

4. Не дозволяйте запитувачу робити висновки

Часто запитувач, завершуючи серію своїх питань, буде

намагатися зробити висновки, засновані на Ваших відповідях. Ці висновки, як Ви можете припустити, майже завжди будуть завдавати шкоди Вашій справі. Будучи респондентом, можете показати арбітру і Вашому опонентові що висновки, які зробив запитувач, є необхідним логічним наслідком Ваших відповідей.

Поведінка запитувача

Негласний закон дебатів говорить, що кожен учасник дебатів відноситься до інших ввічливо і шанобливо. Під час перехресних питань не робіть нічого такого, що може бути сприйнято як спроба приниження іншої людини або введення його в замішання перед арбітрами.

Більш того, продемонструйте також і повага до арбітрів. І запитувачам і респондентам краще направляти свої зауваження до арбітра, ніж друг до друга. Спочатку це може здатися незручним, але Ви звикнете до цього. Насправді це дає Вам можливість спостерігати реакцію арбітра щодо Ваших питань і відповідей. Перехресні питання можуть бути дуже корисним періодом для Вашого кейса. Ставити запитання так, щоб отримати інформацію, яка Вам потрібна, – це мистецтво. Типи питань, які Ви ставите, диктуються тим типом інформації, яка Вам потрібна, а також цілями, з якими Ви задаєте ці питання.

Використовуйте свій час для запитань для того, щоб прояснити кейс опонента, змусити опонента зв'язати себе будь-яким становищем, або виявити прогалини у свідченнях або мотивації опонента. Інформація потім може бути використана в конструктивних виступах, щоб спростувати аргументи іншої команди.

Як респонденти, Ви можете створити собі репутацію в очах

арбітра, якщо Ви відповідаєте впевнено, врівноважено і з почуттям поваги. Вам слід залишатися врівноваженим і самовпевненими.

І як запитувачу, так і респонденту, Вам завжди слід поводитися шанобливо як до Вашого опонента, так і по відношенню до арбітра.

Додаток 2

Помилки під час запитань	**Причини**	**Під час відповідей**
Індивідуальні		
Відсутність проблеми Занадто “підготовлені” Беззмістовні запитання, зволікання часу.	Невміння аналізувати, слухати, визначати зону.	Відсутність відповіді на запитання. Загальні фрази. Демагогічна відповідь, зволікання із відповіддю.
Незрозуміле, плутане запитання. Коментарі замість запитання. Незавершений ланцюжок.	Недостатня риторична Майстерність. Логічні помилки.	Плутана відповідь. Відповідь не на запитання. Випередження відповіді у ланцюжку.
Агресивна поведінка, образи Переведення запитання в дискусію, зміна ролі.	Невпевненість у собі, в переконливості власної позиції, відсутність реального змісту.	Агресія. Відповідь запитанням на запитання.
Командні		
Нехтування запитанням під час промови	Невміння слухати. Відсутність взаємодії у команді.	Відповідь суперечить Промові.
Невиправдане розширення або звуження відповіді.	Неетична поведінка або логічна помилка.	Виклад власної точки зору всупереч думці команди.

ТЕМА «СПРОСТУВАННЯ, ЙОГО ВИДИ»

Очікувані результати

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- *Користуватися засобами традиційної й сучасної логіки в аналізі думок, висловлених природною мовою;*
- *Виявляти припущення і знаходити помилки в логіці;*
- *Спростовувати аргументи.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 80 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Вступне слово, 5 хв. Темою сьогоднішнього заняття є «Спростування та його види». Нехай епіграфом нашої зустрічі стануть слова древніх: «Мудрий не той, що доказав що-небудь, а той, хто знав істину, не став сперечатися».

Прокоментуйте цій вислів.

Основна частина

Вправа «Карусель», 10 хв.

Хід вправи. Ця вправа моделює організацію серії зустрічей, причому щоразу – з новою людиною. Завдання: легко вступити в контакт, підтримати розмову і попрощатися.

Члени групи шикуються за принципом каруселі, тобто обличчям один до одного, й утворюють два кола: внутрішнє нерухоме і зовнішнє рухоме.

Приклади ситуацій:

- Перед вами людина, яку ви добре знаєте, але досить довгий час не бачили. Ви дуже раді цій зустрічі…
- Перед вами незнайома людини. Познайомтеся з нею…
- Перед вами маленька дитина, вона чогось злякалася. Підійдіть до неї і заспокойте її.
- Після тривалої розлуки ви зустрічаєте коханого (кохану), ви дуже раді зустрічі…

Час на встановлення контакту і проведення бесіди 3-4 хвилини. Потім ведучий дає сигнал, і учасники тренінгу переходять до наступного учасника.

Вправа «Неспростовний аргумент», 15 хв.

Дуже часто гравці формують аргументи як припущення. ЩО Є НЕ ВІРНИМ!

Припущення - недоведене твердження, яке не містить доказів того, що стверджується (дивись приклад А), або є узагальненням що також може бути не істинним (дивись приклад Б).

Приклади з реклам:

А. Твердження: “Люди, що розуміються в житті, літають Турецькими авіалініями ”.

Припущення: “Якщо ви не літаєте цими авіалініями, вас не можна назвати розумною людиною ”.

Б. Твердження: “Жінок нікуди не можна пускати далі кухні ”.

Припущення: “Жінка здатна зробити добре тільки домашню роботу ”.

Для того, що б ефективно розрізняти припущення треба запам’ятати правила виявлення припущень:

- припущення існують (це підтверджує ваш попередній досвід);
- шукайте твердження, які нічим не доведені;
- шукайте приховану (чи відкриту) безпідставно узагальнену інформацію в повідомленнях;
- шукайте помилки в логіці;
- уточнюйте для кращого розуміння;
- переформулюйте твердження.

Завдання: Виявіть припущення і знайди помилки в логіці: Внизу представлені короткі заяви з уявної реклами. Для кожної з них складіть мінімум три питання, які б ви хотіли задати перш, ніж купити запропонований продукт.

- Фанта – Там де весело.
- Коти і їх господарі твердять в один голос, що найкраща котяча їжа - «Золота рибка»!
- Я граю роль доктора в телесеріалі, а в перерві між зйомками підкріплююсь натуральним батончиком «Мюслі плюс».
- Спробуйте смачний пудинг «Повітряний замок». Тепер зі справжніми вершками!
- Розумні господині обирають ГАЛА.
- 99% опитаних підлітків заявили, що найкращий шампунь - «Фітолекс».

Гра «Я не згоден», 15 хв.

1. Попросіть кожного з учнів написати припущення. Покладіть їх в корзину і пустіть по колу. Нехай кожен учень дістане припущення, і вголос його спростує за допомогою методу чотирьох етапів. Повторіть цю вправу в парах. Нехай один учень висловить

припущення, а другий його відіб'є. Поміняйтеся їх місцями після десяти припущень.

2. Використовуючи метод чотирьох етапів, спростуйте кожне з наступних заяв:

• Жорстокі відеоігри потрібно заборонити.

• Всі неповнолітні діти повинні бути вдома після 20.00.

• Служба в армії повинна бути оплачуваною роботою.

• Батьки не повинні купувати дітям іграшки.

• Телебачення погано впливає на дітей.

• Уряд України має збільшити податки.

• Шкільна форма повинна бути обов'язковою у школах

• Насильство ніколи не виправдано.

• Потрібно об'єднати уроки фізики, хімії і біології в один предмет

Міні - лекція «Вчимося спростовувати аргументи», 20 хв.

Ви не виграєте дебати, якщо будете представляти тільки аргументи або ідеї на підтримку своєї лінії. Дебати представляють собою обмін думками і порівняння ідей. Ви повинні оскаржувати ідеї ваших опонентів, і доводити, що ваші аргументи важливіші. Дебати не можуть бути просто обміном незалежних ідей.

Майже кожне спростування можна побудувати, дотримуючись методу чотирьох етапів:

• «Вони кажуть, що ...»

• «Але ...»

• «Тому, що ...»

• «Таким чином, ...»

Етап 1: «Вони кажуть, що ...». Посилайтеся на аргумент, який ви готуєтеся спростувати, щоб суддя міг слідувати за ходом вашої думки. На відміну від наведеного вище прикладу, в дебатах

багато аргументів. Якщо ви не будете чітко посилатися на аргументи, які будете чітко обговорювати, то ризикуєте заплутати слухачів. Якщо ви навчитеся правильно робити нотатки, ви зможете легко відстежувати аргументи.

Посилайтеся на аргументи ваших опонентів швидко. Перефразуйте аргумент, який збираєтеся спростувати декількома словами, щоб заощадити час: «Вони кажуть, що благодійність допомагає економіці, але ... »; або «Вони кажуть, що Бетмен краще Супермена…» .

Етап 2: «Але ми не згодні ...». Оголосіть свою зустрічну заяву. Воно може просто бути протилежним заявою ваших опонентів. Воно також може мати форму атаки обґрунтування або доказів ваших опонентів. Сформулюйте свою ідею чітко, щоб суддя, слухачі і опоненти могли її легко запам'ятати.

Етап 3: «Тому що ...». Надайте обґрунтування, щоб посилити ваш контраргумент. Ваше обґрунтування може бути незалежної підтримкою вашої заяви, як у вище наведеному прикладі (Апельсини краще, ніж банан, тому що ...). Ви також можете надати обґрунтовану критику аргументів опонента.

Етап 4: «Таким чином, ...». У висновку, порівняйте ваше спростування з аргументом опонента, і покажіть, чому ваша ідея сильніше його ідеї. Ви можете це зробити, оцінивши його докази, відносну силу його обґрунтування або і те, і інше. щоб добитися успіху в дебатах, ви повинні розробити кілька стратегій оцінки аргументів.

Ви повинні показати, що ваш аргумент краще, ніж у опонентів, оскільки:

- Він краще обґрунтований. Можливо, в логіці або обґрунтуванні їх аргументів є помилка.

- Він краще доведений. Можливо у вашого аргументу більше доказів. Можливо, ваші джерела авторитетніші, а ваші докази актуальніші.
- Він емпіричні ший. Коли ми говоримо, що аргумент емпірично доказаний, ми маємо на увазі, що він підтверджується історичними прикладами. Можливо, ваш аргумент доведений досвідом минулого, а їх - ні.
- Він враховує їх аргумент. Іноді ваш аргумент може врахувати їх ідею і розвинути її ще далі: «Навіть якщо вони мають рацію щодо користі тренувань з використанням арбалетів, це буде занадто небезпечно для уроків фізкультури в школі ».
- Він істотніше. Ви можете заявити, що ваш аргумент суттєвіший, оскільки він має більше значення або застосовується в більшій кількості випадків. Наприклад, якщо взяти таку серйозну тему, як питання життя і смерті, ваш аргумент більш значущий навіть в окремому випадку.
- Якщо ж проблема не так важлива, як безпосередньо життя або смерть, наприклад, як епідемія, але ваш аргумент враховує більшу кількість людей, він також може бути важливим. кращі аргументи

мають велике значення як в окремих, так і в багатьох випадках (Екологічна криза, надзвичайний стан, війни і збройні конфлікти, безробіття, банкрутство банків і т.п.).

Дебати “Бої півнів ”, 20 хв.

Складіть перелік простих тем для обговорення. Визначить двох добровольців. Один із них обирає будь-яку тему, а його опонент – позицію ствердження чи заперечення.

Учасникам надається 5 хвилин на підготовку. Потім відбуваються дуже швидкі дебати (вступна промова ствердження 90 секунд, раунд запитань 60 секунд, вступна промова заперечення 90 секунд, раунд запитань 60 секунд, підсумкова промова ствердження 45 секунд, підсумкова промова заперечення 45 секунд.

Після дебатів група може обговорити вагомі аргументи, вдалі стратегії, мету, яку слід досягти в майбутньому.

Радимо такі теми: “Чесність – це найліпша політика ”, “Рабство й досі існує ”, “ Освіта – ключ до успіху ”, “Насильство іноді потрібне ”, “Тварини думають так само, як люди ”, “Заняття в школі починаються надто рано ”, “Жити в місті краще, ніж у селі“, “Треба слухатися влади” тощо.

Заключна частина. Підведення підсумків, **5 хв.**

Тренер роздає анкети кожному з учасників, які вони заповнюють. Анкета учасника заняття по темі «Спростування та його види»

1. Що вам сподобалось на тренінгу?	
2. Який розділ заняття був найбільш важкий для розуміння?	
3. Як ви розумієте термін «спростування»?	
4. У чому різниця між аргументом та припущенням?	
5. Як, на вашу думку, можна зробити заняття більш цікавим і зрозумілим?	

Оцініть отримані знання за 5-ти бальною системою.

ТЕМА «КОНТРАРГУМЕНТАЦІЯ»

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- застосувати теоретичні положення до розв’язування завдань з логіки;
- правильно формулювати означення понять та перевіряти їх правильність. Виконувати операції над висловленнями (судженнями) та встановлювати логічне значення їх результатів;
- перевіряти правильність побудови міркувань (умовиводів).

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 80 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Активізація учасників,5 хв.

Дайте розгорнуту відповідь на питання: «Що, на вашу думку, є більш ефективним: агітувати людей чи переконувати?»

Основна частина

Вправа «Заморочки із бочки», 10 хв.

Мета: активізувати логічне мислення учасників тренінгу.

Тренер пропонує присутнім виконати певні завдання, розв'язання яких базується на законах логіки.

Відгадай загадки.

• Теля рогате, на зуби багате, Не їсть, не п'є, тільки дерево жує (Пилка);

• Не горить, а гасити доводиться (Вапно);

• Що у світі найшвидше? (Думка) ;

• Що у людини не росте ? (Ім'я) ;

• Яка ниточка попід носом в'ється, А в руки спіймати не дається? (Запах) ;

• Без чого хліба не спечеш? (Без скоринки).

Відгадай прислів'я та приказки.

Зміст цих прислів'їв переказано максимально чітко, без будь-яких порівнянь, метафор тощо. Наприклад, приказку «По Івану і шапка» переказано так: «Ця істина стверджує, що люди з поширеним ім'ям завжди мають ті головні убори, на які заслуговують».

Відгадайте, про які прислів'я та приказки йдеться:

• Цей лаконічний вислів говорить про те, що коефіцієнт корисної дії сільськогосподарських робіт дорівнює одиниці. (Що посієш, те й пожнеш.)

• Відповідно до цього правила подорож можлива лише після того, як дати хабара посадовій особі. (Не помажеш, не поїдеш.)

• Ця життєва мудрість переконує, що майже повна відсутність можливостей для розумової діяльності зазвичай компенсується сприятливим збігом обставин. (Дурням завжди щастить.)

Дай відповідь на запитання.

- Чи вірний вислів: «Колоду розпиляли на три половинки». (Ні, адже якщо ділять щось навпіл, то отримують дві половини, а якщо ділять на три частини — отримують не половини, а третини.)

- Перехожий запитав у мудреця:

— Чи довго йти до міста?

— Іди, — сказав мудрець.

Чому він так відповів? (Мудрець вирішив дізнатися, з якою швидкістю ходить перехожий.)

- Перед дверима будинку сидить маленький хлопчик. До нього підходить чоловік і запитує:

— Тато вдома?

— Так. Чоловік дзвонить, але ніхто не відчиняє двері. Тоді він обурено говорить хлопчикові:

— Ти кажеш, що батько вдома, тоді чому не відчиняє?

— Не знаю. Ми тут не живемо. Яку помилку допустив чоловік? (Він не припустив того, що дитина може жити не тут.)

Інформаційне повідомлення «Спростування», 20 хв.

Доказ тісно пов'язаний із спростуванням. Досить часто ми не тільки доводимо істинність висунутої тези, але одночасно й спростовуємо якесь інше положення, котре ми вважаємо хибним.

Спростуванням називається процес мислення, за допомогою якого доводиться хибність якогось положення або неспроможність доведення в цілому.

Спростування може бути спрямоване проти тези, проти аргументів або проти способу доведення (міркування). Згідно з цим розрізняють такі способи спростування:

1. спростування тези;
2. спростування аргументів;
3. спростування зв'язку тези з аргументами.

Спростування тези

Спростування, спрямоване безпосередньо проти тези, можна досягти різним шляхом.

а) **Теза може бути спростована за допомогою доведення істинності нової тези, котра суперечить спростовуваній.**

Цей спосіб спростування ґрунтується на законі виключеного третього, за яким два протилежні судження не можуть бути

одночасно істинними, одне з них обов'язково хибне. Варто тільки в суперечці чи дискусії довести, що істинною є нова теза, що заперечує спростовування тези, і остання буде спростована. Це спростування будується так. Коли треба спростувати тезу, що суперечить тій, котру ми спростовуємо, і доводимо її істинність. А потім, спираючись на закон виключеного третього, робимо висновок про хибність спростовуваної тези.

б) Теза може бути спростована завдяки виведенню з неї наслідків, що суперечать дійсності, тобто **приведенням тези до абсурду** (безглуздості). Спростування в таких випадках відбувається так. Припустімо, що спростовувана теза є істинною. Але, якщо теза є істинною, то й наслідок, виведений з такої тези, як із основи, також має бути істинним. Виводять цей наслідок так. Якщо виявиться, що виведений з тези наслідок є хибним, то від хибності наслідку за правилами умовно-категоричного силогізму доходять висновку про хибність і самої основи спростовуваної тези.

Спростування аргументів.

Спростування досить часто спрямоване безпосередньо не проти тези, а проти аргументів. Аргументи, як і теза, можуть бути спростовані різними способами.

а) **Шляхом доведення хибності аргументів**.

Якщо в ході спростування буде встановлено, що аргументи, за допомогою котрих обґрунтовується теза, є хибними, то тим самим буде доведено, що спростовувана теза не обґрунтована. Наприклад, доводиться теза про те, що «Потерпіла Л. була психічно хвора» таким чином: «Усі самовбивці—психічно хворі. Л. заподіяла собі смерть. Отже, Л. була психічно хворою». Це доведення можна спростувати встановленням того, що висновок у ньому («Усі самовбивці — психічно хворі») є хибним.

б) Встановленням того, що аргументи, за допомогою котрих обґрунтовується висунута теза, є **для тези недостатньою.** Якщо буде доведено, що наведені аргументи для висунутої тези недостатні, то теза вважається необґрунтованою. У таких випадках протилежна сторона має навести для своєї тези нові, додаткові аргументи. Цей спосіб спростування широко використовується в судовій практиці, зокрема, коли обґрунтування винності обвинувачуваного ведеться за допомогою побічних доказів.

в) Аргументи можуть бути спростовані встановленням того, що **вони самі є ще не доведеними.**

Якщо в процесі спростування буде доведено, що аргументи, за допомогою котрих обґрунтовується теза, самі потребують доведення істинності, то доведення вважається спростованим, а висунута теза визнається необґрунтованою.

У судовій практиці доказ вважається спростованим, якщо встановлено, що висновки у справі ґрунтуються не на достовірно відомих фактах, а на передбаченнях, тобто таких судженнях, істинність котрих не доведена

г) Аргументи можна спростувати, встановивши, що джерело фактів, за допомогою яких обґрунтовується висунута теза, **є неякісним.**

У судовій практиці такий спосіб спростування спрямований на те, щоб довести неякісність показів того чи іншого свідка, потерпілого, обвинувачуваного, висновку експерта. Якщо установлено, що показання свідка чи іншої особи є неякісне, таке, котрому не можна вірити, то це означає, що показання свідка і факти, повідомлені ним, не можуть бути взяті за основу висновку у справі.

Спростування зв'язку тези з аргументом.

Суть цього способу спростування полягає в доведенні неспроможності демонстрації.

Доказ відбувається завжди у формі того чи іншого умовиводу. Якщо встановлено, що теза доведена з порушенням правил умовиводу, у формі котрого здійснювався доказ, то таке доведення вважається спростованим.

Згідно з цим правилом, один із засновників має бути заперечним, а у нас обидва засновки стверджуванні, тому істинного висновку із них зробити не можна.

Висновки.

Отже, спростування є, власне, доведенням хибності тези. Існують такі види спростування:

1. Доведення хибності аргументів;
2. Доведення хибної форми аргументації (того, що теза з аргументів не випливає);
3. Доведення істинності антитези (протилежної вихідній, тези);
4. Доведення до абсурду (доведення того, що наслідки, які випливають з даної тези суперечать дійсності).

Пошук істини, як бачимо, найчастіше відбувається у гострій конфліктній боротьбі мислення з хибними судженнями. Спростування може приймати різноманітні форми – згідно з його видами.

Гра-розминка «Дракон», 5 хв.

Учасники групи створюють фігуру дракона: хтось стає головою, хтось тулубом, крилами і хвостом. Кожен має зайняти власне місце. Коли дракона створено, усі, крім голови, заплющують очі та починають пересуватися у приміщенні.

Вправа «Знавці Конституції», 25 хв.

Розподіліть між учасниками (або парами учасників) базові права, закріплені в Конституції України: «Право на житло» (стаття 47), «Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло» (стаття 48), «Право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування» (стаття 49), «Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» (стаття 50), «Право кожного працюючого «на відпочинок» (стаття 45), «Право на приватну власність та підприємницьку діяльність» (статті 41 та 42). Через 5-10 хвилин підготовки попросіть зробити промову на 3-5 хвилин доводячи, що саме їхнє право є найбільш важливішим та пріоритетним. Нагадайте учасникам, що двома основними прийомами контраргументації є:

1. Заперечення факту (наприклад, Уряд каже, що в результаті підвищення податків збільшаться надходження до бюджету. Опозиція каже, що надходження до бюджету не збільшаться адже більшість підприємств не погодяться платити такі високі податки та будуть шукати усі можливості для ухилення від них).

2. Заперечення позитивності факту (Так, надходження до бюджету підвищаться, але це призведе до надмірного вилучення обігових коштів з реальної економіки та переміщення їх у бюджетну сферу, де корумповані чиновники всіх рівнів розкрадуть більшу частину цих коштів, де вони б справді працювали б на розвиток). Підкресліть, що якщо вони хочуть поєднати перший та другий варіант стосовно одного факту, то це треба робити дуже обережно!

Перед початком другої частини необхідно вставити фразу на зразок: «Але навіть, якщо ми уявимо, що уряду вдалося досягнути підвищення надходжень таким чином, то це все рівно принесе тільки негативні наслідки, адже…»

Вправа «Причина-наслідки», 20 хв.

Розділіть учасників на парну кількість груп та, з огляду на кількість учасників і рівень їхньої підготовки, запропонуйте одній частині довести, а іншій навпаки спростувати наявність причинно-наслідкових зв’язків між: .

- Дозволом на носіння зброї та підвищенням рівня злочинності;
- Рівнем життя населення у країні та кількістю самогубств;
- Зростанням ціни на нафту та на сільськогосподарську землю;
- Економічною ситуацією та рівнем споживання алкоголю;
- Дотриманням прав людини в суспільстві та ступенем релігійності суспільства тощо.

Розкажіть учасникам про інші прийоми контраргументації:

- Наведення статистики, цитат, історичних прикладів, що прямо суперечать наведеним опонентами;
- Демонстрація негативних наслідків;
- Погляд з точки зору іншої соціальної групи, інтереси якої порушуються, або сфери, якій чиняться перепони (проте цим можна скористатися виставивши на передній план при побудові власної контраргументації) ;
- Зведення аргументів опонентів до абсурду;
- Занадто (дорого, складно, довго, нереально, небезпечно). Застосовується тоді, коли для вирішення проблеми буде застосовуватися комплекс певних дій;
- Заперечення реального існування проблеми (тільки якщо ви справді можете це довести). Ще можна показати диспропорцію між проблемою/загрозою та необхідними для її усунення зусиллями/фінансами;

- Пропозиція альтернатив (потребує або завчасної підготовки таких альтернатив, або дуже добрих, часто спеціальних, знань щодо теми, для того, щоб швидко запропонувати оптимальніше рішення замість пропозиції опонентів) ;

- Апеляція до порушення базових цінностей (такими цінностями є мир, безпека, здорове довкілля, права людини, демократія, рівність, справедливість, верховенство права, вільна конкуренція в ринковій економіці тощо). Цей прийом де в чому нагадує демонстрацію негативних наслідків;

- Апеляція до того, що в суспільстві є більш серйозні проблеми, на які варто спрямувати ресурси – не зовсім етично, адже уряд поставлений в рамки визначеної теми, яка спонукає до обговорення заданої темою проблеми/цінності.

Підбиття підсумків. Вправа «Валіза. М'ясорубка. Корзина», 5 хв.

Ведучий пропонує всім учасникам подумки згадати все те, про що сьогодні йшлося на занятті, та «розкласти» його на три групи:

• усе, що важливе, нове, зацікавило, — до «валізи знань і умінь»;

• усе, що потребує осмислення, опрацювання, пошуку способів застосування на практиці, — до «м'ясорубки»;

• усе, що зайве, не потрібне - до «корзини зі сміттям».

ТЕМА «ДЕБАТИ КАРЛА ПОППЕРА - ПОЛІТИЧНІ (ДКППД)»

Очікувані результати

Вихованці мають знати і розуміти:

- Правила гри за форматом «Дебати Карла Поппера - політичні»;
- Визначення можливості існування протилежних точок зору, що будуть аргументованими й обґрунтованими, з будь-якого суперечливого питання (проблеми).

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 10 хв.
2. Основна частина – до 75 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Вправа «Вірю-не вірю», 10 хв.

Тренер вітається із учасниками, ознайомлює групу із метою, завданням та програмою заняття. Кожен в колі по-черзі має назвати свої ім’я, стисло розказати про свій дебатний досвід та назвати дві тези про себе, одна з яких є правдивою, а інша – не відповідає дійсності. Наступний учасник в колі має вгадати, яке з наведених тверджень є правдивим. Після цього вже він продовжує представлення і в свою чергу виголошує два твердження. І так до кінця. Дану вправу тренер починає з себе і далі йде по колу. Тренер вгадує правильне твердження останнього учасника.

Основна частина

Вправа «Дебати ногами», 20 хв.

Приміщення розділяється паперовою стрічкою, канатом, прокресленою крейдою лінією на дві частини. На одній половині приклеюється папірець із написом „Так”, на другій – „Ні”. Учасники стають уздовж лінії. Ведучий зачитує ситуацію. Учасники в залежності від своєї згоди/незгоди переходять на той чи інший бік смуги. Потім викладач запитує, чому учні зайняли ту чи іншу позицію. Кожній стороні надається 2-3 хвилини на презентацію.

Ситуація №1:

Марійка читає книгу в бібліотеці. Раптом вона помічає, що Іванко, капітан футбольної команди, вириває кілька листків із енциклопедії. Марія вирішує діяти згідно з кодексом честі бібліотеки й розповідає бібліотекареві про побачене. Чи правильно вона скоїла?

Нові подробиці: Завтра відбудеться фінальна гра з футболу, на яку чекає вся школа. Шкільна команда має усі шанси взяти міську першість. При цьому дуже й дуже багато залежить від гри Іванка. Чи змінилась ваша думка?

Ситуація №2:

Оля, залишившись одна в класі, знайшла на вчительському столі листок із завданнями контрольної роботи. Вона взяла його, щоб переписати завдання, але до класу увійшли її однокласники, й дівчина не змогла повернути листок на місце. Коли виявилось те, що завдання пропали, під підозрою опинився Петро, якому тепер загрожують серйозні неприємності. Оля – Петрова подруга, тому вона зізналася йому у скоєному. Хлопець вирішує зберігати мовчання. Чи правий він?

Ситуація №3:

Президент шкільного парламенту Микола дізнався, що Славко, кращий актор школи, розповсюджує наркотики. Через тиждень відбудеться вистава, на яку запрошено батьків й гостей та в якій

Славку відведена головна роль. Микола оголошує Славі ультиматум: або він відмовляється від поширення наркотиків, або головну роль гратиме інший, хай і не настільки обдарований актор. Чи виправдані його дії?

Нові подробиці: Насправді, Микола сам хоче отримати найголовнішу роль у виставі. Ваша думка змінилась?

Ситуація №4:

Сашко запросив Лізу на побачення. За два дні до призначеної зустрічі він дізнається, що його батьки зняли на два дні садибу за містом і хочуть, щоб той поїхав з ними, адже це подарунок за успішне навчання. Від'їжджати потрібно в день побачення. Сашко вирішує не ображати батьків відмовою та їде з ними на дачу. Погоджуєтесь ви із цим рішенням?

Нові подробиці: Напередодні Сашко та Ліза примирились після сварки, що й хотіли відсвяткувати побаченням. Чи змінилась ваша думка?

Обговорення: Які емоції викликає ця вправа, що відчувають учасники у ситуації, коли важко визначитись однозначно? Чи достатньо у вас було аргументів для того, щоб переконати інших?

Міна-лекція «Формат ДКППД», 15 хв.

До цього часу ми мали справу лише з ціннісними дебатами. Прийшов час звернутися до більш складних, але, беззаперечно, більш інтригуючих політичних тем.

Політичні дебати — формат дебатів, в якому Уряд має запропонувати конкретний план для досягнення тієї чи іншої мети (заборона реклами тютюну, скорочення імміграції, тощо), а Опозиція має опонувати Уряду одним з трьох можливих варіантів: довести небажаність змін; довести недієвість плану Уряду; запропонувати

власний план, що, на відміну від урядового, покращить ситуацію (і переконати при цьому суддів, що опозиційний план призведе таки до покращень).

Як ви вже знаєте, схема утворення теми для ціннісних дебатів наступна: "Щось є якимось". Наприклад: "Смертна кара є виправданою", "ООН немає дієвих механізмів для захисту прав дітей".

Аналогічна схема для політичних дебатів має вигляд: "Хтось повинен зробити щось". Приклади: "Україна повинна поновити застосування смертної кари", "ООН повинна змінити свою політику у сфері захисту прав дітей".

Тощо є головною різницею у цих темах? Як видно з самого їх формулювання, у першому випадку команди будуть сперечатися про важливість деяких цінностей (що проголошено у критерії), наводити філософські причини. При обговоренні політичних тем команди повинні не тільки вказати причини, із яких твердження є вірним (щось повинно бути зроблено), а й яким чином це твердження буде реалізовано. Структура позиції стверджуючої команди та стратегії заперечуючої команди досить сильно відрізняються для різних типів тем.

Як уже було зазначено, політичні теми формулюються наступним чином: "Хтось повинен зробити щось". Таким чином, дебати у даному випадку є дискусією між двома командами, одна з яких пропонує зміни до політики, що існує наразі (варто зауважити, що слово "політика" вживається в даному випадку у значенні "стратегія, сукупність дій, що проводить агент плану [держава, міжнародна організація] відносно деякої проблеми"), а інша — або захищає status quo або доводить, що план опонентів є недосконалим та, за бажанням, висуває свій.

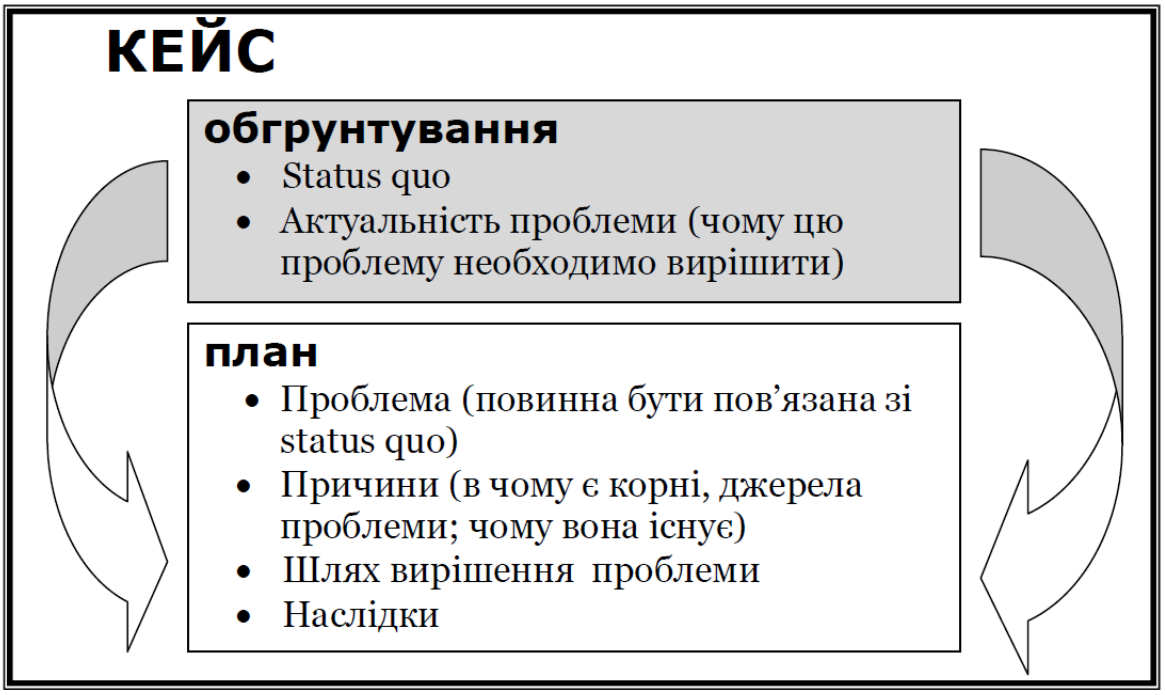

Рис. Схема кейса в політичному форматі дебатів

Дійові особи в "Дебатах".

a. Гравці (speakers) – учасники стверджуючої та заперечуючої команд, кожен з яких має притаманні лише йому функції.

b. Судді(я) (judges, adjudicators) – особи, що визначають переможця конкретної гри (раунду).

Головне завдання команд – переконати в своїй правоті саме суддів. Як правило гру судить 1 суддя або колегія суддів (3 або 5). Як правило, на кожному турнірі існує посада Старшого судді (Chief Adjudicator).

c. Таймкіпер (хронометрист, timekeeper) – особа, яка слідкує за часом упродовж виступів гравців та повідомляє їх про це умовними знаками. Також слідкує за використанням часу для підготовки.

d. Тренери (couch, trainer) – особи, які керують роботою дебатних клубів та здійснюють підготовку команд.

e. Глядачі (audience) – особи, що цікавляться або не цікавляться Дебатами, але присутні на раунді.

3. Час та порядок виступу гравців.:

A1	6 хвилин
N3 та A1	3 хвилини
(для перехресного допиту)	
N1	6 хвилин
A3 та N1	3 хвилини
(для перехресного допиту)	
A2	5 хвилин
N1 та A2	3 хвилини
(для перехресного допиту)	
N2	5 хвилин
A1 та N2	3 хвилини
(для перехресного допиту)	
A3	5 хвилин
N3	5 хвилин

Кожній команді дається загального часу 8 хвилин для підготовки між промовами.

Основні функції гравців:

a. 1 гравець Стверджуючої команди(1A) у своїй конструктивній промові: презентує команду, представляє кейс та його окремі елементи (Presentation).

b. 1 гравець Заперечуючої команди (1N) у своїй конструктивній промові: презентує команду (Presentation), створює площину зіткнення та формулює стратегію Заперечуючої команди (Refutation).

c. 2 гравець Стверджуючої команди (2A) у своїй розвиваючій промові:відбудовує кейс (Rebuilding), розвиває План дій, спростовує стратегію Заперечуючої команди (Refutation).

d. 2 гравець Заперечуючої команди (2N) у своїй розвиваючій промові: розвиває висунуту стратегію (Rebuilding) та відбиває атаки опонентів проти неї (Refutation).

e. 3 гравці обох команд (3A та 3N) у своїх підсумовуючих промовах: підводять підсумки гри, виокремлюють основні зіткнення(clashes, area of clashes) та доводять перемогу своєї команди по кожному з пунктів зіткнення (Rebuttal).

Перехресні опитування (Cross-Examination).

a. Визначення: Перехресні опитування – це серія запитань, які ставить гравець однієї команди гравцю іншої команди упродовж 3 хв. Запитання повинні стосуватися гри та в будь-якому випадку не бути особистими.

b. Функції: Перехресні запитання, як правило, використовуються з наступною метою:

- Чітке розуміння опонентів - Перехресні опитування дозволяють команді більш чітко записати та сприйняти окремі ідеї опонентів, оскільки гравець, що запитує може попросити респондента повторити окремі елементи його промови.
- Уточнення ідей опонентів - Перехресні опитування дозволяють деталізувати окремі ідеї опонентів та зрозуміти їх значення в грі.
- Виявлення суперечливих моментів - Перехресні опитування дозволяють виявити та сконцентрувати зіткнення між командами в межах раунду(clashes).
- Підґрунтя для промов – результати перехресних опитувань можуть бути використані у наступних промовах команди.

Практика

Педагог пропонує виконати ряд вправ, які допоможуть учням

опанувати правила гри, наголошуючи, що весь кейс в форматі ДКППД має структуру чотирьох П:

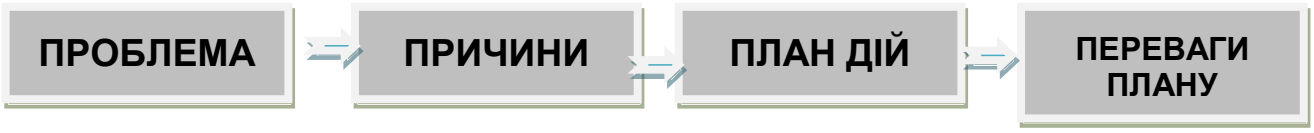

Вправа «Проблема та її рішення», 10 хв.

Тренер розбиває групу на пари.

Один учасник швидко малює на своїй половинці аркуша картинку, яка зображує якусь проблему. Передає лист партнеру. Той, в свою чергу так само швидко повинен намалювати картинку, в якій показано вирішення проблеми. Після чого міняються ролями - один буде малювати проблеми, інший вирішувати.

Обговорення: Про що скаже колонка «проблема»? Вона покаже те, що дійсно хвилює людину. Про що скаже колонка «рішення проблеми»? Яким чином ваш партнер звик виходити з важких ситуацій, на що він сподівається, наскільки він креативний. Крім того, ви побачите такі рішення, які вам одному, ймовірно, ніколи б не прийшли в голову.

Вправа «Поясніть причини», 15 хв.

Придумайте мінімум три події, які могли привести до кожного наслідку. Пам'ятайте, що події може передувати більш однієї причини, і одні причини можуть бути важливішою за інші.

• Ви вирішили вступати до академії;

• Ви їсте на обід салат;

• Саша вимкнув телевізор;

• У вашій школі вибори;

•У шкільних їдальнях припинили подавати їжу з

напівфабрикатів;

• Уряд вашої країни дозволило всім носити вогнепальну зброю;

• Учні не користуються мобільними телефонами в школі.

• Ви зламали руку.

Вправа «Поясніть наслідки», 15 хв.

Нижче представлений список подій. Виберіть одне і придумайте три наслідки. Виступите з 1-2-хвилинною промовою, в якій презентуйте подію і її потенційні наслідки. Наприклад, якщо ваша тема «Землетрус», можна припустити, що воно зруйнує будинок, посіє паніку і призведе до численних смертей. У вашому виступі ви розповісте про кожний з цих наслідків, тим самим допомагаючи слухачам уявити те, що могло статися. Не забудьте правила аргументації.

• Сильна повінь;

• Виграш в лотерею;

• Лісова пожежа;

• Вступ до кращого університету;

• Призов до армії;

• Прибирання в будинку;

• Перелом руки;

• Прогулянка з собакою;

Підсумок заняття

Заключна вправа «Піраміда позитивних почуттів», 5 хв.

Хід вправи: Тренер говорить, що впродовж заняття ми здобули нові знання, а тепер побудуємо піраміду позитивних почуттів. Він або вона підходять першим чи першою і, простягаючи руку в центр, повідомляє про що він або вона дізнались сьогодні. За принципом добровільності

підходять всі присутні поклавши свою руку на руки присутніх, повідомляють, що вони дізнались сьогодні

Додаток 1

Методичні рекомендації до формату

«ДЕБАТИ КАРЛА ПОППЕРА - ПОЛІТИЧНІ ДЕБАТИ»

Завдання стверджуючої позиції — довести свою позицію. У формалізмі політичних тем у дебатах Карла Поппера ця позиція має бути впорядкована за допомогою певної структури. Вона складається з чотирьох частин: Проблеми, Причини проблеми, Плану дій та Переваг плану. Для того, щоб виграти раунд, стверджуюча сторона повинна підготувати всі структурні елементи.

1. Проблема — у політичних дебатах ДКП, що виносяться на обговорення, є доволі широкою. Дійсно, дуже важко надати якийсь конкретний план дій у випадку теми: "ООН повинна змінити свою політику у сфері захисту прав дітей" й розповісти про нього за шість хвилин першої промови. Через це стає необхідним виділення якоїсь конкретної проблеми, що існує у площині захисту прав дітей у світі (можна назвати це звуження проблеми).

При виборі проблеми треба враховувати наступні вимоги:

- Проблема дійсно повинна існувати.
- Проблема повинна бути достатньо серйозною (стосуватися нагальних проблем великої кількості людей).
- Команда повинна показати, що відсутність дій щодо розв'язання цієї проблеми, призведе до негативних наслідків.

Ось декілька прикладів коректного й некоректного формулювання проблеми. Будемо дотримуватися розгляду теми. "ООН повинна змінити свою політику у сфері захисту прав дітей". Коректна проблема може мати вигляд: "Дитяча праця

використовується для виготовлення і продажу наркотиків у Південній Америці", "На Близькому Сході велика частка дітей є втягнутою у збройні конфлікти" або "Комітет із захисту прав дітей ООН не має достатніх повноважень для проведення власних розслідувань щодо порушень прав дітей на територіях країн-учасниць". Некоректним формулюванням проблеми буде: "Недостатня правова захищеність прав дитини" (щось загальне, не конкретне).

2. Вам треба окреслити:

- Які інститути, організації займаються даною проблемою, яку політику вони проводять у її відношенні?
- Чому вони нездатні вирішити проблему?

Далі наведено декілька прикладів причин проблеми. Розглядаючи проблему з попереднього прикладу ("Дитяча праця використовується для виготовлення і продажу наркотиків у Південній Америці"), можна виділити такі причини, причому у грі доцільно використовувати першу:

- Неможливість державного контролю за зловживанням дитячою працею у цих країнах.
- Високий рівень бідності у цих країнах.

Ось дуже проста причина, чому другий пункт не слід використовувати, хоча обидва твердження є вірними: ваша команда навряд чи зможе навести план, який би зміг усунути бідність у цих країнах (цим уже стільки років займаються безліч міжнародних організацій).

- План дій — це план, метою якого є розв'язання проблеми шляхом усунення причин. План дій повинен бути конкретним і містити наступні деталі:
- Терміни впровадження плану.
- Органи, що будуть його здійснювати (агенти плану).

- Людські/фінансові/інші ресурси, що їх потребує план.
- Деталізований механізм упровадження плану.
- Переваги плану — в цій частині команда повинна показати чому їхній план є кращим за інші. Він може бути кращим за таких, наприклад, причин:
- План є дуже дешевим, не потребує додаткових фінансових, людських ресурсів (Наскільки дешевий? Які саме ресурси?).
- План розв'язує проблему для великої кількості людей (Хто саме у суспільстві?).
- І таке інше.

Якщо ця система досі вам незрозуміла, ось приклад із життя:

1 Ви почуваєте себе погано	Проблема
2 Ви застудилися	Причина проблеми
3 Треба прийняти ліки: - 1 пігулку аспірину ввечері - 10 склянок чаю з малиною за день	План дій
4 Такий спосіб лікування - не впливає не впливає на здатність керуванням автомобіля - здатний вилікувати вас за 1 добу	Переваги плану дій

Логічні місточки між структурними елементами мають назву зв'язків Саме наявність зв'язків забезпечує плавний перехід:

Проблема ► Причина ► План дій ► Переваги плану дій

Хоча у політичних темах Ви будете оперувати в основному наведеними вище чотирма структурними елементами позиції, не варто відмовлятися від використання аргументів, як ключового прийому подачі Інформації у промові

Треба додати ще дві відмінності політичною "формату" від ціннісного. По-перше, такий елемент позиції команди, як дефініції набувають у дебатах на політичні теми меншого значення, тут вони просто окреслюють площину суперечки, допомагають судді більше зрозуміти про предмет суперечки Нам здається дуже малоймовірним, що підчас раунду за політичною темою команди зосередяться на "дебатах по дефініціях", (це немає сенсу) Другою відмінністю позицій команд у дебатах за політичною темою, є те, що такий елемент позиції, як "критерій", стає зайвим У даному випадку, пропонуючи свою позицію, Ви не відстоюєте деяку цінність, що оголошується у критерії, а пропонуєте план, що усуває конкретну проблему.

Стратегії заперечуючої команди.

Завданням заперечуючої команди є спростування того, що презентує стверджуюча команда На відміну від дебатів на ціннісні теми у випадку політичних тем дебатів Карла Поппера це можна робити різними шляхами Більш того, великого значення набуває саме стратегія, яку команда вибере для спростування позиції стверджуючої команди. Заперечуючій команді не потрібно доводити, що усі 4 пункти структури стверджуючої команди є хибними Достатньо довести, що хоча б один Із них не витримує критики І показати руйнування всього плану Ось декілька можливих стратегій, що зможуть допомогти вашій команді

Доведіть, що проблеми насправді не існує. Це означає, що

- Вона не є такою серйозною, як про це говорять опоненти
- Вона може не призвести до жахливих результатів
- Вона може вже ефективно вирішуватися політикою, що проводиться зараз. Доведіть. що проблема може бути розв’язана завдяки невеличким змінам до нинішньої політики Такі зміни повинні бути значно менш радикальними, ніж система зараз функціонує,

наприклад, такою зміною може бути додатковий найм декількох осіб до організації, але не утворення нового комітету, що буде займатися цією проблемою.

Доведіть, що план є невдалим:

- Він не може бути виконаним через брак:

- Організацій, що будуть його виконувати.
- Політичної волі держави.
- Підтримки суспільства.
- Ресурсів.
- Таке інше.

- Іншими причинами можуть бути:

- Невірно вибраний час для впровадження політики.
- Неможливість впровадження плану на даній території з даною культурою.

- Переваги плану можуть бути його вадами. Переваги є короткочасними, а довгочасні наслідки є негативними. Вони можуть бути досягнуті тільки за спеціальних умов, які важко досягти, тощо.

Доведіть, що план лише погіршить ситуацію.

Доведіть, що переваги плану опонентів е насправді його недоліками.

Доведіть, що вади плану е значно серйознішими за його переваги.

Атакуйте зв'язки між частинами структури. Доведіть, що:

- Проблема не викликана названими причинами проблеми.
- План дій не усуває причину проблеми.
- Переваги плану не стосуються конкретно запропонованого плану дій, такий план не матиме перерахованих наслідків.

Запропонуйте свій власний план. Висунення свого плану НЕ є

обов'язковим для заперечуючої команди. Майте на увазі, що контр-план, який ви висуваєте, повинен задовольняти таким умовам:

Вони повинні бути взаємовиключаючими. План заперечуючої команди не повинен мати можливість бути реалізованим одночасно із планом стверджуючої команди. Це означає, що плани повинні включати різні виконавчі органи, інститути, т. ін., інакше план заперечуючої команди не може бути використаним під час раунду.

Переваги альтернативного плану повинні бути більшими у сумі, ніж переваги оригінального плану (наприклад, не просто ефективний план, а ще й дешевший).

Стратегія заперечуючої команди, за якої атакуються одразу декілька структурних елементів, носить назву "навіть якщо". Ви можете сказати, що причина проблеми опонентів не є серйозною, але навіть якщо вона була б такою, вона не викликана названими причинами, і навіть якщо б перші два пункти були вірними, план має наступні вади. Ця стратегія є найбільш прийнятною, оскільки "підстраховує" заперечуючу команду у випадку, коли стверджуюча команда може вдало поновити не усі свої структурні елементи.

Обов'язки гравців у випадку політичних тем дебатів Карла Поппера:

Ств.1: Представляє команду, пропонує дефініції (не обов'язково). Будує позицію команди за допомогою усіх структурних елементів. Перевірте, що ви назвали усі пункти вашого плану, оскільки це єдина конструктивна промова раунду.

Зап. 1: Як і раніше, обов'язок гравця — спростовувати позицію стверджуючої команди, але в даному випадку команда має змогу вибрати стратегію спростування. Найкращою стратегією для першого гравця заперечуючої команди є застосування схеми "навіть якщо".

Ств. 2: Завдання гравця складається з двох частин — по-перше, необхідно відбудувати свою позицію, заперечуючи те, що сказав гравець заперечуючої команди, а, по-друге, — надати більшої ваги своїм аргументам, додавши до них підтримку у вигляді нових фактів, прикладів тощо.

Зап. 2: Завдання цього гравця є дуже подібним до завдання гравця Ств. 2 — необхідно спростовувати те, що кажуть ваші опоненти і приводити нову підтримку для своєї позиції. Має сенс зосередитися на атаці найменш вдало відбудованих структурних елементів стверджуючої команди.

Ств. 3, Зап. 3: Ці промови є завершальними і спрямовані на підведення підсумків. У них гравці повинні, як і в дебатах за ціннісними темами, виділити основні "сфери сутичок" гри. Сфера сутичок — це не обов'язково окрема частина структури чи окремий аргумент. Це можуть бути переваги або вади плану, якщо вони відстоюють різні цінності. Наприклад, план зупиняє неспокій у масах (безпека), але передбачає утиск громадянських свобод (демократія). Це також може бути зв'язок, який заперечуюча команда найбільш атакувала під час раунду.

ТЕМА «ДЕБАТИ КАРЛА ПОППЕРА – ПОЛІТИЧНІ ДЕБАТИ»(ч.2)

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці зможуть:

- *обмінюватись інформацією й ідеями, їхнє сприйняття та передача іншим;*
- *співпрацювати під час мікро-групового (командного) опрацювання проблеми;*

- *робити вибір стратегії для аргументування.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 80 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Актуалізація опорних знань, 5 хв.

Питання для учасників:

- Навіщо школярам грати в дебати?
- Які знання та навички необхідні для цієї гри?
- Які формати дебатів існують?
- Що ви знаєте про дебати Карла Поппера?
- Чим відрізняються дебати Карла Поппера ціннісні від дебатів Карла Поппера політичних?
- Чи брали в них участь, які враження?
- Що, на думку учасників, вони вже знають і вміють з цього?

Після обговорення педагог повідомляє тему заняття.

Основна частина

Вправа «Бінго дебатера», 15 хв.

Інструкція: підпишіть картку в верхньому правому куточку. Найдіть людей, які відповідають тому, що написано на ній. Кожна людина може підписатися на Вашій картці тільки один раз. Ви не маєте право вписувати себе в таблицю. Той, хто першим збере всі підписи, кричить "Бінго".

Хороший оратор (ім'я)	Є друзі-дебатчики за кордоном (ім'я)	Став переможцем турніру (ім'я)

Займається дебатами один рік (ім’я)	Займається дебатами більше 3 років (ім’я)	Грає 2 спікером в своїй команді (ім’я)
Грає 1 спікером в своїй команді (ім’я)	Грає 3 спікером в своїй команді (ім’я)	Вміє грати на іноземній мові (ім’я)
Любить сперечатися (ім’я)	Знає що таке “трюїзм” (ім’я)	Знає правила всіх форматів дебатів(ім’я)
Вважає себе лідером (ім’я)	Любить задавати питання (ім’я)	Працював суддею на турнірі (ім’я)
Вважає, що головне, це команда (ім’я)	Брав участь в дебатних турнірах (ім’я)	Організовував дебати в навчальному закладі (ім’я)

Вправа «Переконай Іллю Муромця», 20 хв.

Інструкція: Вся група ділиться на команди по 3-4 людини, крім одного учасника, який буде грати роль Іллі Муромця. Тренер розповідає групі свій варіант російської казки, в якій Ілля Муромець бачить на роздоріжжі камінь, на якому написано: «наліво підеш - коня втратиш, направо підеш - голову втратиш, прямо підеш - одруженим будеш». У цій вправі кожній команді потрібно буде переконати Іллю Муромця, що слід піти саме в її напрямку.

Перша команда буде вмовляти Муромця поїхати наліво, друга - направо, а третя - прямо. У кожного напрямку є свої переваги, адже навіть у варіанті «голову втратиш» можна згадати про ті пригоди, які чекали в казці богатиря, що вибрав цей шлях, або пояснити, що насправді він втратить голову від кохання. Командам потрібно показати саме їх направлення у максимально вигідному світлі.

Групам дається 10 хвилин на підготовку, після чого один представник від кожної групи виступає перед Іллею Муромцем.

Муромець вирішує, куди він поїде, і дає зворотний зв'язок про те, що йому сподобалося, а що не сподобалося в кожному виступі.

Тренер звертає увагу на правильність аргументації, виправляє помилки.

Інформаційне повідомлення «ПРАВИЛА ВИЗНАЧЕННЯ ДЕФІНІЦІЙ», 10 хв.

1. **Визначення повинно бути співрозмірним, тобто визначуване і визначаюче поняття мають бути тотожними.** При порушенні – 2 помилки:

А) занадто широке визначення («Історія – це наука про людське суспільство»);

Б) занадто вузьке визначення («Історія – це наука про стародавнє суспільство»).

2. **Визначення не повинно підтримувати в собі кола.** При порушенні – помилка «коло у визначенні», найпростіший приклад якої – тавтологія («Держава – це організація державної влади»).

3. **Визначення не повинно бути заперечувальним** («Крадіжка – це не грабіж», «Демократія – це не авторитаризм»).

4. У визначенні не можна користуватися порівняннями, метафорами та іншими літературними прийомами. Дефініція має бути чітка, ясна і недвозначна.

Враховуючи вказані правила, відношення між поняттями застосовуються при визначенні дефініцій, при визначенні суб’єктів та об’єктів, про які йдеться у кейсі. На відношення суб’єктів та об’єктів насамперед слід звернути увагу, визначаючи коло тих, хто програє / виграє від моделі 1 Уряду.

При визначенні дефініцій та інтерпретуванні резолюції слід використовувати поняття, які знаходяться у відношеннях тотожності,

підпорядкування або співпідпорядкування. Виявлення ж логічної помилки, а саме того, що дефініції уряду знаходяться з поняттями резолюції у відношенні перетину, може гарно зіграти на користь опозиції. Використання відношень протилежності, протиріччя за загальним правилом варто уникати, щоб дати більш змістовне визначення і не порушувати правила № 2.

Наприклад:

Резолюція: ЦП обмежить імпорт книжок в Україну.

Інтерпретація через надання дефініції поняттю «імпорт»:

1) ЦП обмежить ввезення в Україну з-за кордону книжок з метою їх подальшого продажу. (Відношення тотожності).

2) ЦП обмежить ввезення в Україну книжок із-за кордону. (Відношення перетину, адже в такій інтерпретації йдеться не тільки про ввезення книжок - товарів, але й книжок для особистих потреб, тобто наявна логічна помилка, яка здатна заплутати спікера та учасників гри і яку може використати опозиція).

Робота в малих групах «Студентський парламент», 35 хв.

Група об’єднується у 2-3 “політичні партії”. За бажанням вони можуть дати назви і скласти програми своїх “партій”. Запропонуйте кожній групі розробити законопроект. Складіть список законопроектів, презентованих кожною партією. Запропонуйте членам кожної партії проглянути перелік законопроектів, складений іншими партіями. Вони мають обрати половину серед них, щоб виступити проти. Десять хвилин для підготовки потрібно витратити на обміркування стратегії захисту власних законопроектів, імовірних варіантів атаки законопроектів, обраних для заперечення. За деякий час починається засідання парламенту. Роль спікера виконує викладач. Він оголошує про розгляд кожного законопроекту. Учні виступають із промовами на

захист або заперечення законопроектів. По закінченні виступів презентовані законопроекти ставлять на голосування.

Підсумкова частина

Вправа «Комплімент», 5 хв.

Тренер пропонує учасникам встати та виконати вправу «Комплімент». Він наголошує на тому, що учасники плідно працювали протягом цілого дня разом, і безсумнівно кожен з них проявив себе із якоїсь гарної сторони. Вправа полягає у тому, що протягом 5 хвилин учасники будуть хаотично рухатися по аудиторії, а коли зустрічатимуться один з одним, будуть тиснути руку (або обійматися), та говорити один одному комплімент.

Додаток 2

Приклади тем для гри за форматом ДКППД

1. Ця Палата обмежить свободу слова для захисту населення;
2. Ця Палата збільшить повноваження правоохоронних органів для боротьби з тероризмом;
3. Ця Палата встановить більше камер відео спостереження;
4. Ця Палата виступає за контроль над Інтернетом;
5. Ця Палата збільшить термін правління президента до 6 років;
6. Ця Палата введе систему обов'язкової явки на вибори для всіх громадян;
7. Ця Палата підтримує національну лотерею;
8. Ця Палата обмежить міжнародну міграцію;
9. Ця Палата узаконить фізичне знищення осіб, підозрюваних в участі в терористичних організаціях, без суду і слідства;

10. Уряд повинен захищати соціальне забезпечення й права національних меншин;

11. Цей Парламент буде контролювати інформаційні канали;

12. Цей Парламент заборонить святкування іноземних свят;

13. Цей Парламент буде карати громадян, які не беруть участь у суспільному процесі;

14. Ця Палата скасує обмеження в міграційній політиці;

15. Ця Палата заборонить партії, які пропагують ксенофобію;

16. Ця Палата буде рішуче діяти для того, щоб зупинити глобальне потепління;

17. Ця палата перестане спонсорувати мистецтво з державної скарбниці;

18. Ця палата заборонить хірургію, яка спрямована на зниження ваги у підлітків;

19. Ця палата видалить з Олімпійських ігор ті види спорту, для визначення переможця в яких необхідний суддя;

20. Ця палата зобов'яже всіх студентів-педагогів викладати в державних школах протягом одного року;

21. Ця палата заборонить день Святого Валентина;

22. Ця палата повністю заборонить рекламу під час дитячих телепередач;

23. Ця палата платитиме додаткову соціальну допомогу сім'ям, чиї діти показують високу успішність в школі;

24. Ця палата заборонить сурогатне материнство

25. Ця палата зробить згоду дітей обов'язковою умовою при розлученні батьків.

ТЕМА «ВСЕСВІТНІЙ ФОРМАТ ШКІЛЬНИХ ДЕБАТІВ»(*ч.1)*

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці мають знати і розуміти:

- *правила гри Всесвітнього формату шкільних дебатів та інших форматів;*
- *формування аргументів «за» та «проти» з однієї теми (проблеми), замість її однобічного розгляду;*
- *як працювати в команді.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 7 хв.
2. Основна частина – до 78 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Притча «Сліпі та слон», 7 хв.

Педагог: Сьогодні я хочу почати наше заняття з переказу давньої індійської притчи про шістьох сліпих, які приходять до палацу раджі і там вперше в житті зустрічаються зі слоном. Кожен з них обмацує тварину руками і розповідає про свої враження: «Перший сліпий простягнув руку і торкнувся боки слона:«Який гладкий! Слон схожий на стіну». Другий сліпий простягнув руку і торкнувся хобота слона: «Який круглий! Слон схожий на змію». Третій сліпий простягнув руку і торкнувся бивня слона: «Який гострий! Слон схожий на спис». Четвертий сліпий простягнув руку і торкнувся ноги слона: «Який високий! Слон схожий на дерево». П'ятий сліпий простягнув руку і торкнувся вуха слона: «Який широкий! Слон схожий на опахало». Шостий сліпий простягнув руку і торкнувся хвоста слона:

«Який тонкий! Слон схожий на мотузку». Зав'язалася суперечка, оскільки кожен сліпий вважав свій опис слона правильним. Раджа, розбуджений шумом, вийшов на балкон. «Слон - це велика тварина», - сказав він. - «Кожен з вас доторкнувся лише до однієї його частини. Вам доведеться скласти всі частини разом, щоб дізнатися, на що схожий слон». Просвітлені мудрістю раджі, сліпі дійшли згоди: «Кожен з нас знає тільки частина істини. Щоб знайти істину цілком, ми повинні скласти всі частини разом».

Питання: Як ця притча пов’язана з тим, чим ви займаєтесь на заняттях? Чи були у вас в житті подібні ситуації?

Після відповідей педагог оголошує тему заняття та регламент роботи.

Основна частина

Вправа «Алфавіт», 5 хв.

Хід роботи. Запропонуйте учасникам придумати по одному слову на 10 вибраних букв алфавіту, яке у них асоціюється з терміном «дебати». Учасники по порядку називають слова на кожну букву: перший називає слово на «а», другий додає слово на «а» і називає слово на «б», і так далі. Якщо наступний учасник не готовий назвати слово на необхідну букву, йому можна пропустити хід. Ведучий записує слова, не обговорюючи їх.

Наприкінці важливо обговорити з учасниками наступні питання:

- Чим обумовлені ті чи інші асоціації?
- Який попередній досвід підказав такі асоціації?

Мозковий штурм, 15 хв.

Запропонуйте учням ситуацію: “Найбільшу фабрику з виробництва олівців виставлено на продаж. У вас є можливість придбати її. Але, ви маєте обґрунтувати доцільність придбання своїм інвесторам. Запишіть і пронумеруйте ідеї, що у вас виникли”.

Перш ніж учні почнуть працювати, нагадайте їм кілька головних правил мозкового штурму: не обговорюйте якість висунутих ідей; просто записуйте всі ідеї; приймаються будь-які ідеї; намагайтеся записати якомога більше ідей; не будьте надто серйозними.

Інформаційне повідомлення «Всесвітній формат шкільних дебатів», 15 хв.

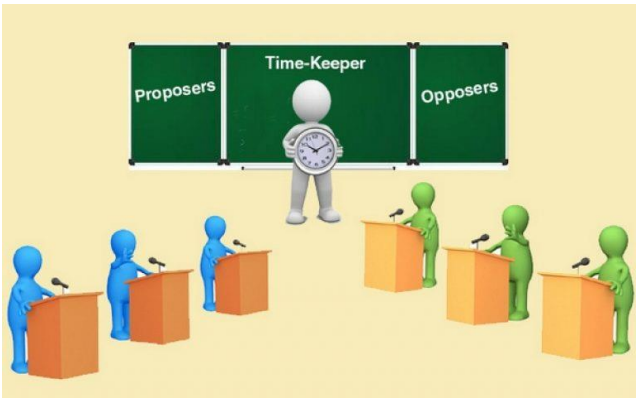

Всесвітній формат шкільних дебатів (англ. World Schools Debate Format або World Schools Style debating (WSS) був створений в 1998 році в Австралії спеціально для проведення Чемпіонату світу зі шкільних дебатів. У кожній грі виступають дві команди – Ствердження (Уряду) і Заперечення (Опозиції), – по три спікери кожна, які в загальній сумі виголошують вісім промов.

Перші шість промов тривалістю по вісім хвилин, після яких кожна команда завершує дебати виголошення чотирихвилинної заключної промови (англ. Reply Speech). Команда Ствердження повинна захистити певну резолюцію (тему для дебатів, англ. Motion), команда Заперечення має її спростувати.

Порядок виступів спікерів:

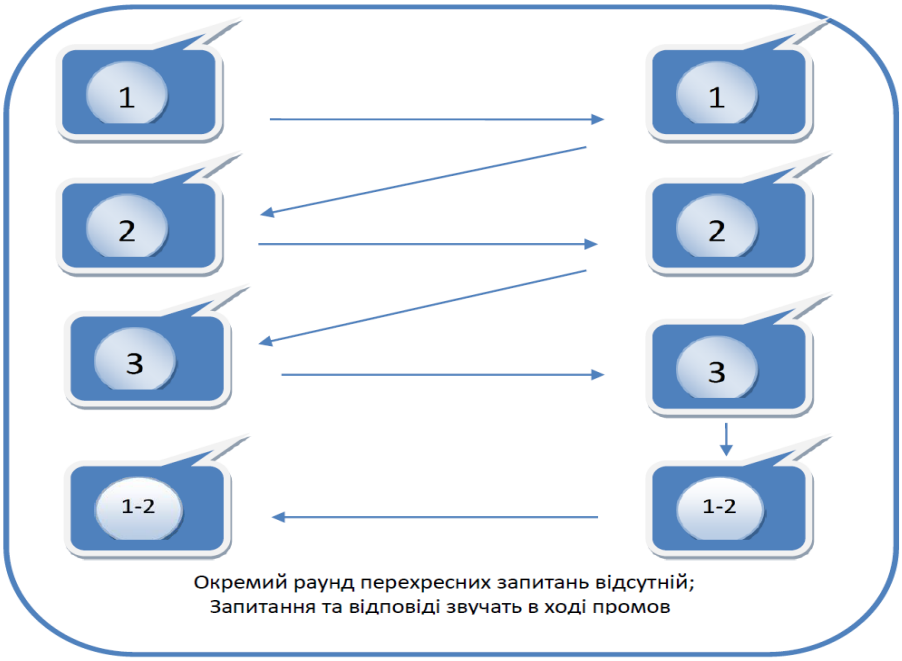

Функції гравців:

1. ***Перший спікер сторони Ствердження***. Цей гравець повинен дати визначення основних понять в резолюції та висунути більшість (зазвичай дві третини) аргументів на підтримку теми.

2. ***Перший спікер сторони Заперечення.*** Цей гравець у своїй промові робить спростування аргументів першого спікера сторони ствердження (можлива атака визначень) і висуває більшість (зазвичай дві третіх) своїх аргументів проти теми.

3. ***Другий спікер сторони Ствердження.*** Гравець повинен атакувати конструктивні аргументи першого спікера сторони заперечення, захистити аргументи своєї команди, які були спростовані першим спікером сторони заперечення і висунути нові аргументи (зазвичай одна третя) на підтримку теми.

4. ***Другий спікер сторони Заперечення.*** У своїй промові гравець атакує нові аргументи другого і частково першого спікерів сторони ствердження. Також гравець повинен захистити спростовані аргументи першого спікера сторони заперечення і висунути свої нові аргументи (зазвичай одна третя) проти теми;

5. ***Третій спікер сторони Ствердження.*** Обов'язок гравця - атакувати аргументи другого спікери і частково першого спікера сторони заперечення. Також він повинен захистити спростовані аргументи другого і частково першого спікерів боку ствердження;

6. ***Третій спікер сторони Заперечення.*** Цей гравець повинен атакувати заперечення третього спікера сторони ствердження та захистити аргументи другого гравця сторони заперечення;

7. ***Останнє слово сторони Заперечення (перший або другий спікер команди).*** Гравець повинен підвести підсумки дебатів з точки зору своєї команди, зробити ефектний висновок.

8. ***Останнє слово сторони Ствердження (перший або другий спікер команди).*** У своїй промові гравець підводить підсумки дебатів з точки зору своєї команди, тобто робить ефектне ув'язнення.

Вправа «Міняємось!», 15 хв.

Сядьте в коло. Один з вас повинен оголосити резолюцію, наприклад «Ця палата вважає, що евтаназія повинна бути легалізована», потім вказує на одну людину з кола зі словами «міняємось», після чого той, на кого вказали, повинен почати промову на користь запропонованої резолюції. Зміна спікера проходить таким же чином кожні 30 секунд, причому завдання кожного нового спікера полягає в тому, щоб продовжити думку попереднього.

Через якийсь час ведучий говорить: «міняємось» і учасники гри повинні почати говорити аргументи проти прийняття резолюції, причому спікери так само змінюють один одного кожні 30 секунд, як і раніше.

Для того, щоб слідувати лінії аргументації, запропонованої попереднім спікером, і продовжувати її, не допускаючи затримок та пауз, необхідно уважно слухати колег. Вміння переконувати – інша

важлива якість, потрібна для того, щоб довести висловлювання, маючи в розпорядженні всього півхвилини, а для легкого перемикання з імпровізованого відстоювання резолюції до опанування їй потрібно розвивати навички синтезу інформації.

Інформаційне повідомлення «Типи резолюцій», 15 хв.

Резолюція (тема) у Всесвітньому форматі шкільних дебатів – це твердження, відповідно до якого уряд повинен вчинити (або не вчиняти) певну дію, вирішити питання, проблему, тощо.

Резолюції можна класифікувати 1) *за видами*, 2) *за рівнем конкретизації* (відкритості).

За видами резолюції поділяються на:

1.Фактичні *- теми в яких ставиться під сумнів якийсь факт (науковий, історичний і т.д.) або зв'язок між явищами*.

ЦП вважає, що США винні у теракті 9/11.

2.Ціннісні (порівняльні) *– дається оцінка чому-небудь/ кому-небудь, зіставляються та порівнюються між собою явища (ідеї, цінності тощо)*.

ЦП вважає батьки прийомних дітей не повинні повідомляти їм про факт усиновлення..

3. Законопроектні (полісі) – *вказують на дію, яку необхідно вчинити*.

ЦП повинна заборонити рекламу алкоголю на українському телебаченні.

3. ***Дилемні (морально-етичні) теми*** *- містять проблему, вирішення якої в будь-якому випадку призведе до негативних наслідків. Метою таких резолюцій є обґрунтування свого вибору та порівняння завданої шкоди та отриманого блага*.

Дилема батька (Маленький син живе з батьком, що працює на залізній дорозі і слідкує за підйомом мосту. Одного разу дитина бачить потяг, що наближується і, усвідомлюючи неминучу катастрофу, біжить до люка, щоб натиснути на аварійний важіль, але сам падає туди. Перед батьком постає вибір: опустити міст, щоб уникнути аварії та тим самим вбити сина, якого роздавить механізм, чи врятувати дитину, але допустити аварію та загибель сотень людей.), дилема капітана підводного човна.

https://www.youtube.com/watch?v=m0GUYiqA-ZY

https://www.youtube.com/watch?v=CSV0jPnNDrU

https://www.youtube.com/watch?v=qfeRrArvR6s

За рівнем конкретизації (відкритості) резолюції поділяються на:

1. Закриті *- містять вказівку на конкретну дію, вони не можуть бути інтерпретовані та доповнені гравцями.*

ЦП заборонить емігрувати людині з вищою освітою, яка була отримана за рахунок державного бюджету.

2. Напівзакриті *- містять вказівку на предмет та на дію, уряд може зробити уточнення (звуження або розширення) теми.*

ЦП вирішить проблему утилізації боєприпасів.

3. Відкриті *– не мають визначеного предмета, і самостійно обирає проблему та шлях її вирішення, можлива будь-яка інтерпретація.*

ЦП обирає безсмертя.

Рекомендації « Як підготуватись до гри за 15 хв.», 13 хв.

Тренер роздає пам’ятки та коментує (див. додаток 2). Надайте Ваші пропозиції щодо ефективної підготовки до дебатів.

Підсумок заняття, 5 хв.

- Чи збулися очікування?
- Що нового дізналися?
- Що було цікаво виконувати?
- Чи були труднощі при виконанні завдань?

Додаток 1

РОЛІ СПІКЕРІВ У ВСЕСВІТНЬОМУ ФОРМАТІ ШКІЛЬНИХ ДЕБАТІВ

Спікер	**Час**	**Функції/Обов'язки**
Ствердження №1 (Заперечення №1)	8 хв.	*Ствердження: 100% промови – новий матеріал - кейс;* Заперечення: 80% промови – новий матеріал (конструктивний кейс заперечення), 20% промови – спростування кейса опонентів Інтерпретація теми дебатів «Розподіл аргументів» -. які аргументи вводить перший, які – другий спікер Основна/більша частина кейса своєї команди. Відповіді на пункти інформації опонентів протягом виступу. ДЛЯ СТОРОНИ ЗАПЕРЕЧЕННЯ: висунення контраргументів.
Ствердження №2 (Заперечення №2)	8 хв.	*25-50% (співвідношення ситуативне, залежить від сторони, що дебатується) - нові аргументи (1/3 частина кейсу), 50-75% – спростування попередньої промови опонента.* Почати з резюме: про що сперечаємося і що я робитиму? Спростування аргументів опонентів (до 40% від часу СТВ, до 50% часу - ЗПР), не забуваючи про командну лінію

		Вводить нові аргументи (до 60% часу СТВ і до 50% від часу ЗПР) Відповіді на пункти інформації опонентів протягом виступу
Ствердження №3 (Заперечення №3)	8 хв.	*0% нового матеріалу – нових аргументів немає (АЛЕ: може використовувати нові приклади і підтримки для вже приведених аргументів кейсу!)* Відповіді на аргументи опонентів (60-75% часу) Відновлює початковий кейс своєї команди, не забуваючи про командну лінію (25-40% часу) Відповіді на пункти інформації опонентів по ходу виступу
Завершальні промови Ствердження№1(2)/ Заперечення №1(2)	4 хв.	*0% нового матеріалу. Неможливе введення нових аргументів, прикладів, фактів!* Аналіз гри, виділяє основні області зіткнень, прагнучи показати кращі сторони гри своєї команди Не відповідає на пункти інформації опонентів, питання в цій промові не ставлять! Промови С і З «міняються місцями»: спочатку виступає спікер заперечення, завершує гру спікер ствердження.

Завершальні промови.

Всесвітній формат шкільних дебатів передбачає додаткову промову від кожної команди, що зветься останнім словом (reply speech) (іноді говорять «право на слово у відповідь ("right of reply")). Цю коротку, 4-хвилинну промову виголошує перший або другий спікер кожної з команд (найчастіше перший), при чому в зворотньому порядку в порівнянні з рештою промов у дебатах (тобто сторона заперечення першою починає цю завершальну промову, після чого виступає сторона ствердження і завершує всі дебати). Завдання спікерів, що виголошують «останнє слово» полягає в тому, щоб:

- Позначити одну або більше областей зіткнення думок, навколо яких проходили дебати (предмет суперечки);
- Оцінити хід проведення дебатів;
- Пояснити причини, по яких своя команда виграла раунд.
- Не приводити нові аргументи!

Іноді «останнє слово» називають «мовою упередженого судді» («biased adjudication») в дебатах, оскільки її стиль і структура схожі на те, як суддя пояснює своє рішення після раунду, але тільки з метою переконати публіку в тому, що своя команда виграла.

Структура кейса (case structure):

• Привітання (introduction)

• Тема (motion, resolution)

• Актуальність (actuality)

• Визначення (definitions)

• Критерій (командна завдання) (criteria / teamline)

• «Розподіл праці» спікерів (division of labor / case-split)

• Аргументи (arguments)

• Підсумок (conclusion)

Правила, що стосуються інформаційних запитів:

1) Інформаційні запити можуть бути:

- уточнюючими (якщо щось незрозуміло в кейсі опонентів);

- атакуючими (атака на аргументи опонентів);

- пояснюючими (наприклад, пояснення сьогоднішньої ситуації з - обговорюваного питання) ;

- логічними (виявляють зв'язок підтримок (фактів, статистики, інших доказів) з аргументами

2) Спікер має прийняти 2-3 інформаційних запити за промову, не більше і не менше. Правило кожного спікера: «Два задати, два прийняти»

3) Запити не повинні задаватися під час першої та останньої «захищеної» хвилини виступу перших, других і третіх спікерів, а також під час всієї четвертої промови

4) Недопустимі повторні запити (з інтервалом менше 15-20 секунд), що задаються явно з метою збити опонента з думки і тим самим перервати хід його виступу

5) Виступаючий спікер є «господарем часу»: він може прийняти, відхилити запит або змусити задаючого почекати кілька секунд.

Специфіка формату:

- Немає тайм-аутів.
- Питання (тут - інформаційні запити) задаються під час промов. Причому інформаційний запит відрізняється саме тим, що звучить не завжди у формі питання. Однак якусь відповідь на таку ремарку виступаючий спікер все одно має дати.
- Кейс (аргументи) поділяється між першими двома спікерами
- Четверта промова в команді (порівняльний аналіз позицій сторін, «заключне слово») виголошується або першим, або другим спікером.
- Останні промовці «міняються місцями»: спочатку виступає спікер заперечення, завершує гру спікер ствердження.

Суддівство

Зазвичай даний формат судять колегії суддів, що складаються з непарної кількості (в основному 3 людини). Важливою в суддівстві є оцінка виступу спікерів за особливою шкалою балів. Існують три критерії суддівства:

- Стиль (спосіб виступу, манера говорити, ораторське мистецтво)
- Зміст (аргументація і аналіз)

- Стратегія (структура виступу і проходження загальнокомандної лінії аргументації).

Тому важливо оцінити не тільки, що сказав спікер, але і як і в якій послідовності він/вона це зробили.

1 і 2 критерії (стиль і зміст) оцінюються виходячи з максимальної суми 40 балів по кожному критерію, Критерій 3 (стратегія) виходячи з максимальної суми 20 балів кожному спікеру. Загальна сума балів по трьом критеріям складає оцінку спікера в перших 6 конструктивних промовах. Таким чином, бали виставляються виходячи зі 100 бальної шкали, але реальна сума зазвичай рідко буває нижче 60 і вище 80.

Завершальні промови ("останнє слово") оцінюються виходячи з 50 бальної максимальної шкали (іноді також розбивається по трьом критеріям - 20 за стиль, 20 за зміст, і 10 за стратегію - але часто і виставляється єдиною сумою). При оцінюванні даних промов рідко виставляється сума вище 40...Середня промова оцінюється приблизно на 25 балів.

Таким чином, загальна кількість балів команди нараховується виходячи зі складання 4-х оцінок за 4 виступи від кожної команди. Рішення судді може відрізнятися від суми балів команд - тобто "перемога з меншими балами" (low-point win) допускається.

ТЕМА «ВСЕСВІТНІЙ ФОРМАТ ШКІЛЬНИХ ДЕБАТІВ»(*ч.2)*

Очікувані результати

Після цього заняття вихованці будуть знати:

- *правила гри Всесвітнього формату шкільних дебатів;*
- *як вдосконалювати навички формулювання та висловлення своєї думки.*

Регламент заняття

1. Вступна частина – до 5 хв.
2. Основна частина – до 80 хв.
3. Підсумкова частина – до 5 хв.

Вступна частина

Вправа-розминка «фью-фью», 5 хв.

Ведучий називає ім'я учасника. Ті, що сидять з боків, підносять найближчу руку від названого до свого вуха, махають і говорять «фью», названий так робить двома руками і говорить «фью-фью» і називає наступного гравця. Темп прискорюється.

Основна частина

Робота в малих групах» Кросворд», 20 хв.

Учасникам пропонується розгадати кросворд «Дебати»

По горизонталі

1. Це наука про способи переконання та впливу на аудиторію з урахуванням її особливостей;

4. Наука про закони і різновиди мислення, способи пізнання та умови істинності знань і суджень;

7. Короткий і точний виклад ситуації з конкретними цифрами і даними;

9. Положення, що коротко й чітко формулює основну ідею чого-небудь або провідне завдання, що стоїть перед кимось;

10. Чітко структурований і спеціально організований публічний обмін думками між двома сторонами з актуальної теми.

По вертикалі

2. Форма думки, виражена в мові пропозицією, яку виголошують або пишуть, коли хочуть отримати інформацію, що цікавить;

3. Це агітаційний виступ на масових зборах. Він присвячується одній великій темі, яка хвилює слухачів (звичайно до неї в цей час прикута загальна увага);

5. Мірило, вимоги, випробування для визначення або оцінки людини, предмета, явища; ознака, взята за основу класифікації;

6. Усне чи письмове повідомлення, пояснення з приводу чийогось запитання, звертання тощо; розповідь на задану тему;

8. Набір фраз, тверджень або припущень, в яких містяться передумови і висновок;

10. Інформація, що слугує підтвердженням певних обставин.

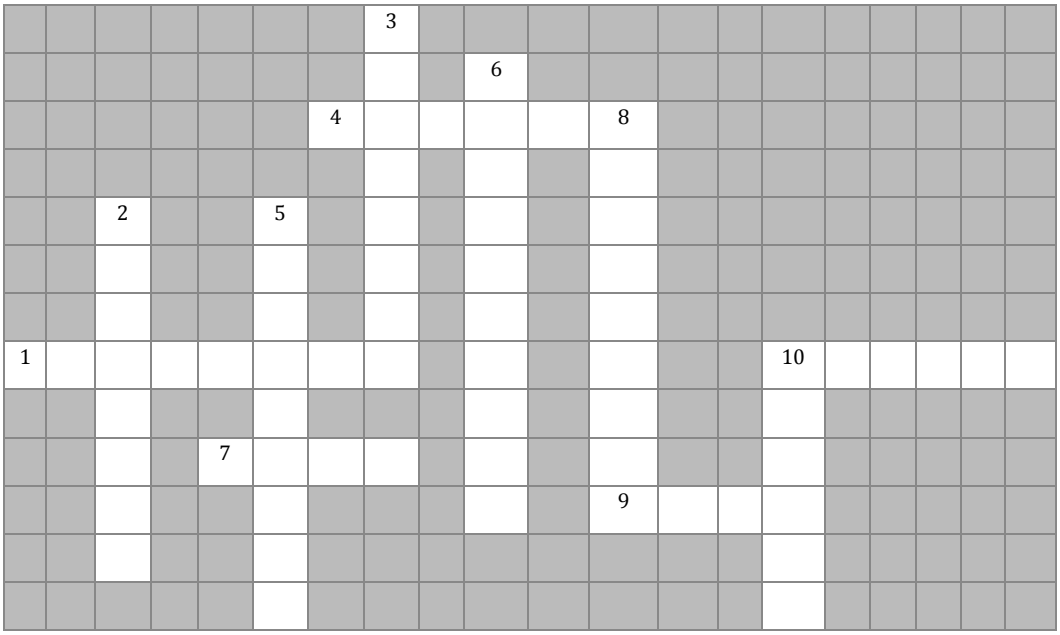

Правильні відповіді:

							[3]п												
							р		[6]в										
						[4]л	о	г	і	к	[8]а								
							м		д		р								
		[2]п			[5]к		о		п		г								
		и			р		в		о		у								
[1]р	и	т	о	р	и	к	а		в		м			[10]д	о	к	а	з	и
		а			т				і		е			е					
		н		[7]к	е	й	с		д		н			б					
		н			р				ь		[9]т	е	з	а					
		я			і									т					
					й									и					

Вправа «Право на життя. Смертна кара», 20 хв.

Дискусія про смертну кару: аналіз і рішення

Одним із фундаментальних прав людини є право на життя. Однак у багатьох сучасних країнах зберігається смертна кара. Ставлення до неї неоднозначне, існуючі крайні позиції можна представити у вигляді дискусії двох людей:

Перший спікер позиції «За смертну кару»: «Смертна кара суперечить головному праву людини — праву на життя. Ніхто, включаючи й державу, не має права робити замах на людське життя. Тому смертна кара в правовій державі має бути скасована».

Перший спікер позиції «Проти смертної кари»: «Я згоден з тим, що право на життя носить фундаментальний характер. Я також згоден з тим, що права людини повинні бути гарантовані державою.

Проте смертна кара застосовується до тих осіб, які самі порушили права інших людей. Здійснюючи тяжкий злочин, людина тим самим ставить себе поза законом, вона опиняється за межею суспільства, моралі, моральності. Отже, до нього не застосовуються, права людини. Злочин проти життя інших людей має каратися самими жорстокими методами, аж до смертної кари».

Другий спікер позиції «За смертну кару»: «Перш за все, я хочу зауважити з приводу Вашого останньої тези про гарантії проти подібних злочинів.

У країнах, де як і раніше, існує та застосовується смертна кара, тяжких злочинів проти життя, честі та гідності людини відбувається не менше, ніж у країнах, де смертна кара скасована.

Тепер з приводу справедливості: відплата - це ще не справедливість. Вводячи смертну кару, держава сама переступає через права людини. Якщо сьогодні держава не гарантує право на життя, хай навіть самому запеклому злочинцеві, то завтра вона не гарантує це право доброчесному, законослухняному громадянинові.

До того ж, скажемо прямо, слідство і правосуддя іноді допускають помилки. Відомі випадки, коли помилково до страти засуджувалися особи, що згодом виявлялись невинними у скоєні тяжких злочинів.

Тому я роблю висновок, що держава в ім'я прав людини має відмовитися від смертної кари, замінивши її, скажімо, на довічне ув'язнення. Смертна кара людини, яка вчинила тяжкий злочин проти життя пішого, - це відновлення справедливості і гарантія від подібних «починів в подальшому».

Другий спікер позиції «Проти смертної кари»:

«Цікаво виходить. Страту Ви пропонуєте скасувати заради дотримання прав людини. А довічне ув'язнення хіба не порушує право людини на свободу? Зрештою, чи не здається вам, що ви пропонуєте замінити одне порушення прав людини з боку держави (смертну кару) іншим (довічним ув'язненням)?

А якщо, слідуючи вашій логіці, держава не повинна порушувати права людини, то потрібно взагалі скасувати всю пенітенціарну систему. До чого ж ми тоді, у результаті, прийдемо?»

Завдання:

1. Приєднайтесь до запропонованої дискусії.

2. Виступіть в ролі третього спікера і підведіть підсумки дебатів:

а) з боку позиції ствердження;

б)з боку позиції заперечення.

3. Яка зі сторін є більш переконливою і чому? Висловіть свою думку. З чим Ви згодні, а з чим – ні ?

Гра руханка «Атоми і молекули», 5 хв.

Тренер: «Зараз ви всі станете "атомами" і будете хаотично переміщатися по кімнаті. Коли я назву яке-небудь число, наприклад, "три", ви об'єднаєтеся в "молекули" по три "атоми" в кожній, взявшись за руки. Якщо я скажу "п'ять", то в "молекулі" буде п'ять "атомів". Якщо в групі більше "атомів", зайві (їх обирає група або вони самі вирішують) сідають.. Якщо в "молекулі" менше учасників, ніж треба, то сідають всі "атоми». Продовжують грати ті, хто залишилися. Тож, починаємо!»

Вправа «Блеф», 15 хв.

На аркуші паперу кожен учасник пише складне дискусійне питання, таке, на яке він сам не знає відповіді, наприклад, «як потрібно вирішити проблему вирубки лісу в ПАР» або «слід ввести ліміт витрат на зарплатню футболістам в Японії». Всі папірці повинні бути акуратно згорнуті і поміщені в спеціально відведену чашу. Після цього кожен гравець повинен вибрати навмання папірець з питанням, прочитати його вголос і протягом однієї хвилини дати чітку, лаконічну і переконливу відповідь. При цьому він може висловлювати свою думку і приводити в якості доказів факти або придумувати їх. Головна

мета цієї вправи не виявити правду, а розвинути вміння переконувати.

Якщо учасники навчаться вимовляти хороші промови на теми, про які мало знають, та ще й без часу на підготовку, тоді вони зможуть впоратися з будь-якою ситуацією, яка може виникнути при суперечці.

Блеф – прекрасний спосіб практикуватися у виголошенні промов та суперечці.

Практика. Тест, 20 хв.

Завдання: Потрібно вибрати слово, що випадає з логічного ряду(див. додаток 4).

Заключна вправа «Море», 5 хв.

Хід роботи. Ведучий вішає зображення - «море» в зручному для учасників місці і закріплює на ньому «острови». Приклади островів: «острів відкриттів», «острів питань», «острів знань», «острів несподіванок», «острів незгоди» і т.д. Роздає всім учасникам «кораблики» і просить учасників по черзі підходити до «моря», розміщувати там свій «корабель» і коментувати, чому обрано саме це місце. Вправа закінчується, коли всі учасники розмістили свої кораблі.

Процес підготовки за 15 хвилин

Рекомендований загальний підхід

Роздуми (3-5 хв.)	Обговорення (7-10 хв.)	Розподіл (1 хв.)	Деталізація (2 хв.)
• **Відповісти на 3 запитання:** – Що треба довести? – За яких умов це буде доведено? – Як дія у резолюції призведе до цих умов? • **Максимально чітко записати формулювання**	• **Звірити розуміння теми з партнером** – головне питання – умови доведення • **Порівняння списку аргументів** – хтось один зачитує свій список аргументів – інший додає ті, що не були названі • **Фокус** – відкидання поганих аргументів – ранжування за ступенем важливості	• **Розподіл ролей між гравцями** – «стандартний» розподіл ролей у команді, або – першим іде той, хто краще розуміється на темі • **Розподіл аргументів** – групування по значенню/блокам – 2 найголовніші першому спікеру – 1 головний - другому	• **Продумування ключових аргументів** – накидати логічний лонцюжок – подумати про необхідну фактичку підтримку у промові – подумати про відповідь опозиції • **План промови** – записати аргументи у порядку презентації – визначити час для опонування та власної аргументації

Додаток 3

Приклади тем

1. Цей парламент буде ігнорувати свята(В).
2. Цей парламент вважає, що гроші – найбільша проблема молоді. (НЗ)
3. Цей парламент вважає, що гроші потрібні для того, щоб про них не думати.(НЗ)
4. Цей парламент вважає, що дебатування – це марне витрачання часу. (В)
5. Цей парламент вважає, що демократія - це ілюзія. (НЗ)
6. Цей парламент вважає, що замале навчання - небезпечна річ. (В)
7. Цей парламент вважає, що Кока-кола - символ нашого покоління. (В)
8. Цей парламент вважає, що ми повинні мати більше свободи. (З)
9. Цей парламент вважає, що наше майбутнє поза цим світом. (В)
10. Цей парламент вважає, що освіта повинна бути привілеєм. (З)
11. Цей парламент вважає, що поєднання роботи та навчання корисне. (З)
12. Цей парламент вважає, що політики купують молодь видовищами.(З)
13. Цей парламент вважає, що реклама – це суцільна брехня.(НЗ)
14. Цей парламент вважає, що сучасна система освіти не формує громадянську свідомість (З)
15. Цей парламент вірить, що з дебатерів утворюються

гарні сім’ї (НЗ)

16. Цей парламент вірить, що стакан порожній наполовину(В)

17. Цей парламент вірить, що як корабель назвеш, так він і попливе (В)

18. Цей парламент перевибере Президента (В)

19. Цей Парламент повернеться у старі часи (В)

20. Цей парламент спитає людей (В)

21. Ця Палата буде показувати судові засідання по телевізору(НЗ)

22. Ця Палата вважає, що міцне здоров'я - це право людини(З)

23. Ця Палата вважає, що позбавляти життя не можна ні за яких обставин (З)

24. Ця Палата вважає, що уряду слід мати свої телеканали і радіостанції (З)

25. Ця Палата вважає, що пропаганда патріотизму в школах веде до пропаганди дискримінації(З)

26. Ця Палата вважає, що толерантність по відношенню до культури іммігрантів загрожує місцевій культурі(З)

27. Ця Палата вважає, що цілі не виправдовують засоби (НЗ)

28. Ця Палата визнає компанії з виробництва та продажу тютюнових виробів відповідальними за наслідки вживання їх продукції (З)

29. Ця Палата заборонить партії, які пропагують ксенофобію (З)

30. Ця Палата підтримує створення міжнародного кримінального суду (З)

31. Ця Палата вважає Інтернет основним правом людини(З)

32. Ця Палата вважає, що США програє війну з тероризмом(З)

33. Ця Палата введе обмеження на покупку машин (НЗ)

34. Ця Палата заборонить будь-яку рекламу тютюнових виробів (НЗ)

35. Ця Палата змінить політику щодо вирубки лісів(З)

З - закрита тема; НЗ - напів-закрита тема; В – відкрита тема

Додаток 4

ТЕСТ

Потрібно вибрати слово, що випадає з логічного ряду

1. а) чорнило, б) туш, в) ручка, г) фарба.
2. а) скоро, б) швидко, в) поспішно, г) поступово.
3. а) лист, б) грунт, в) кора, г) луска.
4. а) ненавидіти, б) зневажати, в) обурюватися, г) розуміти.
5. а) дряхлий, б) маленький, в) зношений, г) ветхий.
6. а) темний, б) світлий, в) блакитний, г) тьмяний.
7. а) гніздо, б) барліг, в) сторожка, г) нора.
8. а) будівля, б) хата, в) юрта, г) цегла.
9. а) цегла, б) пісок, в) розчин, г) сходи.
10. а) хвилювання, б) ураження, в) провал, г) крах.
11. а) успіх, б) перемога, в) провал, г) сон.
12. а) грабіж, б) крадіжка, в) вечір, г) розбій.
13. а) м'ясо, б) гуляш, в) вирізка, г) сметана.
14. а) глибокий, б) високий, в) світлий, г) низький.
15. а) хата, б) палац, в) світанок, г) хлів.
16. а) береза, б) дуб, в) квітка, г) вільха.
17. а) година, б) рік, в) захід, г) хвилина.
18. а) добрий, б) поблажливий, в) злий, г) рішучий.
19. а) олівець, б) пензлик, в) чорнило, г) фломастер.
20. а) вхід, б) вихід, в) відстань, г) двері.
21. а) роман, б) повість, в) розповідь, г) пісня.

22. а) німці, б) французи, в) іспанці, г) росіяни.

23. а) місто, б) передмістя, в) село, г) село.

24. а) музей, б) церква, в) мечеть, г) кірха.

25. а) Київ, б) Миколаїв, в) Одеса г) Бердянськ.

26. а) пліт, б) човен, в) пирога, г) каное.

27. а) чайка, б) соболь, в) качка, г) голуб.

28. а) стеля, б) вікно, в) підлога, г) стіна.

29. а) кавун, б) банан, в) яблуко, г) диня.

30. а) горобець, б) соловей, в) канарка, г) снігур.

31. а) олово, б) глина, в) свинець, г) мідь.

32. а) пластик, б) пісок, в) кераміка, г) бронза.

33. У графина: а) горло, б) пробка, в) дно, г) ручка.

34. а) голод, б) худоба, в) їжа, г) весна.

35. а) голосно, б) тихо, в) весело, г) дзвінко.

36. Мови бувають: а) слов'янські, б) негритянські, в) романські, г) німецькі.

37. а) шолом, б) хустка, в) каска, г) капелюх.

38. а) кінодраматург, б) кінолог, в) кінорежисер, г) кінооператор.

39. а) протокол, б) аварія, в) арешт, г) вітер.

40. а) суддя, б) адвокат, в) прокурор, г) свідок.

41. а) козак, б) драгун, в) улан, г) гусар.

42. а) полковник, б) капітан, в) поручик, г) прапорщик.

43. а) студент, б) викладач, в) доцент, г) професор.

44. а) очі, б) зір, в) спостереження, г) шкіра.

45. а) лібрето, б) увертюра, в) афіша, г) арія.

46. а) літак, б) вертоліт, в) мотодельтаплан, г) парашут.

47. а) маточка, б) стеблинка, в) тичинка, г) пелюстка.

48. а) вовк, б) рись, в) лисиця, г) собака.

49. а) журналіст, б) депутат, в) чиновник, г) прокурор.

50. а) вода, б) кока-кола, в) тонік, г) квас

Відповіді на ТЕСТ № 2

1. в) ручка, інші – використовуються для розмальовки.

2. г) поступово, інші вказують на прискоренням.

3. г) луска, все інше - про дерево.

4. г) розуміти, інші дієслова мають негативний відтінок.

5. б) маленький, інші - вказують на зношеність.

6. в) блакитний, інші - ступінь освітленості.

7. в) сторожка, інше - для тварин.

8. г) цегла, інше - житло людини.

9. б) пісок - природний матеріал.

10. а) хвилювання, інші - результат.

11. г) сон, інші - результат.

12. в) вечір не пов'язаний із злочинами.

13. г) сметана - продукт з молока.

14. в) світлий, інші мають лінійне вимірювання,

15. в) світанок - і три житла,

16. в) квітка - і три дерева.

17. в) захід - і одиниці часу.

18. г) рішучий - і добро, зло.

19. в) чорнило - і те, чим наноситься фарба, чорнило.

20. в) відстань - і покажчики.

21. г) пісня - і жанри писемного мовлення без музики.

22. г) росіяни - національність виражена прикметником, всі інші національності - іменником.

23. б) передмістя - частина міста, інші - населені пункти,

24. а) музей, інші - для Бога.

25. в) Київ, інші на березі морі

26. а) пліт, інші - об'ємні види човнів.

27. б) соболь - і птахи.

28. б) вікно - і глухі площини.

29. б) банан з тропіків.

30. в) канарка не живе на природі,

31. б) глина не є метал.

32. б) пісок - природний матеріал.

33. б) пробка - окремо від графина.

34. г) весна ніяк не пов'язана з іншими.

35. в) весело і ступені гучності.

36. б) немає спільних мов для всіх негрів.

37. б) хустка не має форми, що і відрізняє її від інших уборів.

38. б) кінолог - для собак.

39. г) вітер - і порушення дорожніх правил.

40. г) свідок, інші працюють в суді.

41. а) козак, всі інші види військ на час тільки строкової служби.

42. б) капітан, всі інші слова - росіяни.

43. а) студент, інші його навчають.

44. г) шкіра не пов'язана з іншими.

45. в) афіша - поза спектаклем.

46. г) парашут не має двигуна.

47. б) стеблинка не пов'язана з бутоном.

48. б) рись – з кішок.

49. а) журналіст, інші здійснюють владу.

50. а) вода, інші створені людиною.

ТЕМА «ІНШІ ДЕБАТНІ ФОРМАТИ»

ДЕБАТИ ЛІНКОЛЬНА-ДУГЛАСА

В цьому форматі беруть участь двоє людей: одна, яка стверджує і інша, яка заперечує. Дебати Лінкольна-Дугласа можуть використовувати одну тему протягом року, але не обов'язково. Дебати у коледжах використовують політичні теми, у старшій школі у дебатах використовують ціннісні теми (як, наприклад, чи є глобалізація скоріше шкідливою, ніж корисною). (різні типи тем будуть пояснені у розділі 6). Головні відмінності між дебатами Лінкольна-Дугласа та командними є у тому, що там менша кількість промов і ви не матимете можливості залежати від партнера, який допомагатиме вам.

Зауважте, що навіть при тому, що однакові типи промов можуть мати різне продовження для кожної команди, обидві команди мають однакову кількість часу для проголошення.

Порядок виступів та регламент мають бути наступними:

Перша стверджуюча промова	8 хвилин
Перехресне опитування	3 хвилини
Перша заперечуюча промова	12 хвилин
Перехресне опитування	3 хвилини
Друга стверджуюча промова	6 хвилин
Друга заперечуюча промова	6 хвилин
Третя стверджуюча промова	4 хвилини

Час на підготовку: кожному дебатеру дається шість хвилин часу на підготовку до всіх виступів.

АМЕРИКАНСЬКИЙ ФОРМАТ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ

У дебатному раунді приймають участь дві дебатні команди по два гравці у кожній, а також Спікер. Під час раунду Спікер виконує функції судді та арбітра з правил. Одна команда представляє Уряд, інша – Опозицію. Команда Уряду складається з Прем'єр-міністра, який говорить двічі, та члена Уряду, який говорить один раз. Команда Опозиції складається з Лідера Опозиції, який проголошує дві промови, та члена Опозиції, який проголошує одну промову. Уряд пропонує кейс на доведення специфічної тези, правильність (правдивість) якої Уряд має продемонструвати. Опозиція не зобов'язана що-небудь пропонувати, але повинна продемонструвати некоректність тверджень Уряду. Наприкінці раунду Спікер вирішує, ґрунтуючись на аргументах, висунутих у раунді, чи довів Уряд свій кейс, чи Опозиція спростувала його. Перемагає команда, яка більш переконливо виконала своє завдання.

Порядок і тривалість промов

- Конструктивна промова Прем'єр-міністра (ПМК): 7 хвилин
- Конструктивна промова Лідера Опозиції (ЛОК): 8 хвилин
- Конструктивна промова Члена Уряду (ЧУК): 8 хвилин
- Конструктивна промова Члена Опозиції (ЧОК): 8 хвилин
- Спростовуюча (підсумовуюча) промова Лідера Опозиції (ЛОС): 4 хвилини
- Спростовуюча (підсумовуюча) промова Прем'єр-міністра Уряду (ПМС): 5 хвилин

Примітка: до кожної промови є до 30 пільгових секунд понад встановлений час.

Нові аргументи

Нові аргументи можуть наводитись в будь-який час упродовж перших чотирьох промов. Ці промови називаються конструктивними. Нові аргументи не можуть наводитись під час спростовуючи промов - двох останніх промов у раунді. Тим не менш, Прем'єр-міністр має право відповісти на нові аргументи Опозиції, наведені у промові Члена Опозиції. Так, ПМС може включати нові відповіді, але не нові аргументи.

Пункти інформації

Під час перших чотирьох промов, дебатери можуть підійматись для того, щоб задати промовцю запитання або вставити коротку репліку. Ця процедура називається «пункт інформації» і виглядає так:

1. Дебатер, який бажає задати пункт інформації (ПІ), піднімається зі свого місця, кладе руку на маківку своєї голови та протягує другу руку, щоб показати, що має пункт інформації.

2. Дебатер, який виголошує промову, може вибирати: приймати пункт інформації чи відхилити його. Якщо дебатер не хоче приймати пункт, він просто говорить: «Дякую, ні», або робить відповідний жест. Запитуючий сідає. Дебатер, який має ПІ, не має права переривати промовця, якщо його пункт не прийнято.

3. Якщо дебатер, який виголошує промову, приймає ПІ, тоді він (вона) говорить «Щодо цього…», «Будь-ласка», «Приймається» та дозволяє запитуючому виголосити ПІ. В будь-який час, дебатер, чия промова триває, має право перервати ПІ та попросити запитуючого сісти.

Дебатер, який проголошує промову, не зобов'язаний приймати або відхиляти ПІ невідкладно. Він (вона) має право залишати запитуючого стоячим, доки для нього (неї) не стане зручно відреагувати. Деякі дебатери використовують спеціальну форму ПІ –

пункт класифікації (уточнення). Уточнення означає, що дебатер не зрозумів кейс або конкретний аргумент. Якщо це можливо, промовець повинен намагатися надати відповідне уточнення, щоб упевнитись у відсутності у дебатному раунді непорозумінь. Не варто зловживати пунктами уточнення, задаючи занадто багато запитань, або видавати нові аргументи за уточнення.

Час на підготовку: Немає додаткового часу на підготовку між промовами. Єдиний підготовчий час складає 15 хвилин, який дається перед початком дебатів.

БРИТАНСЬКИЙ ФОРМАТ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ДЕБАТІВ

У *Парламентських дебатах (Світовому стилі або Європейському/ Британський Парламент)*, чотири команди водночас з двома гравцями у кожній команді на стверджуючій стороні та двома командами з двома гравцями на заперечуючій стороні. Усі промови продовжуються однаковий час. Чотири команди готують свої аргументи окремо і усі опоненти заперечують один проти одного. Суддя вирішує, яка команда найкраще дебатувала та відстоювала сильніше свої аргументи і свій стиль проголошення. Найкраща команда отримає три очки, друга краща команда – два, третя – отримає одне очко, і четверта – не отримає жодного. У деяких випадках, одна з команд, що заново презентувала ствердження, отримує три очки, у той час, коли інші не отримують жодного.

У Світовому дебатному стилі, промовці можуть приймати або відхиляти пункти інформації як і у НПДА-стилі, але цей формат не дозволяє пунктів порядку.

Порядок виступів та регламент мають бути наступними:

Оголошення теми та час на підготовку перед промовою	15 хвилин
Перший відкриваючий стверджуючий	7 хвилин
Перший відкриваючий заперечуючий	7 хвилин
Другий відкриваючий стверджуючий	7 хвилин
Другий відкриваючий заперечуючий	7 хвилин
Перший закриваючий стверджуючий	7 хвилин
Перший закриваючий заперечуючий	7 хвилин
Другий закриваючий стверджуючий	7 хвилин
Другий закриваючий заперечуючий	7 хвилин

ПУБЛІЧНИЙ ФОРУМ

Публічний форум (також називається *Дебати Теда Тернера* або *Протиріччя*) одне з найновіших подій у змаганнях дебатерів. Публічний форум намагається залучити більше учнів створенням подій – змагань, орієнтованих на аудиторію, зазвичай без залучення дебатних суддів. Нові теми, обрані для балансу оцінювання аргументації обох сторін, анонсуються кожного місяця на www.nfonline.org. Дебатери використовують приклади, але зазвичай не читають це дослівно під час дебатів. Команди Публічних форумів складаються з двох осіб і бувають *pro* - (стверджуюча) та *contra-команда* (заперечуюча). Резолюції також можуть бути на користь політичних або ціннісних тем.

Перед дебатами команди підкидають монетку і переможець обирає чи буде він у команді „про”, чи „контра”, і чи буде першим чи останнім промовцем. Не так, як у інших форматах, контр гравець може починати дебати. Команда, яка говорить першою, не говоритиме останньою.

Замість перехресного опитування, публічні форуми мають *перехресний вогонь.* Під час цього, дебатери, які щойно закінчили говорити, можуть ставити питання і відповідати на них одне одному.

Підсумовуючі промови дозволяють промовцям резюмувати найкращі аргументи своєї сторони. Це шанс для більшого спростування, але не для нових аргументів. У *заключному зауваженні* кожна команда представляє ще раз лише ОДИН аргумент, щодо якого команда впевнена, що він є виграшним для них у дебатах.

Порядок виступів та регламент мають бути такими:

Команда С промовець 1	4 хвилини
Команда З промовець 1	4 хвилини
Перехресний вогонь (між С1 та З1)	3 хвилини
Команда С промовець 2	4 хвилини
Команда З промовець 2	4 хвилини
Перехресний вогонь (між С2 та З2)	3 хвилини
С1 підсумовуюча	2 хвилини
З1 підсумовуюча	2 хвилини
Великий перехресний вогонь (всі промовці)	3 хвилини
С2 заключне зауваження	1 хвилина
З2 заключне зауваження	1 хвилина

Час на підготовку: кожній команді даються дві хвилини підготовчого часу між промовами.

ОКСФОРДСЬКІ ДЕБАТИ

1. Дебати організовує і проводить Голова. Він не має права брати участі в дискусії, тому що є нейтральною особою.

2. Голову підтримує Секретар, котрий інформує виступаючого

про те, скільки часу йому залишилося, а також займається документацією дебатів.

3. Перед дебатами учасники займають місця згідно такого принципу:

- з правої сторони особи, що захищають тезу
- з лівої сторони особи, що заперечують тезу
- у кінці залу, в середині особи, котрі ще не мають виробленої позиції (так зване «болото»).

Перші місця призначені для головних виступаючих.

4. Кожний виступаючий повинен розпочати виступ словами: "Пане Голово..", звертаючись до особи, що проводить дискусію, якщо це не буде втручанням.

5. Учасники дебатів повинні звертатися один до одного, вживаючи форми "Пан/Пані".

6. У дебатах по черзі виступають особи, що захищають тезу, і ті, що цю тезу заперечують. Першим виступає той, хто одночасно захищає і визначає тезу. Наступні виступаючі повинні обговорювати цю визначену тезу. Останні виступаючі підсумовують аргументи сторін. Закінчує виступаючий, що заперечує тезу.

7. Після головних виступів починаються дебати в залі, в яких кожен має право голосу (в тому числі головні виступаючі), перед виступом називаючи своє ім'я і прізвище. Виступаючі по черзі представляють сторони, що підтримують і заперечують тезу. Розпочинає виступ той, що захищає тезу. Дебати тривають до того часу, коли вже немає охочих виступити на захист даної сторони або до постанови Голови.

8. Особа, що отримала право голосу, підходить до трибуни на відповідну сторону. Вона не повинна від неї далеко відходити.

9. Учасники дебатів мають право задавати питання і надавати інформацію, встаючи з місця, поклавши ліву руку на голову, а праву підносячи до гори і говорячи слова: "Питання" або "Інформація". Виступаючий має право прийняти або відхилити втручання за допомогою виразного жесту або говорячи слова "Дуже прошу" чи "Ні, дякую". Втручання не може бути довшим, ніж 2-3 речення.

10. Якщо втручання відхиляється, то особа, що задає питання повинна без слів сісти.

11. Виступаючий і Голова мають право у будь-яку хвилину перервати втручання.

12. Виступаючі повинні чітко дотримуватися часу, призначеного для виступу. Після закінчення цього часу Голова має право перервати виступ.

13. Учасники дебатів можуть змінювати місця і залишати зал лише у перервах між виступами.

14. Голова заспокоює зал словами: "Тиша". В окремих випадках Голова має право попросити залишити зал учасників, що не дотримуються регламенту.

15. Після дебатів проводиться голосування, в якому всі присутні мають право виступити на захист обраної сторони. Голосуючі повинні оцінювати не тезу, а аргументи, представлені сторонами.

Ролі промовців під час оксфордської дебати.

Пропозиція	**Опозиція**
I промовець: Він відкриває дискусію. Його завданням є визначення теми. Він повинен звернутися до тези, визначаючи всі незрозумілі в ній формулювання. Потім він повинен	*I промовець:* Його завданням є звернутися до означення тези іншої сторони і представлення її власного розуміння, причому це не

представити 3 (максимум 4) основні аргументи своєї сторони, частково обґрунтовуючи їх. Цей промовець мас на виступ 8 хвилин. Його роль не є надто складна, проте дуже важлива, оскільки всі наступні промовці як зі сторони пропозиції так і опозиції повинні триматися визначеної ним тези.	може бути цілком інше означення, а лишень не більше як власне відношення до тези в рамках представленого пропозицією значення. Потім промовець повинен представити 3 головні контраргументи до тези і обґрунтувати їх. На свій виступ він має 8 хвилин. Його роль також не є важка, проте визначає вона усю подальшу стратегію своєї сторони.
II промовець: Його завданням є розкриття аргументів першого промовця. Він може дуже коротко звернутися до аргументів опозиції, але це не є його основним завданням. Він повинен розвинути обґрунтування аргументів першого промовця і додати власні (максимум 3) нові аргументи, котрі пов'язані зі попередніми. Він має на виступ 6 хвилин. Ця роль також не належить до складних.	*II промовець:* Подібно до II промовця зі сторони пропозиції.
III промовець: Він повинен заперечувати аргументи другої сторони. Він не повинен	*III промовець:* Подібно до III промовця зі сторони пропозиції.

наводити власні нові аргументи. Лише в крайньому випадку він може це зробити. Проте він повинен згадати усі аргументи противників і по мірі можливості заперечити їх або показати відсутність їх зв'язку з темою дискусії. На виступ він має б хвилин. Це с найважча роль в дискусії, котра вимагає постійної уваги до аргументів противників і динамічного їх аналізу.	
IV промовець: Він підсумовує аргументи своєї сторони. Він може, але дуже коротко, згадати попередній виступ противника. Якщо попередній промовець з його сторони не виконав своєї функції як належить, то він повинен коротко згадати аргументи противників. Його основним завданням являється все ж таки повторення і закріплення найважливіших аргументів, наведених даною стороною, а також обґрунтування їх значення. Він не повинен приводити жодних нових аргументів. Ця роль не належить до важких,проте є дуже важливою, оскільки виступ саме цього промовця залишається в пам'яті слухачів. Промовець має 6 хвилин.	*IV промовець:* Подібно до IV промовця зі сторони пропозиції. Додатковим козирем, котрого промовця повинен використати є те, що він закриває основну частину дискусії і він має останнє слово.

Контрольні питання. Відгадати імена (назви) форматів:

- Перший з них має однакове ім'я з одним з найвпливовіших критиків тоталітаризму, а тож має такі властивості як: час на підготовку та раунд перехресних запитань;
- Що ж, якщо ви відгадали назву одного інопланетного мешканця, то спробуй познайомитися й з іншим. Нам відомо, був створений в 1998 році в Австралії;
- У наступного формата є дві голови та дві ноги. Будь уважним, бо він полюбляє інтерпретувати різні теми;
- У вас чудові успіхи, а як звати формат, в якому беруть участь тільки 2 дебатера, один з яких виступає «за», а інший «проти» заданої теми, а його ім'я походить від прізвищ двох американських політиків.
- Батьківщиною цього формату є Великобританія, а люблять в нього грати студенти з різних країн;
- Цей формат має таку ж саму назву, як і один із самих «крутих» університетів, 80% студентів якого грають в дебати;
- Останній формат підкидає монетку перед грою, має великий перехресний вогонь та складається з двох команд під назвою pro та contra.

СУДДІВСТВО В ДЕБАТАХ. ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА СУДДІВСТВА

Суддівство в дебатах - це процес прийняття рішення про те, яка команда краще дебатувала на основі аналізу ходу гри, зіткнення думок. Тому роль судді в дебатах дуже важлива, бо скільки людей, стільки й думок.

Суддею в дебатах може бути, в принципі, будь-яка «розумна» людина, яка здатна зробити вибір: яка зі сторін переконала його в тій чи іншій позиції. У дебатах суддями можуть бути батьки, вчителі, студенти, учні шкіл, взагалі всі, хто цікавиться обговорюваними проблемами. Щоб бути хорошим суддею, зовсім не обов'язково володіти якимись спеціальними знаннями або досвідом в різних галузях[18]. Більш того, хороший суддя на час дебатів повинен «забути» всі свої знання і думки з обговорюваної теми, які у нього є. Він являє собою на дебатах «tabula rasa» - «чисту дошку», відкриту для будь-яких аргументів.

Оскільки «Дебати» - гра ситуативно-творча, і суддями є звичайні люди, суддівство не може бути повністю об'єктивним, воно завжди суб'єктивно і залежить від конкретної ситуації, місця і часу проведення, але це не звільняє суддю від прийняття обґрунтованих рішень. Суддя повинен бути неупередженим, справедливим і чесним при прийнятті рішень. Роль суддів у дебатах - не виносити вирок, як в суді, а, докладно обґрунтовуючи свої рішення, сприяти навчанню учасників дебатів. Треба пам’ятати, що ДЕБАТИ - ЦЕ ОСВІТНЯ ТЕХНОЛОГІЯ.

Суддя повинен приймати незалежне рішення і поважати рішення інших суддів. У свою чергу, рішення суддів є остаточними і оскарженню не підлягають, тому на них лежить велика моральна

відповідальність. Саме тому, перш ніж судити, доцільно ознайомитися з деякими загальними методами суддівства.

Завданнями дебатного судді є:

1) Обґрунтування і пояснення рішення про перевагу однієї сторони над іншою (ЧОМУ?)

2) Прийняття цього рішення (ХТО?)

Основними критерієм суддівства - тобто тим фактором, який суддя бере до уваги при винесенні рішення є переконливість, тобто відчуття того, що саме дана команда переконала суддю в своїй позиції. Вона в свою чергу, ґрунтується на інших умовах, а саме:

1) АРГУМЕНТАЦІЯ - ряд суджень на захист або спростування даної тези і спростування аргументів опонентів.

2) ДОКАЗИ і ПІДТРИМКИ - підкріплення аргументації логічними ланцюжками і фактами, прикладами, статистикою або цитатами експертів.

3) СТРУКТУРА ВИСТУПУ - зв'язок аргументів між собою і з темою, послідовність контраргументації.

4) СПОСІБ ВИСТУПУ - доступність мови, манера її проголошення, вербальні і невербальні прийоми виступу.

У кожному з наведених критеріїв суддя задає собі ряд питань і сам же відповідає на них. Однак немає стандартної формули - за що і скільки знімати бали. АЛЕ: є ситуація в дебатах, яка є приводом для зняття балів, а в деяких випадках і прийняття рішення про програш команди - це порушення 4 принципів дебатів:

1. СПРАВЕДЛИВІСТЬ: обидві команди повинні забезпечити поле для дискусії, а, зокрема, команда ствердження повинна дати опонентам можливість щось спростовувати.

2. ЯСНІСТЬ: дебати грають люди, які, не дивлячись на значну

змістовну підготовку, не є фахівцями в даній області, тому їх аргументи повинні бути зрозумілими для не фахівців.

3. ЧЕСНІСТЬ: під час дебатів команди повинні вести гру чесно, не приписувати опонентам неіснуючих аргументів і висновків, все використовувані докази і підтримки повинні бути дійсними.

4. ПОВАГА ДО ОПОНЕНТІВ: команди повинні вести дискусію, слухаючи один одного, бути толерантними.

Теорія суддівства виступає в тісному зв'язку з практичною частиною - суддівством справжніх дебатів з виконанням певних суддівських обов'язків, а саме:

- ведення записів;
- заповнення суддівського протоколу;
- виділення основних областей зіткнення і обґрунтування рішення по ним;
- прийняття остаточного рішення;
- виставлення балів та рейтингу.

1) Введення записів (flowsheet). Під час раунду суддя, розділивши лист на частини, кількість яких дорівнює сумі виступів усіх спікерів, записує все, що вважає важливим на дебатах: тему, визначення понять, аргументи і підтримки.

2) Заповнення протоколу. Процес заповнення протоколу дуже важливий, оскільки в ньому суддя повинен чітко пояснити своє рішення в письмовій формі. Це дасть можливість командам і їх тренерам не тільки краще зрозуміти причини перемоги або поразки, але і зробити висновки на майбутнє. Тому, суддя в максимально коректній формі, повинен дати індивідуальні коментарі, конкретні поради учасникам дебатів, вказавши на їх сильні і слабкі сторони. Зазвичай, судді намагаються заповнити ці графи під час тайм-аутів.

3) Виділення областей зіткнення і обґрунтування рішення по ним. Перш ніж прийняти остаточне рішення, суддя повинен виділити ті головні проблеми, які обговорювалися в ході дебатів. Це, як правило, 2-4 великі області, в яких дійсно пройшло зіткнення найбільш вагомих аргументів під час гри і зробити висновок про те, яка зі сторін була більш переконливою в кожній області і пояснити, чому.

4) Прийняття остаточного рішення. Після аналізу зіткнення думок, суддя приймає рішення про перемогу або програш тієї чи іншої команди. Рішення судді може ґрунтуватися на багатьох факторах, але перш за все він повинен звернути увагу на відповідність промов спікерів критеріям суддівства.

5) Виставлення балів і рейтингу. Після прийняття рішення суддя виставляє кожному спікеру певну суму балів (в залежності від якості його виступу) і рейтинг (місце спікера у всій грі). Бали, як і будь-які інші формальні показники, не можуть бути визначальними для прийняття остаточного рішення і служать лише навчальним цілям (для подальшого вказівки на слабкі місця спікерів) і в якості рейтингової суми команди на турнірах.

В Україні оцінювання гравців в форматі Карла Поппера відбувається за 20-бальною системою за чотирма критеріями: **Організація, Презентація, Аргументація, Докази.**

У зміст Аргументації входять наступні критерії оцінювання: чи спроможний промовець спростовувати наведені Аргументи та перебудовувати власну Лінію Аргументації; чи знаходить він суперечності в Лінії Аргументації опонентів; як добре дебатер розуміє тему; чи спроможний він представити чіткі Аргументи та Докази?

Відповідно до критерію “Докази” оцінюється ефективність підтримки Аргументів.

В Організацію входять вміння пристосувати структуру промови під хід гри, послідовність промови.

Презентація охоплює собою стиль промови, вміння виконувати свої обов'язки та вміння проводити Перехресні опитування.

В принципі в суддівстві дебатів не може бути «неправильних» рішень. Для кожного судді його рішення правильне, оскільки його більше переконала та чи інша сторона. Намагатися заперечувати це - значить, продовжити дебати на новому рівні. Однак, в процесі обґрунтування рішень судді можуть допускати помилки на рівні теорії і практики суддівства:

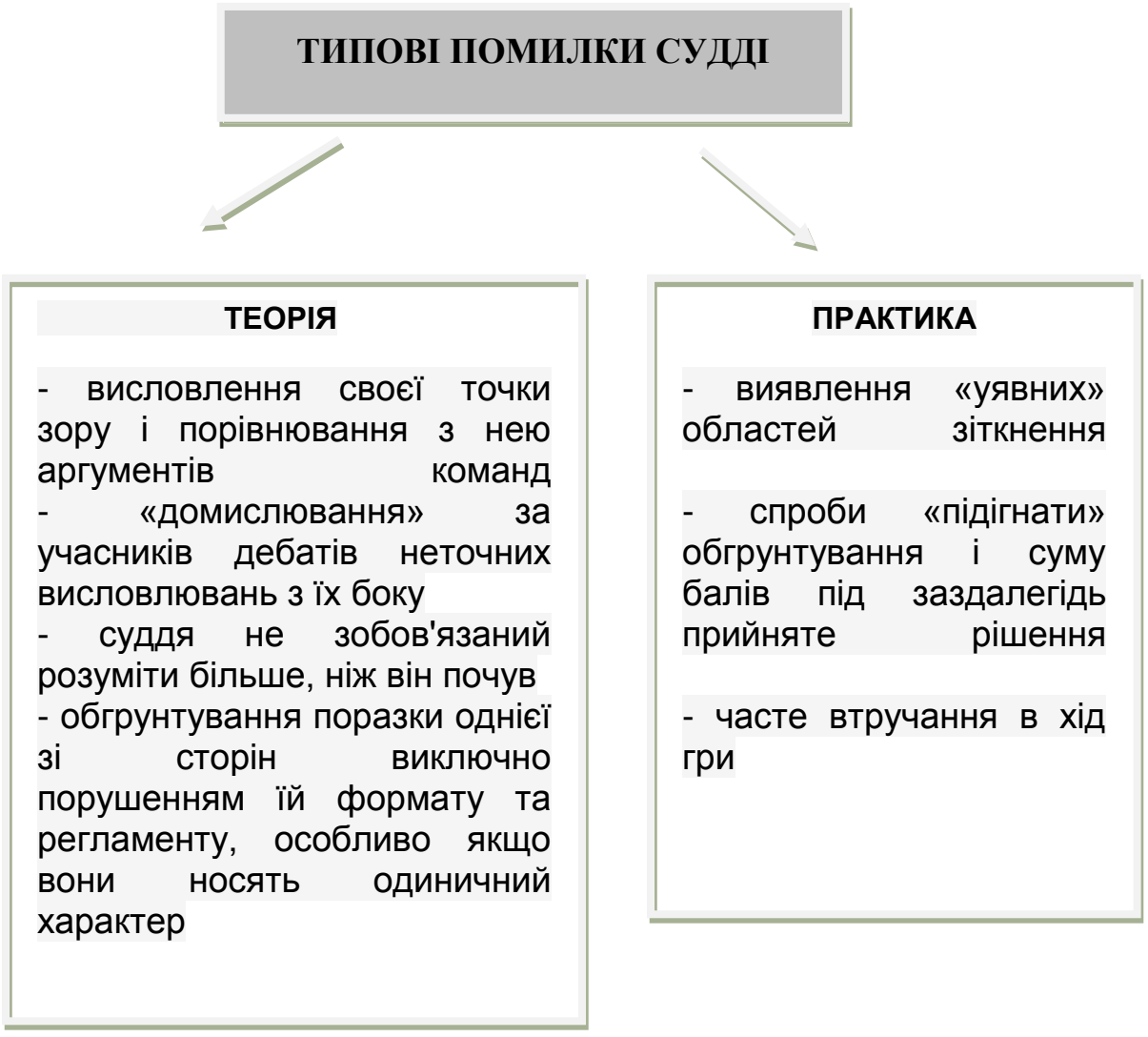

Додаток1

Суддівський протокол по формату Карла Поппера

ПІБ судді:_____

Раунд № _____ Дата: _____ Аудиторія № _____ Час: _____

Будь ласка, здайте протокол не пізніше, ніж через 10 хвилин після закінчення раунду!

_____ _____

Назва стверджуючої команди **Назва заперечуючої команди**

Обведіть оцінку виступу спікера за критеіями:

1 = Гірше не може бути 2 = Погано 3 = Задовільно 4 = Добре 5 = Відмінно

С1					С2					С3					Критерій	З1					З2					З3				
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Організація	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Презентація	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Аргументація	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	Докази	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
_____					_____					_____					бали (0-20)	_____					_____					_____				
_____					_____					_____					рейтинг (6-1)	_____					_____					_____				

Ствердження: індивідуальні коментарі	**Заперечення: індивідуальні коментарі**
С 1 + - С 2 + - С 3 + -	31 + - 32 + - 33 + -

Області зіткнення команд і пояснення суддівського рішення:

Краще дебатувала команда: ствердження / заперечення
Назва команди:_____
Ім'я судді та особистий підпис:_____

СУДДІВСТВО
ВСЕСВІТНЬОГО ФОРМАТУ ШКІЛЬНИХ ДЕБАТІВ
(WORLD SCHOOLS DEBATE FORMAT)

Зазвичай даний формат судять колегії суддів з 3-х осіб.

Важливим в суддівстві є оцінка виступу спікерів за особливою шкалою балів. Існують три критерії суддівства:

- Стиль (спосіб виступу, манера говорити, ораторське мистецтво)
- Зміст (аргументація і аналіз)
- Стратегія (структура виступу і дотримання загальнокомандної лінії аргументації).

Кожен учасник отримує оцінки за наступним принципом:

- 100-бальна шкала в трьох основних промовах
- 50-бальна шкала в заключних промовах

Зміст (максимум 40 балів в основній промові і 20 балів у «останньому слові»)

Зміст - це якість використаних аргументів, їх рівень опрацювання, неординарність, доведеність. Також, глибина аналізу та освоєння теми спікером. Зміст також включає оцінку за якість спростування або опанування.

Судді не повинні оцінювати це під впливом своїх переконань або своїх професійних знань.

Стиль (максимум 40 балів в основній мови і 20 балів у «останньому слові»)

Стиль відображає здатність і манеру учасників говорити. Ораторські здібності. Зовнішній вигляд. Жести. Вербальні та невербальні засоби переконання.

Стратегія (максимум 20 балів в основній промові і 10 балів у «останньому слові»)

1. Структура і побудова промови за часом

- наявність вступу, основної частини і висновку, тобто певної структури;
- дотримання логіки міркування;
- час промови (перевищення або скорочення мови більш ніж на 1 хвилину має негативно відбитися в балах спікера);
- розподіл пріоритетів в промові: на початку - важливі теми.

2. Розуміння проблеми: розуміння спікером, які питання були основними в ході дебатів. Втрата часу - розбирати незначні питання, а головні пункти залишати без уваги.

2. Аргументація

- Команда ствердження повинна висунути ясний кейс і логічно його довести, а не пропонувати Вам замість аргументів масу прикладів.
- Командне завдання заключається в тому, щоб кожен зробив свій внесок в підтримку кейсу, при цьому команда не повинна суперечити сама собі. Всі спікери повинні мати один загальний кейс, а не кілька різних.
- Заперечення має атакувати сам кейс, а не окремі приклади. Часто атака на узагальнений аргумент руйнує відразу кілька прикладів.
- Спікер під час заключної промови не повинен займатися обговоренням дрібних аргументів і незначних прикладів. Спікер повинен виділити два-три основних питання, і продемонструвати, чому вони були виграні в ході дискусії.

3.Кейс

- Розподіл аргументів в кейсі має бути таким, щоб дані аргументи були незалежними один від одного, тобто кожен з них повинен бути

доведений самостійно.

- Заперечення не повинно висувати контрплан / альтернативну модель, але зобов'язане висунути свої конструктивні аргументи та спростувати тему в цілому - «кейс заперечення».

- Відповідність дебатерів заявленим ролям повинна дотримуватися чітко. Це не жорстке правило, але відхилення від нього може відбитися як в оцінці змісту, так і стратегії.

4. Інформаційні запити

Суддя повинен мати принаймні один лист для записів поставлених запитань і кількості прийнятих відповідей. Основні параметри для оцінки:

- Головне, що судді оцінюють - це промова спікера, а не питання / відповіді;

- Загальна оцінка може зрости на кілька балів, якщо спікер запропонував чудові інформаційні запити;

- Оцінка може і зменшитися на кілька балів, якщо спікер:

- Зовсім не пропонував запити (або запропонував один) під час всього раунду;

- Запропонував слабкі запити під час всього раунду;

- Чи не прийняв жодного запиту під час своєї конструктивної мови.

- Неправильно думати, що якщо відповідь на запитання була гарною, то сам запит був слабкий. Не судіть про цінність запиту з відповіді на нього.

	1,2,3 спікер	Остання промова
ЗМІСТ	40	20
СТИЛЬ	40	20
СТРАТЕГІЯ	20	10
Всього	100	50

Додаток 2

Суддівський протокол Всесвітнього формату шкільних дебатів

ПІБ судді:_____

Раунд № _____ Дата: _____ Аудиторія № _____ Час: _____

Будь ласка, здайте протокол не пізніше, ніж через 10 хвилин після закінчення раунду!

_____	_____
Назва стверджуючої команди	**Назва заперечуючої команди**
1ии спікер ствердження Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Рейтинг:_____ Коментарі:	**1ии спікер заперечення** Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Рейтинг:_____ Коментарі:
2ий спікер ствердження Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Рейтинг:_____ Коментарі:	**2ий спікер заперечення** Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Рейтинг:_____ Коментарі:
3ій спікер ствердження Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Рейтинг:_____ Коментарі:	**3ій спікер заперечення** Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Рейтинг:_____ Коментарі:
Завершальна промова Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Коментарі:	**Завершальна промова** Ім'я:_____ Зміст: _____ Стратегія: ____ Стиль _____ Бали:_____ Коментарі:
==========	==========
Загальна сума балів команди:_____	***Загальна сума балів команди:_____***

Області зіткнення команд і пояснення суддівського рішення:

Краще дебатувала команда: ствердження / заперечення
Назва команди:_____
Ім'я судді та особистий підпис:_____

ПРАКТИЧНІ ВПРАВИ ДЛЯ СУДДІВ

На просторах відеохостингу "YouTube" (https://www.youtube.com/watch?time_continue=18&v=B9kIze0yD20) або на офіційному сайті громадської організації «Нове бачення» (https://www.newvision.org.ua/tournaments) можна знайти відеоролик фіналу дебатів молодшої ліги за форматом Карла Поппера відкритого турніру "Dnipro Open 2013".

Будь ласка, уважно перегляньте це відео та дайте відповіді на всі питання. Відповіді мають бути короткими, але конкретними. У Вас є одна година, щоб закінчити тест.

І. РАУНД.

1. З яких міст були учасники гри?
2. За якою темою дебатували учасники?
3. Назвіть 3 аргументи "за":
4. Назвіть 3 аргументи "проти":
5. Вашій увазі пропонуються перелік помилок, які могли допустити дебатери в ході гри. Визначення помилок допоможе Вам в подальшому зробити якісний аналіз гри в цілому

Можливі помилки команди ствердження

Ствердження 1:

a) Немає визначень дефініцій
b) Немає джерел дефініцій
c) Некомпетентність джерел дефініцій
d) Немає критерію
e) Нечітке формулювання, неясність критерію
f) Немає аргументів
g) Немає доказів до аргументів
h) Немає джерел доказів

i) Некомпетентність джерел доказів

j) Немає зв'язку аргументів кейса з критерієм

Ствердження 2:

a) Немає відновлення своїх ключових слів

b) Не захищали цінність свого критерію

c) Немає ребатла (відновлення) своїх аргументів

d) Немає нових доказів своїх аргументів

e) Немає джерел нових доказів

f) Некомпетентність джерел нових доказів

g) Немає спростування аргументів опонентів

h) Немає реакції на нові докази опонентів

i) Нові аргументи в промові

Ствердження 3:

a) Нові ідеї (аргументи) в промові С3

Можливі помилки команди заперечення

a) Немає альтернативних дефініцій у разі незгоди з визначеннями команди ствердження

b) Немає джерел альтернативних дефініцій

c) Некомпетентність джерел дефініцій

d) Немає причин, з яких не прийняті дефініції опонентів

e) Немає свого критерію в разі незгоди з критерієм опонентів.

f) Нечітке формулювання, неясність критерію

g) Немає спростування аргументів

h) Немає реакції на докази опонентів

i) Некомпетентність джерел

j) Немає свого кейса (аргументів)

k) Немає доказів аргументів

l) Немає джерел доказів

m) Некомпетентність джерел доказів

n) Немає зв'язку аргументів кейса з критерієм

o) Нові ідеї (аргументи) в промові З2

p) Немає джерел доказів у промові З2

q) Некомпетентність джерел доказів у промові З2

r) Нові ідеї (аргументи) в промові С3

6. Прокоментуйте виступ Ствердження 1 (+ відповіді на питання, а також задані питання З2), коротко обґрунтуйте поставлені оцінки за критеріями

a) Організація

b) Аргументація

c) Докази

d) Презентація

7. Прокоментуйте виступ Заперечення 1 (+ відповіді на питання, а також задані питання С2), коротко обґрунтуйте поставлені оцінки за критеріями

8. Прокоментуйте виступ Ствердження 2 (+ відповіді на питання), коротко обґрунтуйте поставлені оцінки за критеріями

9. Прокоментуйте виступ Заперечення 2 (+ відповіді на питання), коротко обґрунтуйте поставлені оцінки за критеріями

10. Прокоментуйте виступ Ствердження 3 (+ поставлені запитання З1), коротко обґрунтуйте поставлені оцінки за критеріями

11. Прокоментуйте виступ Заперечення 3 (+ поставлені запитання С1), коротко обґрунтуйте поставлені оцінки за критеріями

12. Виділіть області зіткнення думок, за якими відбувалася дискусія і обґрунтуйте рішення за такою схемою:

а) Область зіткнення:

б) Що говорило Ствердження:

в) Що говорило Заперечення:

г) Хто був більш переконливий і чому:

Я, як суддя вважаю що краще дебатувала команда _____, тому що _____

_____

ІІ. РОЛІ І ПРАВИЛА

1. Коротко опишіть основні ролі і завдання:

1.1. Першого спікера Ствердження:_____

1.2. Першого спікера Заперечення: _____

1.3. Другого спікера Ствердження: _____

1.4. Другого спікера Заперечення: _____

1.5. Третього спікера Ствердження: _____

1.6. Третього спікера Заперечення: _____

ІІІ. «ТЕСТ ДЛЯ СУДДІВ»

1. Чи має значення порядок аргументів при виступі?

а) Так

б) Ні

2. Чи обов'язкові проголошення слів «аргумент», «критерій», «підтримка» тощо

а) Так

б) Ні

3. Чи вважається помилкою відсутність власного кейса у команди заперечення?

а) Так

б) Ні

в) Не у всіх форматах (в яких саме?) _____

4. Чи може суддівське рішення змінитися?

а) Так

б) Ні

в) У деяких випадках (яких?)

5. Чи має право тренер судити свою команду?

а) Так

б) Ні

6. Чи дозволено відведення судді командою або тренером?

а) Так

б) Ні

в) У деяких випадках (яких?)

7. Чи дозволяється ставити спікерам однакові бали?

а) Так

б) Ні

8. Чи може суддя ставити уточнюючі питання командам?

а) Так

б) Ні

9. Чи впливає помилка, не помічена опонентами на суддівське рішення?

а) Так

б) Ні

10. Чи враховуються результати запитань, якщо наступні спікери не використовують їх у своїх промовах?

а) Так

б) Ні

11. Суть дебатів полягає в тому, щоб:

а) Переконати опонентів в правоті своєї позиції

б) Блиснути красномовством перед публікою

в) Аргументовано переконати суддю

12. Чи може команда заперечення прийняти критерій опонентів?

а) Так (в яких випадках?)

б) Ні

13. Чи може команда заперечення не погодитися з визначеннями, даними стороною ствердження?

а) Так (в яких випадках?)

б) Ні

14. Коли суддя оцінює докази і підтримку в промовах спікерів, він може враховувати: (кількість відповідей більше одного)

а) Доступність мови для розуміння

б) Дотримання формату дебатів

в) Відповідність контраргументації структурі кейсу опонентів

г) Відповідність доказів самим аргументам

д) Вагомість і авторитетність підтримок, які приводяться

15. Кожен суддя повинен пам'ятати, що він: (кількість відповідей більше одного)

а) завжди правий

б) головним чином - вчитель

в) нейтральна сторона

г) найголовніший учасник дебатів

д) повинен бути максимально об'єктивним

16. Судді повинні бути експертами з обговорюваної теми:

а) так

b) ні

c) тільки, коли тема є неясною

17. Кращі судді - це кращі / колишні дебатери:

а) так

b) не зовсім, але вони повинні розуміти що таке дебати

c) ні

18. Для суддів нормально коли їх власна думка на тему превалює в раунді

а) завжди

b) ніколи

c) тільки, коли суддя не зрозумів аргументи учасників дебатів

19. Якщо суддя знає, що даний факт, представлений в дебатах, не вірний, він або вона повинен:

a) дозволити іншій стороні відповісти на факт

b) зупинити дебати і виправити спікера

20. Суддям потрібно дозволити спілкуватися один з одним під час дебатів:

a) так

b) ні

c) тільки, коли вони не почули щось належним чином

21. На змаганнях суддям, які є також тренерами дебатів, потрібно дозволити

судити їх власні команди:

a) так

b) ні

c) тільки, коли немає ніяких інших суддів

22. Як би Ви вчинили в наступних ситуаціях?

a. Команда затвердження надає сильний кейс і потім кожен спікер цієї сторони підтримує свою лінію до кінця. Команда заперечення не досить добре спростовує аргументи опонентів. Однак під час перехресних питань команда ствердження не в змозі відстояти свою позицію. Команда заперечення «інструктує» суддю, щоб він дав їм перемогу.

b. Команда ствердження надає кейс з 8 аргументів. У свою чергу заперечення, надавши 3 аргументу, не в змозі їх підтримати, зосередивши всю увагу і час на спростування опонентів. Ствердження «інструктує» суддю присудити їм перемогу у зв'язку з відсутністю кейса опонентів.

c. Команда ствердження наводить факти і статистику, які Ви, як суддя, оцінюєте як неточні або сфабриковані. Їх опоненти не знають про це і тому не можуть поставити їх під сумнів.

d. Критерій команди ствердження - благо суспільства, а критерій заперечення - сила закону. Обидві сторони обґрунтовують причини, за якими їх критерій прийнятний, але вони не порівнюють критерії один з одним. Який критерій Ви приймете?

ДЕБАТНІ ІГРИ ТА ВПРАВИ

Гра «ТАК–НІ»

Методику можна реалізувати так, щоб відповідь була тільки «так» чи «ні». Приміщення розділяється упоперек клейкою стрічкою. Одна половина кімнати позначається «так», інша – «ні». Цей варіант доречний, коли потрібно загострити позиції.

Гра «4 кути»

4 різні тези (наприклад, 4 різні визначення одного слова або явища) потрібно повісити в різних кутах кімнати так, щоб усі могли прочитати. Учасники стають в кут з тією тезою, з якою вони найбільш згодні.

Слідчий

Знадобиться м'ячик. Задається питання і кидається м'ячик гравцеві, а відповідає на нього сусід зліва.

«Я – президент»

Переконати інших вибрати свою кандидатуру.

«Кожному своє»

Необхідно роздати невеликі однакові предмети, потім зібрати. Кожен повинен вибрати свій. Як правило, починається бурхлива суперечка.

«Титанік»

Усі перебувають на «Титаніку». Переконати, що саме Ви гідні місця в рятувальній шлюпці. (У більш складному варіанті на кораблі є пістолет, той, хто його візьме, повинен аргументувати свої рішення)

«Зіпсований телефон»

Охочі виходять з кімнати, решті розповідається історія. Потім її переказують першому добровольцеві, потім входить другий, слухає історію від першого і переказує третьому і т. п. В результаті від первісної історії через неуважність нічого не залишається.

«Це брехня?»

Це продовження знайомства і заклик логічно подумати. Всі учасники розподілені на декілька груп, що складаються з 3 чоловік. У кожній групі всі, по черзі, говорять швидко дві істини про себе і одну брехню. Всі інші в групі можуть задати будь-які питання по будь-якому з тверджень і поставити під сумнів. Завдання полягає в тому, щоб виявити, що є помилкове твердження. Кожен отримує 5 хвилин. Якщо через 5 хвилин ніхто так і не розгадає, де брехня, то спікер-«брехун» перемагає.

Читання в парах/ Узагальнення в парах

Ця технологія пропонується тоді, коли дослідницька діяльність

учнів або робота над дебатною темою приводить їх до вивчення складного матеріалу, зокрема й іноземною мовою.

Об’єднайте учнів для роботи в парах. Один учень має прочитати вголос абзац. В кінці абзацу він підводить підсумок тому, що сказано в цьому абзаці, коротко узагальнюючи його зміст. Інший учень ставить запитання про прочитане: особливо стосовно того, як цей абзац стосується теми. Обидва намагаються відповісти на запитання. Далі другий читає, а перший ставить запитання.

По завершенні проведіть обговорення того, чого вони дізнались в ході роботи над текстом, а також того, як їм допомогла робота в парах.

«Прес-конференція»

Аудиторія ділиться на три сектори і «запрошену зірку». Глядачі з першого сектору повинні задавати «зірці» «питання-пастки» і некоректні питання; з другого - тільки закриті та альтернативні питання; а з третього - відкриті, але не уловки. Після закінчення прес-конференції «зірка» ділиться враженнями (на які питання простіше було відповісти, які питання поставили її в глухий кут).

«Дипломат»

«Дипломат» повинен вивідати особисту інформацію (ПІБ, улюблена страва тощо) так, щоб його співрозмовник не догадався, що саме цікавить інтерв’юера.

Проводиться гра в парах, кожен старається непомітно з'ясувати те, що йому потрібно, і вгадати, які відомості хотів отримати напарник.

«Допит»

З аудиторії вибирають трьох підозрюваних у вбивстві президента, що знаходилися в одній кімнаті з ним під час його смерті. Винний лише один, але всі вони брати, тому заступаються один за одного. Аудиторії потрібно вибрати «адвоката», який буде стежити щоб всі питання були правильно поставлені, і «слідчих», які будуть намагатися загнати в глухий кут підозрюваних, влаштовуючи їм перехресний допит. Максимальне число питань одному підозрюваному - 5.

Вправа «Дебати по одному слову»[1]

Роздатковий матеріал: картки, на яких написано 2 слова (конкретне й абстрактний іменник).

Опис: кожен учасник витягує одну картку і вибирає одне слово, з приводу якого він буде складати промову.

Завдання: підготувати двохвилинну промову за такою структурою:

- визначення слів;
- позитивні риси описуваного предмета або явища;
- негативні риси описуваного предмета або явища;
- висновок.

Право Декларація	Обов'язок Армія	Свобода Правозахисник	Авторитаризм Поліція
Тоталітаризм Тортури	В'язниця Покарання	Дискримінація Рабство	Толерантність Мігранти
Справедливість Зарплата	Суд Вирок	Політичні права Вибори	Демократія Референдум

Вправа «If – then»

Логічний ланцюжок «Якщо – то/тоді». Ведучий задає початкову фразу. Наприклад «сьогодні перше січня»

Перший гравець робить висновок з цієї фрази: «Якщо сьогодні перше січня, то вночі святкували Новий рік» Гравці по черзі роблять висновки з висновку попереднього гравця: «Якщо вчора святкували Новий рік, то лишилась купа немитої посуди» – «Якщо лишилась купа немитої посуди, то її слід вимити»…..

Вправа «Рольова промова»

Кожен учасник (група учасників) пише на одному клаптику паперу ім'я відомого персонажа (Колобок, Муссоліні, Супермен), а на іншому тип промови (директор школи на останньому дзвонику, генерал перед армією, організатор перед началом дебатного турніру). Кожну групи папірців перемішують і учасники по черзі витягують з двох груп по папірцю і виголошують промову заданого характеру від імені заданого персонажа.

Вправа «Один на один»

Надати кілька простих тем. Вибрати 2-х гравців.

Перший (за жеребом) обирає тему дискусії, другий – власну позицію (ствердження чи заперечення). Їм надається 5 хвилин на підготовку.

Після цього виступи:

Ствердження - 90 сек.

Питання до ствердження - 60 сек.

Заперечення - 90 сек.

Питання до заперечення - 60 сек.

Підсумок ствердження - 45 сек.

Підсумок заперечення - 45 сек.

Вправа «Груповий пінг-понг»

Розділити слухачів на 4 рівні групи: 1С та 2С (ствердження) + 13 та 23 (заперечення).

Кожен учасник групи 1С представляє 1 аргумент

Кожен учасник групи 13 відбиває відповідний аргумент

Учасники групи 2С захищають відповідний аргумент

Учасники групи 23 намагаються довести позицію заперечення (кожен щодо відповідного аргументу).

Данеткі

Данеткі (ситуації) - різновид гри в загадки. Про суть гри говорить сама назва: при вгадуванні можна задавати питання, але відповіддю на них можуть бути лише слова «так» і «ні» (а також «не має значення», «не коректно»). У найбільш поширеному варіанті ведучий описує дивну «ситуацію», а вгадати повинні, задаючи уточнюючі запитання, з'ясувати підґрунтя ситуації. Саме цей варіант називається «грою в ситуації». Але є й менш спеціалізований варіант гри, коли один гравець загадує клас об'єктів (наприклад, морська тварина), а інший повинен вгадати, про що конкретно йде мова.

Приклад. Загадується ситуація: «Людина на вокзалі купує в касі квиток, дивиться на нього і викидає».

ВЕБ-КВЕСТ «ВІДКРИВАЄМО ДЕБАТНИЙ ВСЕСВІТ РАЗОМ»

Перед сучасною освітою стоїть завдання пошуку нових видів і форм організації навчання старшокласників. Реформи сьогодення стосуються мети і змісту освіти, оновлення методів і технологій навчання. Активно впроваджується і дистанційне навчання.

Використання технології web-квесту у гуртковій діяльності розглядається як «нестандартний» підхід для вирішення

стандартного завдання: проведення підсумкової атестації гуртківців. закладі.

Web-квест «Відкриваємо дебатний всесвіт разом» створений на основі платформи Google з використанням сучасних інформаційних технологій. Обов'язковою умовою проходження web-квесту є реєстрація учасників. (https://sites.google.com/view/masyutina/відкриваємо-дебатний-всесвіт-разом?authuser=1).

За формою це квест-room (реальний квест в приміщенні, кімнаті). Розроблений квест допомагає вихованцям узагальнити та систематизувати знання стосовно основних дебатних аспектів, дає додаткову можливість професійної експертизи своїх дебатних здібностей і вмінь.

Формат проведення. Подорожуючи від однієї до іншої планети, учасники виконують серію завдань, на які потрібно знайти відповіді та представити результати.

Умови участі. Щоб почати виконувати завдання проекту, гуртківцю потрібен доступ до комп'ютера, засоби підключення до Інтернету, наявність електронної скриньки на Google - сервісі.

Технологія реалізації. В основі виконання кожного завдання лежить індивідуальна робота учасників. Оскільки оцінювання знань учасників є метою проведення веб-квесту, за правильністю виконання завдань слідкують безпосередньо самі виконавці (окрім автоматичного оцінювання тестів, наявні підказки у вигляді «Перевір себе»). Для успішного проходження web-квесту учасникам необхідно виконати всі завдання протягом 1-2 тижнів, а педагогу первірити та оцінити знання учасників подорожі до Дебатного Всесвіту.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Боярський Н. Ф. Використання освітньої технології “дебати” при навчанні прав людини: навч.-метод. посіб. / Н. Ф. Боярський, С. О. Наумов. – К. : Інтерсервіс, 2009. – 132 с.
2. Відкриваємо дебатний всесвіт разом: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Масютіної. – Бердянськ : Вид. О. В. Ткачук, 2017. – 328 с.
3. Виховуємо толерантність: форми та методи роботи : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. М. Е. Масютіної. – Бердянськ : Вид. О. В. Ткачук,2012. – 200 с. : іл.
4. Громадянська освіта : метод. посіб. для вчителя. – К. : Етна-1, 2008. – 194 с.
5. Дебати як ефективна технологія розвитку особистості вихованця позашкільного навчального закладу [Електронний ресурс] : опис досвіду роботи / М. Е. Масютіна. – Режим доступу: https://osvita.ua/doc/files/news/542/54223/UROK.pdf, вільний (дата звернення: 12.01.18). – Назва з екрану.
6. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145- VIII // ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ. Законодавство України: офіційний сайт. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19, вільний (дата звернення 23.02.18). – Назва з екрану.
7. Про позашкільну освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 22 червня 2000 року № 1841-III // ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ. Законодавство України: офіційний сайт. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1841-14/page, вільний (дата звернення 23.02.18). – Назва з екрану.

8. Навчаємось дебатувати: навч.-метод. посіб. /за заг. ред. М. Масютіної. – Бердянськ: Вид. О. В. Ткачук, 2010. – 202 с.

9. Дебати [Електронний ресурс] : навчальна програма з позашкільної освіти / М. Е. Масютіна. – Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKS1ZnZzFCVGF6aVE/view, вільний (дата звернення 23.02.18). – Назва з екрану.

10. Дебати: Навч. посіб: Метод. рек. щодо ведення дебатів. ñ К.: А.П.Н., 2001. ó с.102

11. Калинкина Е.Г., Наумов С.А. Формат дебатов Карла Поппера с элементами политического кейса / *Методическое пособие*. - СПб, 2002. Издание второе, исправленное и дополненное

12. Навчання через дебати: різноманіття поглядів / Альфред Шнайдер, Максвелл Шнудер ; за заг. ред. О. І. Пометун ; пер. з анг. : Г. Гупан, Т. Клекота. – К. : БФ “Вчителі за демократію та партнерство”, 2009. – 320 с.

13. Основи критичного мислення Навчальна програма курсу за вибором для учнів профільних класів соціально-гуманітарного напряму // Рідна школа. - 2010. - № 9. - С. 24-35. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2010_9_8, вільний (дата звернення 9.03.18). – Назва з екрану.

14. Пометун О. Інтерактивні технології навчання : теорія, практика, досвід / О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН, 2002. – 136 с.

15. Пометун О. І. Основи критичного мислення : навч. посіб. для учнів старш. кл. загальноосв. шк. / О. І. Пометун, Л. М. Пилипчатіна, І. М. Сущенко [та ін.]. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 216 с.

16. Пометун О. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. Пометун // Компетентісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські

перспективи : розроблено за підтримки програми розвитку ООН у рамках проекту “Освітня політика та освіта “Рівний рівному” / за заг. ред. О. Овчарук. – К. : [б. в.], 2004. – С. 16–25.

17. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация / Дж. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.

18. Сущенко І. Дебати в школі. Як навчити учнів аргументації та публічного мовлення? : посіб. для вчит. / І. Сущенко. – Тернопіль : Астон, 2006. – 128 с.

19. Технології розвитку критичного мислення / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз [та ін. ; наук. ред., передм. О. І. Пометун]. – К. : Плеяди, 2006. – 220 с.

20. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти / С. О. Терно. – Запоріжжя: Просвіта, 2009. – 268 с.

21. Франковская О. Н. Развитие рефлексии у школьников через дебатую технологию / О. Н. Франковская // Дебаты: проблемы, исследования и перспективы : сб. – Рига : Эксперимент, 2002. – 252 с.

22. Fedrizzi M. Debate / Marrian Fedrizzi, Randy Ellis. –Mason : South Western Cengage Learning, 2011. – 354 p.

23. Freeley A. Argumentation and Debate: Critical Thinking for Reasoned Decision Making / Austin Freeley, David Steinberg. – 12th edition. – Boston : Wadsworth Cengage Learning, 2009. – 532 p.

24. Johnson Steven L. Winning debates: a guide to debating in the style of the world universities debating championships / Steven L. Johnson. – New York : International Debate Education Association, 2009. – 260 p.

25. Lubetsky M. Discover Debate / Michael Lubetsky, Charles LeBeau, David Harringtom. – Santa Barbara : Language Solutions, 2000. – 133 p.

26. Sneider A. The Code of Debater: Introduction to Policy Debating / Alfred Sneider. – New York : International Debate Education Association, 2008. – 206 p.

27. Ur P. Discussions that work. Task-Centered Fluency Practice / P. Ur. – Cambridge : Cambridge University Press, 1993. – 122 p.

28. Zarefsky D. Argumentation: The Study of Effective Reasoning : course Guidebook. – 2nd edition. – The Teaching Company, 2005. – 132 p.